

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Första kammaren.

Nr 44.

Måndagen den 15 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 9 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Förste vice talman *Olof Olsson* är på grund av erysipelas (ros-feber) förhindrad deltaga i riksdagsarbetet tillsvidare, varder härmed intygat.

J. Tillgren.

leg. läk.

Anmäldes och godkändes sammansatta stats- och andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 330, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6, 7, 8, 13, 29, 40 och 42 §§ lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 160—165, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 76—80 samt första lagutskottets utlåtande nr 51.

Vid föredragning av särskilda utskottets memorial nr 4, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande det i utskottets utlåtande nr 1 framlagda förslag till värnpliktslag, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. folk-
och småskole-
seminariernas
organisation
m. m.*

I en den 21 februari 1936 dagtecknad proposition, nr 100, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att i fråga om folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. fatta beslut på sätt propositionen närmare utvisade.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft ett flertal i ämnet väckta motioner.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattat sin hemställan i särskilda med I A—Q samt II—IV betecknade punkter, av vilka den första var indelad i moment, betecknade med 1 a)—d), 2 a)—c) och 3.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis och momentvis på det sätt, att först föredrogs punk-

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
 ten I A mom. 1, därefter punkten I A mom. 2 och 3 samt slutligen punkterna I B—Q och II—IV var för sig ävensom att vid punkten I A mom. 1 överläggningen finge omfatta utlåtandet i dess helhet.

Punkten I A mom. 1.

I punkten I A hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100 ävensom de i ämnet väckta motionerna —

A. Besluta följande organisation av folk- och småskoleseminarierna, att träda i successiv tillämpning från och med läsåret 1936—1937:

1. a. Folkskoleseminarierna skola vara till antalet tio, därav sex skola vara anordnade såsom dubbelseminarier och fyra såsom enkelseminarier, varav två tills vidare.

b. Av dubbelseminarierna skola fem innefatta en 4-årig och en 2-årig linje, den senare studentkurs, (4 + 2), och

ett innefatta en 4-årig och en 2-årig linje, den senare avsedd för utbildning av småskollärarinnor till folkskollärarinnor, (4 + särskild kurs).

Ettvart av enkelseminarierna skall innefatta en 4-årig linje.

c. Dubbelseminarierna skola förläggas till Umeå, Falun, Uppsala, Linköping, Göteborg och Lund. Av dessa seminarier skall seminariet i Falun vara av formen 4 + särskild kurs.

Enkelseminarierna skola förläggas till Luleå, Stockholm, Kalmar och Karlstad.

d. Seminarierna i Uppsala, Linköping och Karlstad skola vara avsedda för manliga elever, seminarierna i Falun, Stockholm och Kalmar för kvinnliga elever och ettvart av de återstående seminarierna för manliga och kvinnliga elever.

2. a. Småskoleseminarierna skola vara till antalet sju, därav tre skola vara anordnade såsom dubbelseminarier och tills vidare fyra såsom enkelseminarier.

b. Ettvart av dubbelseminarierna skall innefatta två 2-åriga linjer (2 + 2). Av enkelseminarierna skola två innefatta, vardera, en 3-årig linje, och två, vardera, en 2-årig linje.

c. Dubbelseminarierna skola förläggas till Strängnäs, Skara och Landskrona.

Enkelseminarierna skola förläggas till Haparanda, Lycksele, Härnösand och Växjö. Av dessa skola de båda förstnämnda seminarierna vara 3-åriga.

3. I följd härav skall folkskoleseminariet i Växjö samt småskoleseminarierna i Linköping och Falun nedläggas, det förra successivt från och med läsåret 1936—1937 och de båda senare med utgången av läsåret 1935—1936.

Vid utlåtandet hade reservationer avgivits

1. beträffande inträdesfordringarna till den 4-åriga linjen av herrar *Bergqvist, Oscar Olsson, Asplund, Borell* och *Holmdahl*, som ansett, att utskottets utlåtande i denna del bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade;

2. beträffande fördelningen av examinationsavdelningarna mellan folkskoleseminarielinjer av olika slag av herrar *Oscar Olsson, Asplund, Borell, Pauli* och *Holmdahl*, som ansett, dels att utskottets utlåtande i denna del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, dels ock att, i följd härav, punkten I. A. 1. b. i utskottets hemställan bort hava följande lydelse:
 Av dubbelseminarierna skola

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

sex innefatta en 4-årig och en 2-årig linje, den senare studentkurs, (4 + 2), och

ett innefatta en 4-årig och en 2-årig linje, den senare avsedd för utbildning av småskollärarinnor till folkskollärarinnor, (4 + särskild kurs).

Ettvart av enkelseminarierna skall innefatta en 4-årig linje.

3. beträffande folkskoleseminariernas förläggning m. m.:

a) av herrar *Andersson* i Höör, *Jonsson* i Eskilstuna, *Andersson* i Prästbol, *Norling*, *Weijne* och *Persson* i Tidaholm, som ansett dels att utskottets utlåtnade bort i vissa delar hava den lydelse, som i förevarande reservation angivits, dels ock att utskottets under I. gjorda hemställan bort i nedan angivna delar hava följande lydelse:

A. Besluta följande organisation av folk- och småskoleseminarierna, att träda i successiv tillämpning från och med läsåret 1936—1937;

1. a. Folkskoleseminarierna skola vara till antalet nio, därav sju skola vara anordnade såsom dubbelseminarier och två tills vidare såsom enkelseminarier.

b. Av dubbelseminarierna skola

ett innefatta två 4-åriga linjer, (4 + 4),

fem innefatta en 4-årig och en 2-årig linje, den senare studentkurs, (4 + 2), och

ett innefatta en 4-årig och en 2-årig linje, den senare avsedd för utbildning av småskollärarinnor till folkskollärarinnor, (4 + särskild kurs).

Ettvart av enkelseminarierna skall innefatta en 4-årig linje.

c. Dubbelseminarierna skola förläggas till Umeå, Falun, Uppsala, Stockholm, Linköping, Göteborg och Lund. Av dessa seminarier skall seminariet i Umeå vara av formen 4 + 4 och seminariet i Falun av formen 4 + särskild kurs.

Enkelseminarierna skola förläggas till Luleå och Karlstad.

d. Seminarier i Uppsala, Linköping och Karlstad skola vara avsedda för manliga elever, seminarier i Falun och Stockholm för kvinnliga elever och ettvart av de återstående seminarier för manliga och kvinnliga elever.

2. a. Småskoleseminarierna skola — — — vara 3-åriga.

3. I följd härav skola folkskoleseminarierna i Växjö och Kalmar samt småskoleseminarierna i Linköping och Falun nedläggas, de båda förra successivt från och med läsåret 1936—1937 och de båda senare med utgången av läsåret 1935—1936.

b) av herrar *Pauli* och *Holmdahl*, vilka ansett, att utskottet bort besluta i enlighet med herr *Anderssons* i Höör m. fl. berörda reservation, dock med den förändringen, att folkskoleseminariet i Umeå skulle organiseras i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, (4 + 2);

c) av herrar *Svensson* i Kompersmåla, *Gustafsson* i Benestad, *Strindlund*, *Svensson* i Grönvik och *Aronson*, som ansett,

dels att utskottets utlåtnade bort i vissa delar hava den ändrade lydelse, reservationen visade,

dels ock att utskottets under I. gjorda hemställan bort i nedan angivna delar hava följande lydelse:

A. Besluta — — — läsåret 1936—1937;

1. a. Folkskoleseminarierna skola — — — två tills vidare.

b. Av dubbelseminarierna — — — 4-årig linje.

c. Dubbelseminarierna skola förläggas till Umeå, Falun, Uppsala, Linköping, Göteborg och Lund. Av dessa seminarier skall seminariet i Falun vara av formen 4 + särskild kurs.

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

Enkelseminarierna skola förläggas till Luleå, Stockholm, Växjö och Karlstad.

d. Seminarierna i Uppsala, Linköping, Växjö och Karlstad skola vara avsedda för manliga elever, seminarierna i Falun, Stockholm och Göteborg för kvinnliga elever och ettvarvt av de återstående seminarierna för manliga och kvinnliga elever.

2. a. Småskoleseminarierna skola — — — och Landskrona.

Enkelseminarierna skola förläggas till Haparanda, Lycksele och Härnösand samt till plats, varom beslut efter verkställd utredning skall fattas. Av dessa skola de båda förstnämnda seminarierna vara 3-åriga.

3. I följd härav skall folkskoleseminariet i Kalmar samt småskoleseminarierna i Linköping och Falun nedläggas, det förra successivt från och med läsåret 1936—1937 och de båda senare med utgången av läsåret 1935—1936.

d) av herr *Oscar Olsson*, som

dels framhållit vissa synpunkter i ämnet,

dels ock i anslutning härtill ansett, att utskottets under I. gjorda hemställan bort i nedan angivna delar hava följande lydelse:

A. Besluta följande organisation av folk- och småskoleseminarierna, att träda i successiv tillämpning från och med läsåret 1936—1937:

1. a. Folkskoleseminarierna skola vara till antalet nio, därav sju skola vara anordnade såsom dubbelseminarier och två såsom enkelseminarier, varav ett tills vidare.

b. Av dubbelseminarierna skola

sex innefatta en 4-årig och en 2-årig linje, den senare studentkurs, (4 + 2), och

ett innefatta en 4-årig och en 2-årig linje, den senare avsedd för utbildning av småskollärarinnor till folkskollärarinnor, (4 + särskild kurs).

Ettvarvt av enkelseminarierna skall innefatta en 4-årig linje.

c. Dubbelseminarierna skola förläggas till Umeå, Falun, Uppsala, Stockholm, Linköping, Göteborg och Lund. Av dessa seminarier skall seminariet i Falun vara av formen 4 + särskild kurs.

Enkelseminarierna skola förläggas till Kalmar och Karlstad.

d. Seminarierna i Uppsala, Linköping och Karlstad skola vara avsedda för manliga elever, seminarierna i Falun, Stockholm och Kalmar för kvinnliga elever och ettvarvt av de återstående seminarierna för manliga och kvinnliga elever.

2. a. Småskoleseminarierna skola vara till antalet sex, därav fyra skola vara anordnade såsom dubbelseminarier och tills vidare två såsom enkelseminarier.

b. Tre av dubbelseminarierna skola innefatta två 2-åriga linjer, (2 + 2), och det fjärde två 3-åriga linjer, (3 + 3).

Ettvarvt av enkelseminarierna skall innefatta en 2-årig linje.

c. Dubbelseminarierna skola förläggas till Luleå, Strängnäs, Skara och Landskrona. Av dessa skall det förstnämnda vara 3-årigt.

Enkelseminarierna skola förläggas till Härnösand och Växjö.

3. I följd härav skola folkskoleseminarierna i Luleå och Växjö samt småskoleseminarierna i Haparanda, Lycksele, Linköping och Falun nedläggas, de båda förra successivt från och med läsåret 1936—1937 och de fyra senare med utgången av läsåret 1935—1936.

4. beträffande inträdesfordringarna vid småskoleseminarierna av herrar *Bergqvist*, *Oscar Olsson*, *Asplund*, *Borell* och *Holmdahl*, som i anslutning till sin under 1. omfördolda reservation ansett, att utskottets utlåtande i denna del bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits.

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

Herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Bland de motionärer, som i denna fråga framfört avvikande meningar, finns det också en från andra kammaren, som hemställer, att riksdagen inte måtte bifalla förevarande proposition, utan att frågan måtte skjutas på framtiden. Jag behöver knappast, herr talman, säga, att ett bifall till ett dylikt yrkande i denna yttersta timma av riksdagen helt enkelt vore orimligt, därför att det skulle innebära, att frågan måste föras tillbaka till statsutskottet, vilket utskott då hade att som vanligt göra upp en stat för seminarierna. Dessa kunna ju inte lämnas utan understöd från statens sida. Jag räknar alltså med, att knappast någon på allvar skulle vilja gå på avslagslinjen.

Jag konstaterar också med tillfredsställelse, att utskottet och Kungl. Maj:t funnit varandra på de allra flesta punkterna i denna mycket omstridda fråga. Det är ju så, att organisationens storlek är utgångspunkten på samma gång som den också bereder problemet en svårighet genom det sjunkande barnatalet och genom tvånget att anpassa lärarkårens volym efter detta sjunkande barnatal har också av sig självt kommit nödvändigheten att anpassa lärarutbildningens volym efter samma företeelse, och resultatet av övervägandena från olika håll ha gemensamt ändå blivit detta, att den nuvarande organisationen är för stor och att den därför måste sammankrympas. Jag fäster mig också vid att utskottet delat Kungl. Maj:ts uppfattning beträffande seminarielinjernas längd. Om den fyraåriga linjen har utskottet samma uppfattning som Kungl. Maj:t. Jag fäster mig vid att utskottet liksom Kungl. Maj:t anser, att den fyraåriga studentlinjen bör ingå som fast beståndsdel i organisationen, vidare att utbildningen av småskollärarinnor och småskollärare i stort sett ses med samma ögon av utskottet som av Kungl. Maj:t. Inträdesfordringarna till den fyraåriga linjen — dem ser utskottet också med samma ögon som Kungl. Maj:t. I fråga om undervisningsplanen för den fyraåriga linjen råder också överensstämmelse. Inträdesfordringarna och undervisningsplanerna för de tvååriga linjerna äro också uppfattade på samma sätt av utskottet och Kungl. Maj:t. Frågan om hur man skall beräkna behovet av folkskollärare, av småskollärarinnor och småskollärare har också lösts på ett sätt, som visar, att utskottet anslutit sig till Kungl. Maj:ts uppfattning. Utskottet har i likhet med Kungl. Maj:t ansett, att det skall finnas 16 examinationsavdelningar. Det har i likhet med Kungl. Maj:t hävdats, att seminarierna företrädesvis böra organiseras som dubbelseminarier. Utskottet har vidare beträffande användningen av samsenarier liksom Kungl. Maj:t hävdats, att sådana böra komma till stånd i större utsträckning. Går jag till grunderna för beräkningen av behovet av lärare, finner jag, att i alla avseenden utskottet och Kungl. Maj:t äro överens. Vad småskoleseminariernas utbildningslinje beträffar, råder på den punkten också samstämmighet, och i fråga om avvägningen av inträdesfordringarna vid folkskole- och småskoleseminarier äro Kungl. Maj:t och utskottet likaledes ense. Kort och gott: jag kan resumera, att på 12 väsentliga punkter av 14 råder samstämmighet mellan utskottets uppfattning och Kungl. Maj:ts uppfattning.

Den första punkt, där oenigheten börjar, är punkten om antalet studentlinjer, och vidare råder oenighet i punkten om seminariernas förläggning. Herrarna veta, att de sakkunniga kommit till det resultatet, att man borde ha 7 studentlinjer. Det fanns reservanter, som önskade 5, och jag tyckte att jag bokstavligen satte kyrkan mitt i byn, när jag i propositionen förordade en lösning efter linjen med 6 studentkurser. Emellertid har utskottet här ansett, att man inte bör sträcka sig så långt, utan att man kan stanna vid de fem. De skäl, som utskottet har förebragt på den punkten, kunna visserligen vara diskutabla, men jag vill för min del förklara, att jag inte är sinnad att taga upp någon strid på denna punkt beträffande antalet studentlinjer, utan jag kan acceptera

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
 utskottets förslag om 5 linjer. Jag gör det så mycket hellre, som därmed ter sig såsom en naturlig samlande linje den reservation, vilken finnes avgiven av herr Andersson i Höör m. fl. och som i likhet med utskottet accepterar de fem studentlinjerna, men som beträffande förläggningen av seminarierna har en annan mening än utskottet.

Jag vill, herr talman, säga, att jag är den förste, som förstår, att när det gäller att strö ut i landet dessa utbildningsanstalter, är det mycket vanskligt att så ordna saken, att alla bli belättna. När man därför står inför tvånget att företa en nedskärning av en organisation och krympa den och vissa seminarier ovillkorligen måste uppföras, är det naturligt och begripligt, att folk på orter, där indragningar avses skola äga rum, bli missnöjda. Jag behöver inte säga herrarna, att jag i departementets trappor haft representanter från praktiskt taget alla de orter, som skulle drabbas av nedskärning och som anhållit att få ha seminarierna kvar. Det är, om man så vill, ett motstycke till vad som ägt rum då förslag förelegat i fråga om regementsindragningar. Varje ort håller på sitt. Men när utgångspunkten är denna, att organisationen måste krympas — och på den punkten finns ingen människa som har någon avvikande mening — så har enligt min tanke det riktiga bedömandet av förläggningarna varit, att man ser det hela ur rikssynpunkt och icke ur socken- och länssynpunkt. Med andra ord, hur mycket man än håller på de lokala traditionerna och hur stor lokalpatriot man ändå är, så är man i en dylik fråga skyldig att se den som avseende en organisation för hela riket och låta de provinsiella och lokala synpunkterna träda i andra planet.

Herrarna veta, att tvistefrågan framför andra mellan utskottet och Kungl. Maj:t är frågan om Kalmarseminariet. Jag skulle då vilja rekommendera herrarna att i utskottets betänkande slå upp sid. 60, där herrarna ha en schematisk framställning av hur fördelningen av seminarierna över riket blir enligt utskottets förslag. Om ni då titta där i sista kolumnen, skall ni finna, att med den anordning, som utskottet tänkt sig, skulle kvinnliga studenter, alltså studentskor, vara hänvisade att bedriva sina studier för att bli lärarinnor antingen i Umeå eller i Göteborg eller Lund. Jag får nu säga att om vi tänka oss Sveriges karta och besinna, att studentskorna antingen skola upp till Umeå eller ned till Lund eller Göteborg, säger sunda bondeförståndet, att det väl också finns litet land mellan Lund och Umeå. Det finns ett Mellansverige, där det också kunde vara rimligt, att man hade i åtanke möjligheten för studentskorna att finna sin utbildning. Utskottets förslag innebär emellertid att det seminarium för kvinnor, som finnes i Stockholm, för framtiden skulle komma att sakna utbildningsmöjlighet för studentskorna. Jag vill inte stå här och bryta en lans för Stockholm, ty det är inte fråga om någon stockholmssynpunkt, men jag vill lägga en sak på herrarnas hjärta, och det är, att en utbildning av lärarinnor i Stockholm har ett obestriddigt företräde i ett avseende, nämligen det, att utbildningen är liksom inramad i en miljö, där de största och bästa förutsättningarna för komplettering av den egna utbildningen finnas. Här finnas museer, bibliotek, teater, konst och allt möjligt. Det säger sig självt, att en människa, som vill ha en rikare utbildning än vad själva de snäva handböckerna och läxorna innebära i kurserna, har i en stad som Stockholm en vida större möjlighet än annorstädes att få denna utbildning. Och om jag då betänker, att för alla de studentskor, som tagit studenten vid läroverk i Mellansverige och som äro bosatta i Mellansverige både utanför Stockholm — mest utanför Stockholm — och i Stockholm, har man inte från utskottets sida velat ordna det så, att de få någon utbildningsmöjlighet i Mellansverige, här alltså i huvudstaden, måste jag säga mig, att en sådan lösning av seminariernas lokala förläggning visserligen är en lösning, men en lösning, som måste

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

innebära ganska betänkliga konsekvenser. Nog medge väl herrarna, att om vi ha en fattig familj, där en dotter har tagit studentexamen och hon har beslutat sig för att bli lärarinna, om vi, säger jag, ha en dylik familj här i Mellansverige, både här i Stockholm och i Mellansverige för övrigt, är det väl ganska orimligt att inte sörja för att denna flicka skulle ha närmare möjligheter till hands för att få sin utbildning än att ge sig i väg antingen till Umeå eller fara till Lund eller till Göteborg. Det är på den punkten, som enligt min tanke den linje, som är anvisad av reservanterna, innebär rättvisa, och jag skulle finna det riktigast, om första kammaren, som bör ha lättare kanske att höja sig över de provinsiella synpunkterna, här följde en saklig rikssynpunkt och ordnade det så, att vi här finge en utbildningsmöjlighet för de kvinnliga studenterna i Mellansverige. I det stycket erbjuder sig, som jag redan antytt, den reservation, som avgivits av herr Andersson i Höör m. fl., som en lämplig och samlande lösning, och jag skulle finna, herr talman, att första kammaren handlade klokt, välbetänkt och framsynt, om kammaren följde denna reservation.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Det är inte så underligt, att det råder så många meningar i denna fråga, och statsrådet satte fingret på den ömma punkten, när han sade, att det är svårt att ordna det så, att alla bli belåtna. I det sammanhanget tänkte han på hur man, som han sade, hade sprungit i trappona och velat låta de lokala och länsintressena bli härskande framför riksintresset. Ja, det är verkligen på det sättet, att i detta fall ha så gott som alla, som sysslat med frågan efter det sakkunskapen lade fram de principer, vilka alla med munnen bekänna sig att följa, tittat åt alla möjliga och omöjliga håll för att se efter, som det heter, »vilket förslag som går», så att de kunna få sina speciella intressen tillgodosedda. De ha tittat och tittat på en gång åt alla möjliga håll så intensivt, att jag varit rädd för att de skulle kunna »bli sådana» för framtiden. Statsrådet sade, att när det är nödvändigt, att organisationen nu skall krympas, så ha alla varit överens om att den princip, som man skall följa, är att inrätta dubbelseminarier i största möjliga utsträckning och göra så få enkelseminarier som möjligt. Ja, visst är det den sakliga synpunkten, ty dubbelseminarier förmå ge en bättre utbildning på samma gång som de äro billigare än enkelseminarier. Dubbelseminarier ha förmånen att äga större kollegier med flera ämnesgrenar ordentligt och grundligt representerade i undervisningen. Men även statsrådet har ramlat ifrån den principen, när han tydligen varit benägen att se efter, hur de olika lokalsynpunkterna skulle tillgodoses. Nu har det egendomliga inträffat, att här ha kommit förslag, som alla bygga på samma utgångspunkt, alla bekänna sig till samma principer. Men de ha kommit till olika resultat genom att på ett eller annat sätt frångå den principen, och varje förslag har blivit dyrare, ju mer principen frångåtts, samtidigt som det från saklig synpunkt har blivit sämre. Här inbjudes nu riksdagen att binda sig vid en organisation, som alla utom den siste reservanten erkänna vara en sämre organisation på samma gång som den är dyrare. Utskottsförslaget organisation liksom organisationen enligt den reservation, som företrädes främst av herr Svensson i Kompersmåla, blir 80,000 kronor eller 73,000 kronor dyrare, när den är fulländad, än den av Kungl. Maj:ts föreslagna organisationen, som i sin ordning är obetydligt dyrare, endast 4,000—5,000 kronor dyrare, än den som de sakkunniga yrkat bifall till. Den reservation, som statsrådet nu närmast talade för, är inte så farligt mycket dyrare än Kungl. Maj:ts förslag, bara 15,000 kronor dyrare. Det är ju här inte så mycket att tala om. Värre är att den är sämre, på grund av sitt sammanhang liksom Kungl. Maj:ts propositions sammanhang

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
med småskoleseminarierna. Utskottet föreslår på den punkten, att vi skola ha inte mindre än 4 enkelseminarier kvar. Utskottet vill för folkskoleseminarierna ha 6 dubbelseminarier och 4 enkelseminarier, summa 10 seminarier. Kungl. Maj:t vill ha endast 2 enkelseminarier och 7 dubbelseminarier — den ståndpunkt, som jag också står på — och det blir således 9 seminarier. Det är väl ändå tydligt, att en organisation, som är bättre från saklig synpunkt, också blir bättre, om det blir 9 seminarier i stället för 10, allrahelst som antalet enkelseminarier, som bortdömts av oss allesammans, bara blir hälften så många enligt Kungl. Maj:ts och mitt förslag som enligt utskottets förslag.

Men sedan då det gäller småskoleseminarierna — och, mina herrar, man måste se organisationen i ett sammanhang, fast det veta inte herrarna, som inte hunnit läsa igenom den här stora propositionen ordentligt — springer också Kungl. Maj:t över och gör flera enkelseminarier än dubbelseminarier. Det är minsann ett tillgodoseende av den sunnda principen, som är alldeles underbart. Kungl. Maj:t och utskottet och alla reservanter utom den siste reservanten gå in för en organisation med 10 avdelningar, som fördelas på *fyra* enkelseminarier och tre dubbelseminarier. Mitt förslag, som utgår från de sakkunnigas förslag, vill ha 4 dubbelseminarier och 2 enkelseminarier. Med Kungl. Maj:ts, med utskottets, med alla andra reservanters förslag, följer den groteska tillställningen, att riksdagen inbjudes att bygga ett nytt seminarium, när landet har överflöd på seminariebyggnader. Några hundra tusen kronor skola nedläggas på ett småskoleseminarium uppe i Haparanda, samtidigt som det otillräckliga småskoleseminariet i Lycksele skall tillbyggas. Med en sådan anordning inbjudes riksdagen att binda sig för en från även Kungl. Maj:ts synpunkt och från alla reservanternas synpunkt dålig organisation. Jag har funnit det vara fullkomligt orimligt att försöka gå fram efter sådana linjer, men eftersom jag inte varit fullt så intresserad som alla andra att se efter var jag kunde få bundsförvanter för denna förnuftiga linje, står jag här ensam, och det skulle inte förvåna mig om riksdagens ledamöter i den förvirring, som här uppstått, följer en ordning som tydligt alla andra reservanter och även Kungl. Maj:t trots att de skola följa. De taga då detta som ett pusslespel och titta efter, vilken del av detta pusslespel det är, som mest intresserar var och en personligen, och ge sedan god dag i alla sakskalet för att få den biten av pusslespelet med.

Om man skulle se på en så oväsentlig synpunkt som kostnadsfrågan — jag erkänner att det låter litet löjligt i dessa dagar av miljonrullning åt försvaret och mycket större löner åt biskoparna och så vidare — så blir det, som jag påpekat, inte så stor skillnad i fråga om omkostnaderna, när organisationen blir färdig, mellan Kungl. Maj:ts förslag och mitt förslag. Det blir endast omkring 4,500 kronor. För nästa år blir Kungl. Maj:ts förslag endast 8,000 kronor dyrare än det förslag, jag har framlagt. Men för småskoleseminarierna tillkomma inte bara de nybyggnader, som jag nyss nämnde, utan där tillkommer också att kostnaden för nästa år blir 66,000 kronor högre *enligt alla de andra förslagen jämförda med mitt förslag*. Nu tycka herrarna, att det inte är så mycket att kinka på, ty dessa 66,000 kronor representera merutgifter under några år, låt vara att organisationen också är sämre, och dem kommer man ju så småningom förbi, så det blir inte mer än 8,000 kronors skillnad på mitt förslag och Kungl. Maj:t förslag, bortsett från att nya seminariebyggnader måste uppföras enligt Kungl. Maj:ts förslag. Ja, herr talman, detta gäller beträffande organisationens omfång och storlek och beträffande sammanhanget mellan folk- och småskoleseminarierna.

Nu fråga sig möjligen de av kammarens ledamöter, som äro så intresserade av detta spörsmål som ett riksintresse, att de höra på resonemanget och genom-

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
läsa handlingarna; hur är det möjligt, att både Kungl. Maj:t och statsutskottet ha kunnat springa ifrån sina högljutt bekända principer för att få till stånd ett förslag, som inte bara är sämre men också dyrare? Ja, skälen här för äro sådana, att man kanske inte skulle tala så högt om dem. Skälen äro nationella, säger man. Man har inte dragit sig för att säga, att man måste avstå från den förnuftiga organisationen, därför att man måste ha ett »kulturförsvar» i Norrbottens län. De sakkunniga ha föreslagit nedläggande av Luleå folkskoleseminarium för att dit kunna förlägga ett dubbelt småskoleseminarium för 3-åriga kurser. Folkskoleseminariet i Luleå skulle enligt utskottets och Kungl. Maj:ts förslag bli ett enkelseminarium, således en mindre önskvärd form. Enligt de sakkunnigas förslag skulle man där få ett dubbelseminarium, visserligen småskoleseminarium, men dock ett dubbelseminarium, med de allra bästa möjligheter till god utbildning för den lärarinnekår, som är av största betydelse för Norrbotten, nämligen dessa småskollärarinnor med 3-årig utbildning, som komma att tjänstgöra vid de lägre skolformerna, av vilka man har så många uppe i Norrbotten. Jag är som seminarielämnare naturligtvis glad åt att folkskoleseminarierna plötsligt blivit ansedda som sådana kulturfästen, att man i så många län slåss om att få dessa förnämliga kulturinstitutioner. I Luleå skulle emellertid en förändring enligt de sakliga synpunkterna betyda, att man i stället för att ha fyra lektorer skulle få sex adjunkter och några fler övningsskollärare än man har, och nu tycker jag verkligen att det från synpunkten av att ha en kulturinstitution skulle kunna smälla lika högt med några fler adjunkter och några färre lektorer. Jag kan inte tänka mig att kulturen i Luleå eller i Norrbotten för den sakens skull skall lida något avbräck.

Man har också sagt att det kanske inte är så mycket folkskoleseminariets bevarande under dessa förhållanden, som intresserar Norrbotten, som det »kulturförsvar» som det skulle betyda för Haparanda att få behålla sitt småskoleseminarium och uppföra en fin byggnad för detta ändamål. Man har till och med låtit förstå att det skulle kunna väcka ond blod på andra sidan gränsen, om Sveriges folk, efter att förra året ha förlagt ett gymnasium till Haparanda och därigenom visat sitt intresse för den landsdelen, nu i år skulle ta bort småskoleseminariet. Ta herrarna detta med större allvar än vad jag kan ta det? Man anser sålunda att ett småskoleseminarium av sämre typ än den vanliga skulle vara av den betydelse, att man bör fördärva hela organisationen på grund av någon slags Norrlandsromantik i dessa landsänder. Jag trodde annars att det vore viktigare för den svenska kulturen där uppe i Norrbotten att få seminarier, där den stora mängden av lärare uppe i gränstrakterna utbildades under de bästa möjliga förhållanden i stället för under sämre förhållanden. Och jag är övertygad om att utbildningen i Luleå av denna stora grupp lärare i ett dubbelseminarium med alla dess möjligheter ovillkorligen skulle ge ett bättre resultat än utbildningen i två enkelseminarier i Haparanda och Lycksele. Jag är fullt överens med norrlänningarna i det hänseendet, att jag vill ha så många kulturinstitutioner som möjligt i dessa avlägsna trakter av Sverige. Men varför skola ni nödvändigtvis ha sekunda institutioner? Varför kunna ni inte försöka få förstklassiga institutioner där uppe? Jag har ingenting emot om ni vilja undersöka möjligheterna att tillgodose behovet av goda praktiska och teoretiska skolor, som det är någon idé med att lägga dit upp. Men jag kan inte förstå att det är någon mening från kultursynpunkt att försöka få ett sämre organiserat seminariesystem i Norrbotten än i någon annan del av landet.

Nu är det möjligt och till och med troligt, att jag talar för döva öron — de få som höra på — i fråga om denna falska Norrlandsromantik. Men det kan

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
inte hjälpas, jag anser att saken måste föras på tal vid ett sådant tillfälle som detta.

Denna inkonsekvens hos norrlänningarna gör sig också gällande på ett ganska lustigt sätt när det gäller den fråga, som departementschefen var inne på, nämligen studentkurserna. Alla de människor, som sträva efter att bibehålla folkskoleseminariet — ett enkelseminarium — i Luleå, ha också gått med på att man bör ha endast fem studentkurser i stället för sex, som Kungl. Maj:ts föreslagit, och sju, som de sakkunniga föreslagit. Allesammans ha gjort det. Men tänk, mina herrar! Nu ha alldeles samma herrar blivit alldeles vilda vid tanken på att Umeåseminariet inte skulle kunna få någon studentkurs! Och därför ha de, samtidigt som de på ena hållet inte ansett studentkurserna så värst önskvärda, lagt ner hela sin själ i försöket att få studentkursen från Stockholm till Umeå. Skälet för den ståndpunkten är ju inte kvickare än skälet för ståndpunkten när det överhuvud taget gäller förläggningen av seminarierna där uppe i Norrbotten.

Om kammaren följde min reservation skulle kammaren i detta fall också följa Kungl. Maj:ts förslag och få sex studentkurser. Och då skulle Umeå få behålla de studentkurser, som norrlänningarna från min synpunkt på ett ganska egendomligt sätt kämpat för. Jag ser att ordföranden i statsutskottets avdelning, biskop Bergqvist, uppmärksamt hör på mig, och då måste jag göra en bekännelse för kammaren, den nämligen, att herr Bergqvist är fullkomligt ense med mig om att det *borde* vara sex studentkurser, så att Stockholmskursen skulle kunna räddas, men eftersom »det inte går» har han funnit sig i att ställa sig på den andra ståndpunkten — samma taktik som är så vanlig i denna fråga på alla håll och kanter.

Beträffande studentkurserna, speciellt i Stockholm, skulle jag vilja tillägga till vad statsrådet sagt, att det dock är mycket egendomligt att man opponerar sig mot denna den billigaste utbildningsformen av folkskollärare, som ligger i systemet med tvååriga studentklasser vid seminarierna, då man på alla håll har nödgats erkänna, att man redan nu med endast ettårig utbildning av studenterna får lika goda folkskollärare, även på landsbygden, som med den fyraåriga vägen. Där är också en sorts romantik med i spelet, en sorts romantik som inte har ett dugg med verkligheten att göra, nämligen den att det skulle vara mycket bättre att få folkskollärare, som bara ha tagit realskoleexamen, än sådana som tagit studentexamen, emedan de som tagit bara realskoleexamen skulle vara mindre »fördärvade» ur folklig landsbygdssynpunkt än de som tagit studentexamen. Ja, så ligger faktiskt saken när man tittar närmare på de skäl, som förebragts. De blivande folkskollärare, som ta studentexamen och gå i läroverket fyra eller tre år längre än de som ta realskoleexamen, ha emellertid kommit från landsbygden och växt upp där i samma utsträckning som de som ta realskoleexamen. Jag är inte någon vän av för mycket sittande på skolbänkarna, men när man ser på resultatet och då inte har något att anmärka på våra studentskollärare kan jag inte förstå denna — jag vill inte säga gymnasistlogik, ty jag vill inte tala illa om gymnasisterna. Man kan verkligen undra vad det kan vara för sorts logik, som ligger bakom ett sådant resonemang som detta.

Resultatet av denna nedskärning av studentkurserna blir, som statsrådet påpekade, att Stockholmsseminariet skulle bli utan studentkurs. Stockholmsseminariet är det äldsta studentseminariet här i landet. Det har under några årtionden haft en sådan avdelning och är det enda seminarium i landet som nu har en sådan avdelning. Nu förklarar man plötsligt att det skulle vara så synd för flickorna uppe från Luleå och Umeå att

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

behöva resa ner till Stockholm. Det är mycket bättre att alla Mellansveriges studentskor, som vilja bli folkskollärarinnor, få resa upp till Umeå!

Jag har redan visat, att genom ett bifall till min reservation skulle Umeå få behålla sin omhuldade studentkurs, så som norrbottningarna ju vilja ha det. Men går inte detta är det ju tydligt att departementschefen har rätt, när han föredrar en studentkurs i Stockholm framför en studentkurs i Umeå. Departementschefen framdrog för Stockholms vidkommande alla skäl utom det viktigaste, och det måste jag därför också föra fram. Departementschefen påvisade hurusom vid utbildning till folkskollärare lärarkandidaterna i Stockholm hade tillgång på ett helt annat sätt än i någon annan stad till musikutbildning, konserter, teater, konstmuseer och naturvetenskapliga museer o. s. v. Det är alldeles tydligt att den synpunkten inte bör förbises i detta sammanhang. Men departementschefen glömde att visa på, att även i fråga om sin praktiska utbildning för läraryrket har Stockholm bättre möjligheter än någon annan stad i Sverige på grund av den rikedom av olika skolformer, som lärarkandidaterna här kunna komma i beröring med, en rikedom av olika skolformer med de mest skiftande metoder, ifrån de modernaste till de konservativaste, med de mest olika undervisningsformer från A 1- till B 3-skolor — de senaste inte i Stockholm, men i Lidingö, närmast intill. För sin praktiska utbildning kunna de inte tänka sig en bättre stad än Stockholm, alldeles frånsatt de goda skäl, som i övrigt anförts för ett dubbelseminarium i Stockholm.

Vidare är det ännu en sak, som jag ber herrarna tänka på. De herrar som hålla på att de, som tagit realskoleexamen, i framtiden skulle bli så förfärligt mycket bättre lärare på grund av att de inte hade så mycket skolutbildning som studenterna, skulle väl ändå kunna taga hänsyn till att om deras förslag går igenom blir det faktiskt lika många studenter som bli folkskollärare i alla fall. Det blir bara den skillnaden, att en hel del av dem få gå i seminariet i fyra år i stället för i två. Herrarna böra veta att redan i år, när tillströmningen till seminarierna sjunkit, är det dock 110 *studenter* som sökt in i första klassen *av de fyraåriga seminarierna*. Till denna klass ha i år ungefär så många studenter sökt, att endast dessa skulle fylla alla de studentavdelningar med tvåårig utbildning, som herrarna själva önskat. Det är väl inte alldeles rimligt att ordna en organisation på det sättet, att den stora majoriteten av studenter skulle nödgas gå in i första klassen samma år som regeringen för riksdagen framlägger en proposition om särskilda utbildningsvägar för studenter?

Den enda skillnaden i fråga om förläggningen mellan min reservation och Kungl. Maj:ts proposition liksom den reservation i andra kammaren, som herr statsrådet talade om, är att jag vill ha det seminarium, som Kungl. Maj:t och andrakammarreservanterna vilja ha förlagt till Luleå, flyttat till Kalmar. Det kostar inte staten någonting, ty Kalmar stad har förklarat sig villig att bekosta den om- och nybyggnad, som behövs. Nu har man helt plötsligt i statsutskottet känt sig bekymrad på kalmariternas vägnar och tyckt, att det är synd både från nationalekonomisk synpunkt och från kalmariternas synpunkt att de skola offra 300,000 kronor. Skulle inte herrarna kunna låta de nationalekonomiska bekymren i det hänseendet fara och framför allt bekymren om vad kalmariterna kunna stå ut med!

Det är emellertid på det sättet att det finns pedagogiska skäl utom de övriga starka skäl, som jag anfört mot förläggningen för övrigt uppe i Norrbotten. Skall Luleå folkskoleseminarium bibehållas blir ju hela seminarieorganisationen inom Norrbotten förstörd. Men det finns även andra starka skäl för att flytta detta seminarium till Kalmar. Det är nämligen så, som de

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
 flesta intresserade personer veta, att Kalmar folkskoleseminarium i flera hänseenden intar en särställning i det svenska seminariesystemet. Intet annat seminarium har varit i stånd att i så hög grad som detta genom sitt elevförbund intressera sina gamla lärjungar för fortsatta pedagogiska studier och forskning i en verksam och effektiv kamratorganisation. Seminariet har på det sättet blivit en levande kraft i vår lärarekår på ett helt annat sätt än något annat seminarium i Sverige. Detta tycker jag är ett pedagogiskt företräde av så stor betydelse, att det talar för sig självt. När därför Kalmarseminariet kan räddas utan att seminarieorganisationens principer på något sätt därigenom leteras, bör riksdagen göra det.

Här i Sverige får man, jag höll på att säga, från kulturellt societetshåll gång på gång höra talas om »Etonandan» och andan vid andra fina engelska skolor och vad den har betytt för det engelska folket. Vi ha i vår seminarieorganisation ett seminarium, som i det fallet skulle kunna utgöra en parallell på sitt område till dessa berömda skolor i ett annat land. Det är därför som jag i valet mellan Växjö och Kalmar har ställt mig på Kalmarseminariets sida, utan att därigenom säga något förklenande om Växjö. Kalmar är överlägset ifrån pedagogiska synpunkter, det kan inte ens någon Växjöbo förneka. Då synes det mig vara naturligare att Kalmarseminariet räddas i stället för Växjöseminariet. Därtill kommer att organisationen enligt den reservation, som går ut på bibehållande av Växjöseminariet, i färdigt skick blir ungefär 80,000, eller i varje fall 73,000 kronor, dyrare än enligt den rationellt ordnade organisationen.

Herr talman! Det sagda gäller de punkter, som nu äro föredragna. Det är åtskilligt som skulle vara att tillägga rörande andra sidor, men detta får jag komma till i ett annat sammanhang. Nu ber jag således, herr talman, bara att få konstatera, att den i min reservation föreslagna organisationen av folk- och småskoleseminarierna är den enda, som ordentligt följer de principer som de sakkunniga, som statsrådet, som utskottet, som herr Svensson i Kompersmåla och som andrakammarreservanterna bekänna sig till. Just därför att min reservation icke bara bekänner sig med läpparna till dessa synpunkter, utan verkligen följer dem, har också mitt förslag blivit inte bara det bästa från saklig synpunkt sett, utan också det allra billigaste. Därför, herr talman, nödgas jag, hur förmätet det än kan synas för åtskilliga personer i kammaren, att yrka bifall till min reservation i de nu föredragna punkterna.

Herr **Pauli**: Herr talman! Jag måste verkligen beklaga att en fråga av för vårt lands undervisningsväsen så utomordentligt stor vikt kommit fram till behandling i kamrarna vid denna sena tidpunkt under riksdagen. Den fåtaliga besättning av kammarens bänkar, som vi här bevittna, får man väl inte tolka som ett bevis på bristande intresse för detta verkligt betydelsefulla spörsmål, utan snarare som ett uttryck för en ganska naturlig uttröttning efter den senare tidens forcerade riksdagsarbete.

Till denna trötthet kan måhända också bidra, att det föreliggande utskottsförslaget med tillhörande reservationer kan te sig ganska invecklat. Jag skall göra ett försök att i någon mån hyfsa ekvationen, och det blir — tyvärr, skulle jag vilja säga — så mycket naturligare för mig, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet redan på en viktig punkt ansett det lönlöst att slås för Kungl. Maj:ts förslag och därmed så att säga fört det ur stridslinjen.

De nu föredragna punkterna handla väsentligen om två saker, nämligen dels om antalet studentavdelningar i den föreslagna folkskoleseminarieorgani-

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

sationen, dels om förläggningen av de olika seminarierna i landet. Antalet studentavdelningar har av Kungl. Maj:t föreslagits till sex. Som herrarna torde ha observerat, hade de sakkunniga gått ännu något längre och föreslagit sju, medan däremot utskottet har följt en minoritet inom de sakkunniga och nöjt sig med fem. Herr statsrådet ansåg tydligen att det inte fanns några större möjligheter att få igenom de sex avdelningarna här i riksdagen och har därför anslutit sig till tanken på fem, men med annan förläggning än den utskottet har föreslagit. Under sådana förhållanden kan det ju synas ganska hopplöst och meningslöst för mig att uppträda såsom »mera konungsk än konungen själv». Det skulle innebära att jag vidhölle den reservation, som jag tillsammans med herr Holmdahl fogat till utskottets utlåtande och som innebär ett tillstyrkande till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag skall icke desto mindre tillåta mig att något erinra om de viktigaste skälen för ett ökat antal studentavdelningar, inte därför att jag har förhoppningar om att dessa argument i nuvarande läge skola göra något starkare intryck, men därför att jag i varje fall vill inför kammaren ha framhållit, att om man i dag i riksdagen beslutar de fem studentavdelningarna, ställer man sig i en situation, där man inom ett ganska ringa antal år med stor säkerhet kommer att bli tvungen att öka ut detta antal.

Jag skall inte gå in på några sådana allmänna synpunkter som huruvida studenter äro mer eller mindre lämpliga såsom folkskollärare. Det är en sak som jag tror det är lönlöst att diskutera. Det har betygats att de ha visat sig vara mycket goda lärarkandidater och likaså att bland dem kanske funnits mindre goda, precis som inom alla andra kategorier. Jag skall inte heller taga upp till diskussion den mera så att säga romantiska frågan om huruvida en folkskollärare bör ha vuxit upp på landet för att rätt förstå sina elevers och överhuvud taget lantbefolkningens synpunkter. Jag skall bara hålla mig till de kalla och torra fakta, som ligga i själva siffrornas vittnesbörd under de senaste åren angående studenternas tillströmning till seminarierna.

Redan för det sista läsåret, då full intagning skedde vid seminarierna, har det konstaterats att det fanns så många studenter sammanlagt i studentkurserna och den fyraåriga linjen, att man därigenom skulle ha fått material till i det närmaste fem studentlinjer. Sedan dess har tillströmningen av studenter till seminarierna ytterligare ökats, och det växande antalet utexaminerade studenter vid våra läroverk ger ju vid handen, att man inte har någon anledning antaga, att denna tillströmning av studenter till seminarierna skall minskas. Vad blir följden av detta? Ja, en följd har redan tydligt visat sig. Antalet studentlinjer har under de senare åren varit två; under det allra sista året har det inskränkts till blott en på grund av den tillfälligt minskade intagningen. Detta ringa antal studentlinjer har icke fyllts av vanliga studenter, utan till allra största delen av överkvalificerade studenter, av filosofie kandidater, filosofie magistrar, licentiater och doktorer. Vart ha då de övriga studenterna tagit vägen, de som endast haft sin släta studentexamen eller obetydligt däröver att hålla sig till? Jo, de ha fått söka sig in i första klassen av folkskoleseminariernas fyraåriga kurser, och de ha därigenom trängt undan just de elever, för vilka denna utbildningslinje är avsedd. När man reser ett så starkt motstånd mot en rationell utökning av antalet studentlinjer, vem drabar man då bland annat? Jo, just den kategori av inträdessökande, som man tror sig bereda förmåner, nämligen icke-studenterna. Och i samma mån som man vägrar att släppa in tillräckligt många studenter i för dem avsedda studentavdelningar, i samma mån vidmakthåller man detta missförhållande, att studenter strömma in i den fyraåriga linjen, tränga undan dem, som skulle gå

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
där, och dessutom pålägga sig själva en onödigt lång utbildning, vilket ju varken ur den privatekonomiska eller den nationalekonomiska synpunkten kan anses vara ett förnuftigt system.

Nu har man i utskottet tydligen utgått därifrån, att det för närvarande bör kunna räcka med de fem studentavdelningar, man föreslagit. Man har däremot icke det minsta tänkt på framtiden. Man har icke lagt upp någon marginal för kommande dagars ökade tillströmning. Det är därför jag tillåter mig att här upptäda i den en smula tvivelaktiga rollen av profet, när jag tror mig kunna förutsäga, att det inte kommer att dröja många år, innan vi, om vi verkligen vilja rätta oss efter utvecklingens egna anvisningar, nödgas lägga till ytterligare en eller två studentavdelningar.

När det sedan gäller fördelningen av seminarier över landet, är det ju i dessa frågor alltid så, att lokalpatriotismens stämma höjes från olika landsändar. Därom är naturligtvis i och för sig ingenting att säga, men det måste dock hävdas, att vi här i riksdagen ha skyldighet att icke se frågan ur den ena eller andra ortens lokalt betonade synpunkter, utan vi måste försöka se det hela i ett större sammanhang. Detta så mycket mer som denna fråga sammanhänger med organisationsfrågan om enkel- eller dubbelseminarier. När riksdagen gav sina direktiv för den sedermera verkställda utredningen i seminariefrågan, var det en punkt, som riksdagen tryckte på särskilt starkt, och det var, att utredningen borde taga sikte på att förlägga seminarieutbildningen till dubbelseminarier, dels därför att det redan finns sådana byggda av modern och ändamålsenlig beskaffenhet, dels därför att själva organisationen med två parallella avdelningar erbjuder större pedagogiska fördelar och blir billigare än de enkla seminarierna. Vi böra alltså för det första taga hänsyn till vad vi själva sade för några år sedan. Riksdagen bör ju gärna försöka, även om den långt ifrån alltid gör det, att vara konsekvent mot sig själv. Vi ha också att taga hänsyn till att vi måste göra organisationen så billig som möjligt, och det göra vi genom att hålla oss till dubbelseminarietypen. Slutligen och framför allt böra vi se till, att denna organisation blir pedagogiskt tillfredsställande, och det göra vi också genom att skapa dubbelseminarier, där man får ett större antal kompetenta lärare än som kan finnas vid ett enkelt seminarium.

Vad gör nu utskottet? Jo, utskottet ömmar så starkt för vissa lokala hänsyn, att utskottet tar upp icke mindre än fyra enkla seminarier i sitt förslag, trots att detta ingalunda kan anses vara nödvändigt. Som vi alla veta, är det de två seminarierna i Kalmar och Växjö, som här stå i brännpunkten. Jag skall inte på något sätt försöka reducera de lovord, som ha yttrats både i pressdiskussionen, i utskottet och här i kammaren beträffande särskilt Kalmarseminariets pedagogiska insatser. Dessa ha varit synnerligen berömvärda, och man måste ju finna det beklagligt, om det ur andra synpunkter anses nödvändigt att indraga detta gamla traditionsrika enkelseminarium. Men jag kan icke finna denna synpunkt vara av sådan vikt, att den skall anses avgörande i förhållande till dem, jag nyss nämnde. Och detta, att man där nere erbjuder sig att bygga ett nytt seminariehus för en kostnad av 300,000 kronor, är ju visserligen mycket frikostigt, men kunna vi anse, att det är nationalekonomiskt försvarligt, att en kommun gör denna onödiga uppoffring, när det på andra ställen här i landet finns fullgoda moderna och ganska nyligen byggda seminarielokaler? Jag kan inte finna att det ligger något ekonomiskt förnuft i detta, i synnerhet inte i dessa dagar, när man gör så mycket för att lägga statens och kommunernas pengar i samma påse.

Det har genom omständigheternas makt uppstått en viss konkurrens mellan å ena sidan kravet på bibehållandet av detta enkelseminarium i Kalmar — eller i Växjö, enligt vad en mindre reservantgrupp önskar — och å andra sidan

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

kravet på bibehållandet av studentlinjen i Stockholm. Jag får säga, att detta hör till de mera märkvärdiga saker, som kommit fram i denna diskussion. Att man vill slåss för bibehållandet av ett eller annat ortsseminarium kan jag finna förståeligt, men jag kan inte finna det förståeligt, att man riktar en attack mot Stockholms seminarium, som har den äldsta studentlinjen här i landet, i syfte att beröva seminariet denna linje. I Stockholms stad har för icke länge sedan under högtidliga former invigts den nya byggnaden för det statliga flickläroverket. Här ha vi alltså en av de få institutioner i vårt land, där det genom statens försorg utbildas kvinnliga studenter. Kan det då vara någon rim och reson i att vi samtidigt stryka möjligheten för kvinnliga studenter att utbilda sig till folkskollärarinnor här? Jag vet mycket väl, att min ärade vän biskop Bergqvist är beredd att häremot resa den invändningen, att om man ser på elevförteckningen för Stockholmsseminariets studentavdelning, finner man inte så värst många stockholmsfröknar där, utan man finner en hel del unga damer från landsorten också. Jag vet inte, om han kommer att föra fram denna invändning sedan, när den nu redan har berörts, men det är kanske inte indiskret att röja, att vi hade den saken på tal i utskottet. Detta förhållande kan emellertid inte sägas vara något märkvärdigt, när vi betänka, att denna studentlinje är den enda i landet och sedan många år har varit den enda i landet. Jag har redan talat om, att vid denna liksom vid den manliga studentlinje, som funnits nere i Växjö, har sökt och tagits in en elit av studentelever. Endast de högst kvalificerade ha kommit in. De andra ha fått söka sig in i den fyraåriga linjen. Då är det ju inte vidare underligt, att man inte kunnat rekrytera denna linje med bara stockholmskor. I själva verket vore det ju alldeles orimligt att, som statsrådet redan har framhållit, beröva hela det centrala Sverige denna utbildningsmöjlighet. Vi skulle enligt utskottets förslag få en kvinnlig studentlinje i Umeå, en nere i Lund och en borta i Göteborg. Denna möjlighet skulle alltså finnas endast i dessa tre utkanter av vårt avlånga land. Men hela det centrala Östsverige därinnanför skulle vara berövat sådana utbildningsmöjligheter. Jag kan inte finna något praktiskt förstånd i detta. Dessutom bör det också framhållas, att en stad som Stockholm är särskilt lämplig för en utbildningslinje av detta slag med de rika möjligheter till studier vid bibliotek, museer och vetenskapliga institutioner av olika slag, som här finnas. Jag har hört någon av mina ärade vänner på den andra sidan i utskottet invända, att det väl inte är meningen, att seminaristerna skola bedriva vetenskapliga studier, men det är väl inte heller någon här i kammaren, som tror, att något sådant ifrågasatts. Vi veta allesamman, att även skolungdomar, som ju dock befinna sig på ett lägre utbildningsstadium än de, som skola bli skollärare, icke förakta att studera både vid våra bibliotek och vid våra museer och andra institutioner.

Av dessa skäl, herr talman, ha herr Homdahl och jag undertecknat den reservation, som man finner på sidan 88 i utskottets betänkande och vilken innebär, att vi ansluta oss till Kungl. Maj:ts förslag och alltså även till den reservation, som avgivits av herrar Andersson i Höör, Jonsson i Eskilstuna m. fl., med den enda skillnaden, att den reservationen icke följer Kungl. Maj:t i fråga om Umeå, vilket vi däremot göra. När nu emellertid statsrådet själv har gett avkall på sitt förslag om sex studentlinjer och förklarat sig kunna vara med om ett seminarium av typen 4 + 4 i Umeå, så lär det vara tämligen utsiktslöst för mig att här i kammaren vidhålla mitt bifallsyrkande till den kungliga propositionen oförändrat. Jag tror ju, som jag redan antytt, att om förslaget om fem studentlinjer nu blir bifallet, det inte skall dröja så värst länge, innan vi få utbyta den där fyraåriga linjen i Umeå mot en tvåårig. Under nuvarande omständigheter tror jag emellertid, att det vore lyckligast, om kammaren

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
 ville lämna sitt bifall till den reservation, som herr Andersson i Höör m. fl. har framfört och som är den, som närmast överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag. Om man gör det, har man på ett, såvitt jag kan se, något så när rationellt sätt fördelat avdelningarna över landet, även om man inte har gått fullt så långt i fråga om studentklasserna, som Kungl. Maj:ten önskat.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Andersson i Höör m. fl.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Det föreliggande utskotts-förslaget är ju rätt omfattande och berör många punkter i såväl den inre som den yttre seminarieorganisationen liksom även seminariernas förläggning. Under den utredning, som verkstälts och som man kan säga legat till grund för såväl den kungl. propositionen som utskotts-förslaget, ha ju emellertid inte meningsskiljaktigheterna varit så stora, och så vitt jag rätt uppfattade herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i dag, kunde han till och med godkänna åtminstone en väsentlig ändring, som utskottet gjort i den kungl. propositionen, nämligen i fråga om studentklassernas antal, där man föreslagit en sänkning från sex till fem. Alltså möter inte utskottets förslag i den punkten motstånd ens från herr statsrådets sida.

Jag har, herr talman, inte haft tillfälle att höra de båda föregående talarna, på grund av att jag måst vara borta från riksdagen en stund. Det är möjligt, att herr Pauli starkt förfäktat önskvärdheten ur hans synpunkt av ett större antal studentklasser. Jag kan emellertid inte ingå på ett bemötande av vad han har sagt, då jag inte hört det. Jag anser det i varje fall för min del inte önskvärt, att studentklassernas antal blir alltför stort.

Uti det förslag som här föreligger, har ju i enlighet med sakkunnigutredningen föreslagits, att studentkurserna skulle fast inlemmas i seminarieorganisationen och att de skulle göras tvååriga, vilket anses nödvändigt för att erhålla en god pedagogisk utbildning även för studenter. Det föreligger alltså inte någon meningsskiljaktighet på den punkten. Jag har ju även kunnat biträda en utökning av studentklassernas antal, såväl vid sakkunnigutredningen som även vid utskottets behandling av denna fråga, men jag har inte kunnat sträcka mig så långt som en del andra ledamöter såväl av sakkunniga som av utskottet. Beredes rum för alltför stort antal studenter, skulle det ju leda till att de, som inte ha fått tillfälle att taga studentexamen men äro lämpliga för lärarekallet, skulle få minskade möjligheter att utbilda sig till folkskollärare, som det från andra synpunkter kan vara önskvärt, att de få. Av de uttalanden, som tidigare äro gjorda, har det visat sig, att man erhållit mycket goda lärare av ungdomar, som inte haft tillfälle att taga studentexamen. Detta understrykes även av såväl statsrådet som skolöverstyrelsen. Herr statsrådet säger ju: »I detta hänseende vill jag understryka, vad överstyrelsen framhållit därom, att seminarierna hittills erhållit ett ej oväsentligt antal av sina mest begåvade och skickliga elever från orter, där tillfälle icke givits till fortsatt utbildning utöver folk- och fortsättningsskolan.» Alltså har det redan nu visat sig, att man erhållit mycket goda lärare av unga män och kvinnor, som icke fått tillfälle att avlägga studentexamen. Men de ha haft den fördelen, att de varit mera förtrogna med folkets förhållanden, ofta i en bygd dit de sedan fått sin verksamhet förlagd. De ha fått tillfälle att redan i ungdomen sätta sig in i de förhållanden, varunder folket lever, i den sociala miljön och göra sig förtrogna med landsbygden, dess arbetsliv, vanor och tänkesätt. De ha innan de kommit till seminarierna även fått tillfälle att arbeta samman med folket ute i bygden. Detta är en mycket värdefull tillgång för en blivande lärare, som sedan skall undervisa folkets barn. Jag anser till och med denna

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
tillgång så värdefull, att man icke bör vidtaga åtgärder, som skulle omöjliggöra för ungdomar ute ifrån landsbygden, vilka inte haft tillfälle att komma till ett läroverk eller ej ens till en realskola och sålunda ej fått tillfälle att taga vare sig studentexamen eller realexamen men vilkas intresse, lust och även begåvning legat för lärarekallet. Man bör icke bereda svårigheter för ungdomar, sådana som jag nu nämnt, att utbilda sig till skollärare. Detta har varit orsaken till att jag inte kunnat biträda ett längre gående förslag rörande utbildning av studenter till lärare. Att jag biträtt förslaget om ett antal av fem avgångsklasser beror närmast på att för närvarande utgöra de studenter, som gå igenom såväl studentkurserna som även det fyraåriga seminariet, så många, att de skulle räcka till att befolka fem avgångsklasser.

Då meningsskiljaktigheterna på denna punkt emellertid inte äro så stora, herr talman, skall jag inte nu längre uppehålla mig därvid.

Beträffande inträdesfordringarna vid det fyraåriga seminariet äro ju inte heller meningsskiljaktigheterna så stora mellan utskottets förslag och reservanternas. Statsrådet har här i stort sett följt sakkunnigutredningen och föreslår, att det inte skall fordras realexamen men ungefär motsvarande kunskaper i de flesta ämnen för inträde vid seminarium. Man vill alltså inte göra det omöjligt för dem att vinna inträde, som inte kunnat besöka realskola och taga examen där men som kunnat skaffa sig kunskaper på annat sätt. Särskilt vad beträffar de främmande språken har man sökt jämna vägen för dem. Nu skilja sig meningarna här endast något i fråga om huruvida de, som tagit realexamen, skola provas i alla ämnen liksom de övriga. Utskottet har av praktiska skäl ansett detta vara det lämpligaste, för att man inte skulle ge dessa elever några företrädesrättigheter framför de andra. Jag tror, att det skall visa sig, att en sådan anordning även kommer att bli lämplig i praktiken.

Om det alltså inte har stått så mycken strid rörande den inre organisationen, så ha meningarna kanske delat sig mera, när det gäller den yttre organisationen. Man har inte stritt om antalet avgångsklasser, ty där har man slutligen stannat inför det förslag, som de sakkunniga uppgjort, att antalet avgångsklasser skulle beskäras avsevärt, trots att man föreslår en minskning av elevernas antal från 28 till 24 per klass. En sådan minskning beror ju på det sjunkande födelsetalet. Såvitt man kan beräkna kommer nog denna organisation att vara tillräcklig. Men sedan är det fråga om var dessa seminarier med de föreslagna 16 avgångsklasserna lämpligen böra förläggas i landet. De skulle ju anordnas såväl vid dubbel- som enkelseminarier. Herr statsrådet har där gått en medelväg, får jag säga. Han har sökt att tillgodose åtminstone vissa orters intressen, men det har varit de norrländska orternas intressen. När herr statsrådet sedan har kommit till de södra delarna av landet, till Sydsvverige, har herr statsrådet inte vågat gå lika — om jag vågar beteckna det så — radikalt till väga, som fallet varit beträffande Norrland, utan här har herr statsrådet, liksom även reservanternas, föreslagit, att två gamla seminarier skulle nedläggas, nämligen såväl Växjö folkskoleseminarium som även Kalmarseminariet och att vi söder om Stockholm endast skulle ha seminarier i Lund, Linköping och Göteborg. Härigenom skulle ju hela Småland, som dock är en så betydande landsdel, mista de seminarier, som det nu har. De skulle läggas ned och slopas, och den ungdom därifrån, som vill utbilda sig till lärare, måste alltså söka sig antingen till Lund, Linköping, Göteborg eller Stockholm. Man har inte ens tagit hänsyn till den tradition, som har varit förbunden med det arbete, dessa seminarier under lång tid utfört. Men ser man sakligt på frågan, finner man, att genom en sådan förläggning skulle endast sex seminarieklasser bli förlagda till Götaland, medan tio skulle ligga i Svealand och Norrland. Ändå utgöra lärarna i Götaland 7,477 av landets 15,435 lärare, alltså

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
 i det närmaste hälften av hela lärareantalet. Och då skulle man inte förlägga mer än sex avgångsklasser till hela denna stora landsdel. Det blir inte en riktig fördelning, åtminstone om man ser det från dessa synpunkter. Därför har utskottet inte biträtt den kungl. propositionen, utan utskottet har velat bibehålla ett av Smålandsseminarierna, och man har då föreslagit, att det i Kalmar skulle bibehållas. Starka skäl kunna anföras för att ett seminarium bibehålles här. Läget är lämpligt för elever från hela Småland ävensom från Öland och Gotland. Ungdomarna skulle få tillfälle att då besöka ett seminarium i sin hemort. Det blir naturligtvis mycket billigare för dem. Dels äro ju levnadskostnaderna i en sådan stad som Kalmar eller Växjö lägre än t. ex. i Stockholm, dels bli resekostnaderna väsentligt lägre. Detta betyder åtskilligt för dem.

Ser man denna fråga från rikssynpunkt, kan man med samma styrka anföras, att riksintresset på detta sätt tillgodoses lika väl som med herr statsrådets förslag, att seminariet skulle förläggas till Stockholm. Jag anser icke, att det i alla avseenden är att föredraga med en skola i en storstad. En mindre stad har även sina företräden. Många anse till och med, att det är sämre med en förläggning av en skola till storstaden än ute på landet, där eleverna bli skilda från storstadens larmande liv, och därför förlägger man ju ofta en internatskola ute på landsbygden, och det är ju bekant, att även elever från städerna — till och med Stockholm — då sändas dit för att de i skolans vård skola få en lämpligare utbildning än om de skulle vistats i det larmande livet i en storstad. Lika starka synpunkter kunna alltså anföras för en sådan förläggning, och jag kan inte förstå, att riksintresset hävdas med att eleverna där nere ifrån södra Sverige ovillkorligen skola resa till Stockholm för att erhålla utbildning i stället för att erhålla den därnere.

Och att läget är som det är beror kanske inte minst på det förslag, som statsrådet själv har kommit med i andra avseenden. Han vill ju göra gällande, att det blir för stora avstånd för kvinnliga studenter, som vilja skaffa sig utbildning till lärare, men Göteborg finnes ju ändå kvar, och skulle det i en framtid visa sig att man behöver utrymme för kvinnliga elever, kan nog detta ordnas genom samseminarium i Linköping eller möjligen i Uppsala. Från organisatorisk synpunkt tror jag, att detta mycket väl skall kunna lösas i fortsättningen. Jag kan därför inte se, att några särskilt starka skäl kunna anföras mot det förslag, som utskottet här har kommit med.

Vad sedan beträffar Kalmarseminariet, kan jag beträffande detta anföras, att det är ett gammalt seminarium, ett av landets äldsta. Jag vill minnas, att det inrättades år 1843, och att det uppburits och delvis ännu uppbäres genom en donation av Cecilia Fryxell. Det har alltså gamla anor och ännu den dag, som är, utför det en mycket gagnelig verksamhet. Det finnes vid detta gamla seminarium ett elevförbund med mycket stark livaktighet, som är känt över hela landet och genom vilket de utexaminerade lärarinorna stå i livlig kontakt med varandra. Vid seminariet finnes även elevhem och en av avgående elever hopsamlad betydande byggnadsfond. Av pedagoger är även erkänt att vid Kalmarseminariet bedrives seminarieövningar av betydande pedagogiskt värde. Det skulle bli ett hårt slag för den ort som därav beröres om genom riksdagens beslut detta seminarium nu skulle nedläggas, vilket jag tror måste erkännas av envar, som har velat göra sig närmare förtrogen med detta seminarium och dess verksamhet. Läget därnere är ju också sådant, att seminariets bibehållande är ett allmänt intresse, vilket jag även tidigare här har givit tillkänna, och jag kan under citerande av en motion, som är avgiven för Kalmarseminariets bibehållande, säga, att seminariet »strävat efter att vara ej blott en skola utan även ett hem för eleverna. Karak-

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
teristisk härför är ej minst den i svensk skolhistoria ganska enastående sammanslutning, som bär namnet Rostads elevförbund.»

Det skulle kunna anföras åtskilligt mera för bibehållandet av detta seminarium, men jag skall nu, herr talman, inte vidare upptaga tiden utan nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan i den nu föredragna punkten.

Herr Svensson, Martin: Herr talman! Jag jämte fyra andra ledamöter av statsutskottet ha här avlämnat en reservation, och jag skall då be att få något uppehålla mig vid den reservationens innebörd.

Det gäller inte någon stor förändring i vad Kungl. Maj:ts föreslagit. Det är endast fråga om att Stockholmsseminariets kvinnliga avdelning skulle indragas, att det skulle bli ett manligt seminarium i Växjö — eller rättare, att Växjö skulle få behålla sitt nuvarande seminarium — och att samseminariet i Göteborg skulle förändras till kvinnligt seminarium.

Beträffande detta sista var herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet inne på, att man skulle bevara Stockholms kvinnliga studentavdelning, och han underströk särskilt vikten av det. Jag vill då säga, att den reservation, som jag har undertecknat, lämnar ett lika gott förslag, då den föreslår, att Göteborg i stället skall bli centrum för dessa kvinnliga lärjungar. Och jag tänker mig, att det inte kan vara någon så väsentlig skillnad i utbildningshänseende mellan att komma till Stockholm eller Göteborg. Det motiv, som föranlett reservationen, är, att vi inte kunna anse proportionen mellan seminarierna vara riktigt väl avvägd. Södra Sverige har av de 16 seminarieavdelningarna fått endast 6 på sin lott under det att det övriga Sverige fått 10. Men räknar man med antalet lärare, har södra Sverige ungefär hälften av lärarna där förlagda, och det kan då inte vara en rättvis proportion, att man har ett så ringa antal seminarier i södra Sverige mot i det övriga Sverige. Därtill kommer också, att av dem, som tillhöra södra Sverige, ligger Linköping vid gränsen, och Göteborg ligger ju rätt så långt åt Svealand.

Beträffande kostnaderna har det anförts, särskilt av herr Oscar Olsson, att förslaget skulle vara dyrare än Kungl. Maj:ts förslag, som han i vissa avseenden har gjort sig till talesman för. Nu är det litet överraskande, att rollerna ha blivit så fördelade, att Oscar Olsson särskilt gör sig till talesman för besparingssynpunkterna, men jag tycker icke han var fullt konsekvent i det fallet då han slutade med att gå in för Kalmarseminariet, vilket dock är dyrare än det seminarium, som vi vilja behålla i Växjö. Jag har inte kunnat annat än komma till den uppfattningen, att Växjö har stora företräden att erbjuda, och i konkurrensen mellan Kungl. Maj:ts förslag eller den huvudreservation, som står det närmast, och Växjö, är Växjö att föredraga. Det finnes redan nu sedan gammalt ett seminarium, som har funnits under mycket långa tider, och där det har meddelats en utmärkt utbildning av lärare. Jag tror, att Växjö i det fallet bör kunna väl tåla vid en jämförelse med andra orter, som här ha varit nämnda, och som kunna komma i fråga. Där finnes också seminariebyggnad, och det behöver således inte bli några allmänna utgifter i det avseendet. Till och med om man hade gått därhän, att man hade följt den motion, som jag har undertecknat, så kunde kostnaderna för en nybyggnad anses vara tryggade genom att Växjö erbjudit sig att där träda emellan.

I Växjö finnes en ganska stor seminarieträdgård, så stor att den omfattar 1.7 hektar, och statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har till och med sagt, att om hans förslag ginge igenom, så är den för stor. Stockholm erbjuder inte någon skolträdgård eller någon sådan tomt, utan där är man ju ganska trångbodd, och där kommer man kanske rätt snart att få rätt betydande kostnader för utvidgning.

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

I fråga om valet mellan Växjö och Kalmar misstänker man väl, att jag ser den frågan ur ortssynpunkt, men jag skall försöka att ge bevis för att även om man ser den ur rikssynpunkt så är Växjö att föredraga. Ja, om herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet hade varit närvarande skulle jag ha velat höra om inte han också delar den synpunkten, att Växjö är att föredraga framför Kalmar. Jag drar den slutsatsen av vad han har yttrat i propositionen, där han säger, att Växjö ur geografisk synpunkt är väl beläget, och så är ju också förhållandet. Det har under sin långa seminarietid kunnat rekryteras med ungdomar från hela Småland, Halland, trakter av Västergötland, vissa delar av Kristianstads län och Blekinge län, och från seminariet ha dessa sedan gått ut för att fylla sin fostraregärning ute i de bygderna. Det finnes ju inom det området företrädesvis landsbygdsskolor, och inom dessa skolor är ju organisationen vanligen den, att det finnes småskollärarinnor för de två första klasserna, men sedan bruka skolråd och kommuner föredraga att ha en manlig lärare för folkskolan och fortsättningsskolan, där icke mer än en enda lärarekraft finnes att tillgå. I våra städer och större samhällen är åter förhållandet det, att flera lärarekrafter finnas i varje skola och där fylla de manliga och de kvinnliga lärarna väl sina platser sida vid sida, och det kan därför vara skäl för ett kvinnligt seminarium i en storstad såsom Göteborg eller Stockholm.

Men såsom den förre ärade talaren framhöll har det nog också sina nackdelar med att förlägga seminarierna till våra storstäder. Jag skall i det fallet be att få åberopa mig på vad ecklesiastikministern själv har sagt i ett tal, som han hållit vid invigningen av Malmö borgarskola. Han säger där: »Staden, och enkanterligen storstaden, är om man så vill en förbränningshärd, icke en kraftreserv. Ty denna senare ligger där ute i bygden, i dess på innerligt samliv med naturen fotade åskådning. Det är från denna på traditioner rika odling, som förnyelsen kommer. Bygden ger. Staden liksom tar och förbränner. Bygden ersätter och förnyar icke blott nerver och blod utan även anden. Bygden är myllan, där vi ytterst och djupast ha våra rötter och varur vi hämta den själakost, förutan vilken vi skulle förtorka och förtvina. Bygdens hälsa, blomstring och styrka äro därför i mina ögon underpanter på vårt folks livsduglighet i det hela.» Det är värtaligt sagt och riktigt sagt, men det är ingen motivering för att förlägga seminarierna till våra storstäder.

Jag vill sammanfatta min ståndpunkt så, att den reservation, som jag föredrager, går ut på, att vi skulle få ett seminarium mera i de södra landskapen, i något av Smålandslänen, på bekostnad av storstaden, och med den motivering, som jag anfört, är det givet, att jag föredrager Växjö, och jag yrkar därför, herr talman, bifall till den reservation, som har framförts av mig och fyra andra.

Häri instämde herrar *Anders Andersson, Ekströmer, Per Gustafsson* och *Johan Bernhard Johansson*.

Herr **Sjödahl**: Herr talman! Det är närmast två frågor eller tre, som under denna debatt ha tagits i skärskådande. Den ena är frågan om inträdesfordringarna vid seminarierna. Där har ju Kungl. Maj:t följt de sakkunniga och föreslagit, att realexamen skall i stort sett ligga till grund för inträde, och där skall ske en prövning av samtliga elever. Gentemot det har det kommit ett yrkande om att man skulle inskränka den mera fullständiga prövningen till blott dem, som inte avlagt realexamen. Jag vill emot detta anföra vissa synpunkter.

Den första är, att de betyg, som erhållas vid avläggande av realexamen, ha

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

mycket mera skiftande värden än de flesta andra betyg — avlagd som denna examen är vid den mångfald av realskolor, samrealskolor och kommunala mellanskolor, som finnas här i landet. Att då gå rent matematiskt efter beräkningen av summan av dessa betyg med de mest skiftande valörer, som ju finnas vid de olika skolorna, det kan icke vara alldeles lyckligt.

Vidare misstänker jag, att det skulle leda fram till, att man skulle etablera efterprovning, så att aspiranterna skulle sitta och läsa det ena ämnet efter det andra för att därigenom kunna höja sin betygsumma, och det vet ju varje lärare hur tveksamt det måste bli vid värdesättningen av dessa genom efterprovning vunna betyg. Jag skulle vilja erinra om, att inte bara de sakkunniga och Kungl. Maj:t utan även seminarielärarekåren praktiskt tagit enhälligt har gått in för att proven hädanefter som hittills skola omfatta samtliga elever. I en skrivelse, som avgivits till statsutskottet, men som icke är medtagen i utskottsutlåtandet, skriver seminarielärareföreningen genom sin styrelse, att den finner detta seminariesakkunnigas förslag »riktigt och lämpligt», och den »vill starkt betona, att en inträdesprovning sådan som föreslagits måste bli av stort värde för en god elevrekrytering vid folkskoleseminarierna. Särskilt må därvid pekås på betydelsen av att genom den likartade provning, som enligt propositionen samtliga sökande underkastas, tillfälle beredes ett stort antal av det prövande lärarekollegiets medlemmar att vinna en personlig mening om de sökande och så erhålla en god grund, då det gäller att under jämförelse de sökande emellan göra det slutliga urvalet.»

Det är säkerligen så, att inträdesprovningen vid seminarierna är det mest arbetsamma och svåra, som överhuvud taget seminarielärarna ha sig någonsin förelagt. Att det oaktat vilja behålla densamma trots all den möda den har med sig, synes mig vittna om, hur önskvärt det vore från sakkunskapens synpunkt — och dessa seminarielärare äro dock här i eminent hög grad sakkunniga — att man finge behålla nuvarande sätt att inrätta inträdesprovningen. Jag ber därför att på den punkten få bestämt avstyrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen och yrkar i stället bifall till vad utskottet i den punkten har föreslagit.

Men det är en annan fråga, som också har tagits upp, nämligen frågan om antalet studentlinjer. Det har ju varit en tid, då man hade ända till 25 4-åriga linjer, men efter det nu föreliggande förslaget, så som utskottet har formulerat det, vilket statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har biträtt, skulle de nedbringas till 10. Det är ju en utomordentligt stark reduktion. Samtidigt med detta har det nuvarande antalet studentavdelningar, som under det sista året varit 2, enligt utskottets utlåtande ökats ut till 5. Samtidigt med att det har skett en utomordentligt kraftig reduktion av antalet 4-åriga linjer ha alltså studentavdelningarna ökats från att ha varit 1 på 19 under något av de föregående åren till att nu bli 5 mot 10 andra, alltså tredjedelen av samtliga. Jag skulle vilja säga, att skulle man kunna fylla 2-åriga studentlinjer med för sitt lärarekall synnerligen lämpliga unga människor skulle jag inte ha någon som helst tvekan om att rätt kraftigt utöka antalet studentlinjer, men så länge man inte har någon erfarenhet om vilket material som kommer att strömma till de nu så starkt utökade studentlinjerna, tycker jag det skulle vara klokt att avvakta denna erfarenhet.

Jag vill erinra om ett par saker. Hittills har det varit 1-åriga studentlinjer. Nu kommer det att bli 2-åriga. Det är ju alldeles uppenbart, att när en student kalkylerar, är det inte bara tanken på kallet, som lockar honom hit eller dit, utan det är också frågan om kostnaderna, och vid en sådan kalkyl, när kurserna skulle draga en tid av 2 år mot för närvarande 1, blir han naturligtvis något betänksammare. Därför kan man, tror jag, inte med något skäl mena,

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
att man skulle kunna få lika stark tillströmning av utmärkt kvalificerade lärare, som man hittills fått till de 1-åriga studentlinjerna. Vidare är det ju så, att de studenter, som giva sig in på de 4-åriga linjerna, ofta genomgå dem på 3 år. Om man tänker sig en student ute på en ort, där det finnes ett 4-årigt seminarium men intet 2-årigt — om han där sitter och räknar för sig själv på utgifterna för sin utbildning, så kommer han säkert att resonera på det sättet i många fall eller åtminstone i de flesta fall, där han inte har det utmärkt gott ekonomiskt förspänt: Det är bättre, att jag stannar här och för den billigare kostnaden genomgår på 3 år detta seminarium än att jag far till en annan avlägsen ort och där under 2 år måste påtaga mig de utomordentligt mycket större kostnader, som vistelsen därborta kommer att innebära.

Jag har bildat mig min åsikt med hänsyn till detta och desslikes med hänsyn till de erfarenheter man har haft vid många av de 4-åriga seminarierna, nämligen den erfarenhet, som jag skall referera i ett exempel. När man förra året vid det enda seminarium, som då intog på 4-årig linje en klass, hade ett 20-tal studenter, som där skulle provas, jämte realskoliter och andra, så visade det sig, att man av dessa studenter blott intog 7. Man kunde ha fyllt hela klassen, men man tog blott tredjedelen. Det visade sig, att realskoliterna och även andra, som icke en gång hade realexamen, vid denna samtida prövning ansågos vara mera värdefulla för den blivande utbildningen än faktiskt i det fallet de studenter, som man hade att jämföra dem med. Det förhöll sig så i detta enstaka fall. Man kan kanske inte därav draga alltför vittgående slutsatser. Jag skulle emellertid vilja råda till ett avvaktande av större erfarenhet av studentmaterialet vid studentavdelningarna, innan man företar en ytterligare ökning utöver vad utskottet föreslagit.

Men man skulle ju kunna säga, att den 2-åriga linjen vore kvalitativt bättre. De äro ju ändå studenter med de icke obetydliga kunskaper, som studenter nutilldags ha, och en 2-årig linje skulle för dem kanske vara en bättre utbildningslinje. Jag är mycket tveksam härom, och jag tror det knappast. Jag tror nämligen inte, att 3 år efter realexamen för att komma fram till studentexamen och en 2-årig utbildning för lärarekallet är överlägsen en 4-årig utbildning efter realexamen eller motsvarande kunskaper med uteslutande inriktning på en lärareutbildning. Jag tror icke, att en genomgången studentexamen, som egentligen närmast tjänar till att få ett fribrev till andra studier, vid undervisningen i de olika ämnen, som upptagas även vid seminariet, blir likvärdig med seminariernas, där undervisningen helt inriktas på att vederbörande elev sedermera skall gå ut och bruka sina kunskaper som lärare.

Men vidare blir det för den enskilde kostsammare. Så länge 5 är mer än 4, så måste en 3-årig studentutbildning och en 2-årig folkskollärareutbildning bli för den enskilde dyrare än en 4-årig utbildning efter realexamen inriktad på lärarekallet. Jag skulle därför på denna punkt med bestämdhet vilja yrka på, att utskottets sedermera av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet biträdda förslag rörande begränsning till 5 studentlinjer måtte bifallas.

Här har ytterligare talats om förläggningen av seminarierna. Jag känner inte någon stor lust att giva mig in på det spörsmålet, men när en talare nämnde, att det inte skulle bli någon utbildning för kvinnliga studenter utom vid vissa avlägsna platser, Lund, Umeå och Göteborg, som ansågos ligga i Sveriges utkanter, så måste jag reagera därvidlag, ty mitt sinne för geometriska proportioner säger mig ändå, att Stockholm måste anses ligga geografiskt sett i Sveriges utkant lika mycket som Göteborg. Det synes mig därför, att Göteborg skulle kunna lika väl, när det gäller en sådan utbildning, företräda Mellansverige som till äventyrs Stockholm. Det är ju visserligen så,

Arg. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

att man inte kan i Göteborg som i Stockholm skaffa sig direkt erfarenhet genom att t. ex. besöka riksdagen, men detta är väl egentligen det enda avseende, där Stockholm har några kulturella företräden framför Göteborg. Ja, en partiledare här skrattade när jag talade om »kulturella» i det sammanhanget, men det är ju i varje fall fråga om »företräden». Jag tycker därför, att den motivering, som har förebragts för att man nödvändigtvis skulle ha en förläggning i Stockholm, är något svag. Jag vill inte förneka att förläggningen av ett seminarium till en storstad kan vara till nytta. Storstaden med dess utrustning av museer o. s. v. erbjuder alldeles uppenbart något av värde för undervisningen. Det gör Göteborg och det gör Stockholm, men inte i samma utsträckning Kalmar och förmodligen ännu mindre Växjö. Men den tvååriga studentlinjens undervisningsplan inrymmer ju merendels sådana ämnen som kristendomskunskap, samhällslära, psykologi och pedagogik, och jag har litet svårt att begripa, att förefintligheten av museer betyder någonting för undervisningen i dessa ämnen. Men i ett avseende ha naturligtvis storstäderna ett företräde, nämligen däri att de på ett helt annat sätt än de smärre städerna äro utrustade med bibliotek. För förläggningen av de tvååriga studentlinjerna tror jag dock inte, att storstadssynpunkten kan betyda så mycket.

Men därtill kommer att det seminarium det härvidlag gäller intar en särställning bland Sveriges seminarier. Det nedlägges överallt ett utomordentligt gott och värdefullt arbete, men jag måste säga att mig veterligt finns inte något seminarium i landet, som lyckats åstadkomma en sådan fortsatt förbindelse med de utgående eleverna, d. v. s. de nya lärarna, som just Kalmarseminariet. Denna förbindelse har varit befruktande såväl för seminariets arbete som för elevernas arbete överallt ute i orterna. Hade man lagt ner ett seminarium här eller där, så hade jag kanske tegat, men när det gäller att plocka bort ett seminarium av den speciella och säregna typ som seminariet i Kalmar, så måste jag säga att man gör seminarieorganisationen en verklig otjänst, och jag kan inte med min röst medverka därtill.

Jag skall tillåta mig att bara på ytterligare en punkt säga några ord, i anslutning till bland annat en motion av herr Bergman, nämligen rörande undervisningsplanen. Den har ju av goda skäl inte bragts under riksdagens diskussion, men det är på en punkt som jag tycker den är ytterst anmärkningsvärd. För studenternas utbildning i historia föreskrives en utbildningstid av 11 veckotimmar efter realexamen. Men när det gäller utbildningen vid seminarierna av lärare, som skola gå ut och undervisa i historia, har man inskränkt denna tid till 7½ timmar. Det kan inte vara rimligt, att man på denna tid skall kunna inhämta ett kunskapsmått, som studenterna behöva 11 timmar för. Det är så litet tillbörligt, att det måste betraktas som orimligt. Jag skulle vilja lägga den, som i egenskap av ecklesiastikminister kommer att handlägga detta ärende, på hjärtat att övertänka, om det verkligen är förenligt med vårt folks nationella bildning, att låta de blivande folkskollärarna gå ut i sin verksamhet efter att blott ha åtnjutit denna av seminariesakkunniga föreslagna reducerade utbildning. Till denna fråga har ännu inte, såvitt jag vet, vare sig skolöverstyrelsen eller Kungl Maj:t fattat ståndpunkt.

Då jag finner att denna svåra och svåröverskådliga fråga genom utskottsförslaget har bringats i ett gott skick, skall jag med dessa erinringar be att inte bara i de här föredragna punkterna utan i alla punkter som utskottet har formulerat yrka bifall till utskottsförslaget. Både i fråga om de principiellt avgörande punkterna och i fråga om förläggningen tror jag att utskottet träffat ett rätt gott val. I fråga om förläggningen kanske man inte har nått det absolut förträffliga, men resultatet är så gott som man överhuvud taget kan

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
komma till, och jag tror inte att en tillfällig majoritet i en kammare skulle kunna bättre komma till botten med denna fråga än vad utskottet har gjort även i detta avseende.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergqvist: Herr talman! Det är givet att ett så pass omfattande förslag som det här föreliggande, som innebär en ny organisation av vårt seminarieväsen, skall ge anledning till olika kombinationer såväl vid den förberedande behandlingen i utskottet som i kamrarna. Inom utskottet har det varit rätt besvärligt att komma till rätta med denna stora fråga och få någon enighet till stånd. Emellertid glädde det mig, att statsrådet kunde konstatera, att i tolv av fjorton punkter hade han i huvudsak fått sin mening av utskottet bekräftad, och detta visar ju i alla fall, att man försökt göra sitt allra bästa för att splittringen inte skulle bli alltför stor.

Efter allt vad som här har yttrats i debatten kan jag fatta mig tämligen kort. Det är bara några få punkter jag skall beröra. Det är då naturligt, att jag först vänder mig till herr Oscar Olsson, som har ett särförslag rörande organisationen av seminarieväsendet inom Luleå stift och enkannerligen inom Norrbottens län. Jag vill inte på något sätt underkänna den goda avsikten med herr Oscar Olssons förslag om indragning av de båda småskoleseminarierna i Lycksele och Haparanda och deras förflyttning till folkskoleseminariet i Luleå. Det finns ju vissa skäl som kunna tala för detta, men det finns andra, enligt min mening mycket starkare skäl, som göra att man svårligen kan reflektera på att följa honom i detta förslag. Det är i synnerhet hänsynen till vår finsktalande gränsbefolkning som här måste bli utslagsgivande. Det skulle utan tvivel se ut som en åtgärd av bristande omsorg, om man toge bort från Tornedalen en gammal kulturinstitution, som har haft så stor betydelse för hela bygden. Det är ungefär 60 år sedan småskoleseminariet i Haparanda inrättades, och när det skedde, var det just av hänsyn till önskemålet att främja den svenska undervisningen i våra finsktalande gränsbygder. Det arbete som har utförts vid seminariet under dessa 60 år har vunnit det största erkännande från befolkningens sida, och de lärarinnor som ha utgått från Haparanda seminarium ha genom sin förtrogenhet med bygden och sin kontakt med befolkningen utfört en kulturgärning och en fosterländsk gärning av mycket stort värde. Om man nu skulle flytta seminariet från Haparanda, skulle det väcka stor misstämning hos gränsbefolkningen. Och inte bara det, utan det skulle väcka mycken uppmärksamhet även på andra sidan Torneälven, där man skulle tolka det som ett nytt bevis på riktigheten i den förmenta uppfattningen, att vi här i Sverige försumma den andliga omvårdnaden om våra finsktalande undersåtar. Därför anser jag det omöjligt att reflektera på det förslag i detta avseende, som herr Oscar Olsson i sin reservation har framlagt.

Sedan vill jag bara med några ord stanna vid utskottets förslag i fråga om bibehållandet av folkskoleseminariet i Kalmar. Det finns skäl som tala både för Kalmar och Växjö, och det skäl som herr andre vice talmannen anförde är ju ett av de mest vägande, nämligen att Götaland som har närapå hälften av i Sverige befintliga folkskollärare, enligt Kungl. Maj:ts förslag endast skulle få sex av sexton seminarieavdelningar. Det är ingen riktig proportion. Man talar om benägenheten att alltför mycket bita sig fast vid lokalintressen, men hur det än är, är det av vikt att man har anstalter i den bygd, och att det är alumner från dessa som gå ut och verka, där de själva ha vuxit upp och med vars förhållanden de äro förtrogna. Från denna synpunkt förefaller det alldeles obestriddligt att Småland bör kunna göra anspråk på att få behålla *ett*

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
folkskoleseminarium. Gäller det sedan valet mellan Kalmar och Växjö, så förstår jag mycket väl, att man kan ha olika uppfattningar, och att orternas intressen kunna komma att råka i konflikt med varandra. Men inom utskottet ha vi haft samma syn på tingen som herr Sjödahl nyss utvecklade, då han framhöll hurusom Kalmarseminariet på ett alldeles särskilt sätt har främjat den pedagogiska verksamheten i vårt land genom den anda av sammanhållning som har vuxit fram och bibehållit sig i årtionden mellan lärarinnor som utgått från seminariet och genom den verksamhet som bedrivs av Rostads elevförbund, som bland annat tagit sig uttryck i den ytterst värdefulla och omfattande årsskrift som varje år ges ut. Att avskaffa ett seminarium, där en sådan anda av sammanhållning och en sådan verksamhet har utvecklats sig, det vill man inte gärna, och det är därför vi inom utskottet ha ansett att man bör försöka göra något för att behålla detta seminarium. Jag vet att förste vice talmannen, som nu tyvärr inte kan delta i behandlingen, skulle, om han varit här, ha inlagt ett varmt ord för bibehållandet av Kalmar seminarium. Det finns i utskottsbetänkandet åtskilliga skäl anförda till förmån för Kalmar seminarium. De ha ju varit tillgängliga för kammarens ledamöter och jag behöver inte uppta tiden med att upprepa dem.

Men när man nu vill bibehålla Kalmar och inte vill gå ut över de sexton seminarieavdelningarna, måste man göra en indragning på ett annat ställe, och då har man stannat för indragningen vid Stockholms seminarium, där det inte skulle bli någon studentklass. Det förvånar mig inte på något sätt, att man från Stockholmsläroverket och från de Stockholm närboende lägger ned en gensaga mot detta, men å andra sidan finns det skäl, som tala för denna indragning. Hittills har seminariet haft en ettårig studentavdelning, och det har gått, men skall en dubbel studentavdelning komma till, så blir det ganska svårt att bereda utrymme i den seminariebyggnad som finns. I alla händelser kan det inte ske utan ganska vidlyftiga omändringar, och man blir i varje fall mycket trångbodd inom denna byggnad. Jag tror det var herr Pauli som klagade över att man inte lagt upp någon marginal för studentavdelningarna. Jag skulle finna det vara mycket lämpligt att bibehålla Stockholmsseminariet såsom en marginal, dit man vid eventuellt framtida behov kunde förlägga en studentavdelning; då kunde detta seminarium komma till pass, fastän naturligtvis med den utvidgning av de lokala förhållandena som blir nödvändig.

Jag skall nu inte vidare yttra mig annat än rörande inträdesfordringarna, där jag vill säga några ord. Det har varit en allmän mening, att i samband med omorganisationen av seminarierna inträdesfordringarna till den fyraåriga linjen borde höjas. Till denna mening har utskottet också anslutit sig, och man har varit ense om, att realexamen bör vara den normerande, så att en inträdessökande till ett seminarium bör prestera kunskaper som ungefär motsvara avlagd realexamen. Därom äro vi som sagt ense. Men så skilja vi oss åt, när det blir fråga om inträdesprövningarna. Kungl. Maj:t har föreslagit, att alla sökande skola provas i alla ämnen, oavsett om de avlagt realexamen eller icke. Utskottet har ansett, att om en sökande avlagt realexamen så bör han därmed under vissa villkor ha rättighet att vinna inträde i ett seminarium utan annan prövning än i modersmälet och matematik samt musik. Annars blir det ett underkännande av den examen som avläggs vid våra realskolor och kommunala mellanskolor m. fl. När jag hörde herr Sjödahl, blev jag litet betänksam. Man fick av hans uttalande lätt det intrycket, att en realexamen, som avläggs vid allehanda skolor, realskolor, kommunala mellanskolor etc. ute i bygderna, är ganska variabel, och att det enligt herr Sjödahls uppfattning inte fanns någon garanti som kunde skapa förtroende för densamma. Men alla dessa anstalter stå dock under statlig kontroll, och då menar jag, att man kunde vara

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
 trygg för att om en ung människa har betyg över avlagd realexamen, så har hon också de kunskaper som en sådan kräver. Vad skulle bli följden, om det skulle erfordras prövning i alla ämnen? Det skulle innebära, att seminariet kom och bättre på vad läroverket hade vitsordat. Ungdomarna skulle realiter få avlägga realexamen en gång till inför en annan myndighet, i en annan läroanstalt än den, där de ha ha fått sin examen. Detta synes mig inte vara en lämplig anordning. Det blir i själva verket en deklassering av läroverken. Även på detta område bör det finnas ett samband mellan de olika läroanstalterna. Det har ju varit en önskan att upprätthålla principen om enhets-skolan, d. v. s. ett samband mellan olika skikt av undervisningsväsendet, och det ha vi gått med på. Men då skall man också följa denna princip vid alla övergångar. När t. ex. ett folkskolebarn går över från folkskolans sjätte klass till den fyraåriga realskolans första klass, behöver det inte avlägga prov i mer än modersmålet och matematik, och samma regel bör kunna följas vid den övergång det här gäller. Då invänder man, att på detta sätt den som avlagt realexamen skulle komma i gynnsammare ställning. Han skulle slippa undan med prövning i två ämnen — med musik tre — medan övriga skulle prövas i alla. Ja visst. Men man kan dock tvista om, huruvida det skulle vara någon nackdel för de andra. Snarare skulle det väl bli så, att om alla eleverna som sökte skulle underkastas prövning i alla ämnen, så finge seminarielärarna det ganska besvärligt vid inträdesprövningarna. Herr Sjö Dahl sade att detta oaktat önska dessa ha den ordningen kvar. Men jag undrar om detta inte kommer att medföra att prövningen inte blir så grundlig och ingående som den skulle bli, ifall den vore begränsad till dem som icke avlagt realexamen. Det kanske är mängden av de inträdessökande som i första häpenheten visar sig mindre försigkommen, men om han eller hon får lugna sig och läraren kan få göra litet grundligare förhör, kan det visa sig vara en begåvad gosse eller flicka. Jag tror därför att det vore till förmån för dem som inte avlagt realexamen att slippa ha alla de andra med, så att lärarna finge tid att litet grundligare pejla deras kunskaper, vilket de annars inte skulle kunna. Jag tycker det är tråkigt att behöva polemisera mot herr Sjö Dahl på denna punkt, då jag så livligt instämmer i allt vad han i övrigt har sagt.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag i vad angår dess kläm. I fråga om motiveringen yrkar jag bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Asplund*.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m. för emottagande av väntade utskottsbetänkanden.

Herr Bergman: Herr talman! Efter den långa diskussion som nu har förekommit och sedan åtskilliga talare haft ordet, som väsentligen varit inne på de synpunkter som jag ville göra gällande och uttalat sig i den riktning som jag ämnat förorda, kan jag fatta mig kort.

Jag ber att få instämma i vad herr Sjö Dahl yttrade angående undervisningsplanen. Han syntes hysa sympatier för den motion som jag hade väckt i detta avseende. Jag tackar honom därför. Jag lämnar därhän, huruvida jämförelsen med gymnasiets timantal i historia är riktigt exakt med hänsyn till att samhällsläran måhända räknas till historien i läroverksstatistiken, vilket den inte gör i utskottets seminariestatistik. Men även om så är, blir det ändå en viss minskning i avseende på historieämnet, vilken ej kan vara bra för de blivande lärarna. Vidare synes mig minskningen i avseende på den språkliga

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

sidan av modersmålsundervisningen vara allt annat än lämplig med hänsyn till den centrala betydelse som den sidan av modersmålsundervisningen äger just för blivande lärare. Detsamma gäller kristendomsämnet som förut haft 12 timmar och nu skulle få 9. Inte heller denna minskning kan vara lämplig. Det yrkande, som motionen utmynnar i, nämligen en revision av undervisningsplanerna, är alltså synnerligen befogat. Nu har utskottet ju ställt sig mycket välvilligt till denna sak. Det har visserligen avböjt att avlåta någon särskild skrivelse till Kungl. Maj:t men i anslutning till vad departementschefen anfört utgått från att ytterligare överväganden av frågan komma att ske. »Härvid synes det utskottet även kunna tagas under omprövning det i herr Bergmans motion framförda önskemålet om beredande av större utrymme åt de centrala läroämnena», heter det. Med detta uttalande kan jag för min del förklara mig tillfredsställd. Men jag har ansett mig böra stryka under detta under debatten för att ge den chef för ecklesiastikdepartementet, som kan komma att handlägga ärendet, ytterligare anledning att observera vad utskottet sålunda yttrat och taga denna sak under allvarligt övervägande.

Med avseende på inträdesprövningarna är redan så mycket sagt, att ej mycket kan behöva tilläggas. Det måste väl ändå böra betraktas som högst egendomligt, att om man går in för principen att låta realexamen vara inträdesvillkor för seminarierna, kräva att denna examen skall så att säga tagas en gång till vid en särskild inträdesprövning till seminariet. Av utskottsutlåtandet synes för övrigt framgå, att man anser utskottsmajoriteten och reservanterna egentligen vara av principiellt samma mening, nämligen att det kunskapsmått som realexamen innebär skall vara villkoret för inträde vid seminarium. Det är dock knappast alldeles korrekt, ty det står i de sakkunnigas utlåtande, på vilket departementschefen bygger och till vilket utskottet ju också har anslutit sig i avseende å inträdesfordringarna, att man skall göra undantag för fysik och kemi, väsentligen på grund av dessa ämnens laboratoriekaraktär, och att ej heller kunskaper i främmande språk skola vara oeftergivligt villkor för inträde. Då kan man verkligen fråga sig, vad det är för mening att lägga de kunskaper som realexamen garanterar till grund för inträdesrätt till seminarium, när man undantar de väsentligaste ämnena i realexamen. Framför allt kunskaper i främmande språk utgöra väl just det som skiljer realskolan från en del andra överbyggnader på folkskolan. Man har icke varit konsekvent på denna punkt, och det är med hänsyn därtill som jag och herr Rahmn väckt vår motion, som i allt väsentligt överensstämmer med den opinion, åt vilken lärarnas organisationer ha givit uttryck. En annan sak är att vissa lokala undantag tills vidare kunna medgivas. Jag måste stryka under detta för att det inte skall fastslås såsom ett faktum, att vad utskottet föreslår i fråga om inträdesfordringarna är identiskt med vad reservanterna föreslå. Det är det i realiteten icke. Herr Bergqvist och andra ha emellertid redan varit inne på saken, varför jag avstår från vidare yttrande i denna punkt.

Vad slutligen angår frågan om studentavdelningen i Stockholm förhåller det sig på samma sätt. Jag instämmer med dem som önska ha den kvar. Jag skulle anse det särdeles opraktiskt, om man toge bort den möjlighet att få även en särskild studentavdelning vid folkskoleseminariet i landets huvudstad.

Framför allt yrkar jag emellertid nu bifall till den av herrar Bergqvist, Olsson, Asplund, Holmdahl m. fl. anförda reservationen i avseende på motiveeringen.

Herr Wagnsson, Ruben: Herr talman! Diskussionen har nu pågått så länge, att det är lämpligt att så mycket som möjligt söka begränsa den i

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
de anföranden som i fortsättningen komma att hållas Jag skall också söka inskränka mig till att endast på några punkter anföra vad jag närmast hade tänkt säga.

Jag vill då först fästa kammarens uppmärksamhet på att det är två faktorer som ha aktualiserat denna fråga, nämligen dels önskvärdheten, för att inte säga nödvändigheten att förbättra den nuvarande lärareutbildningen med hänsyn till folkskolans stärkta ställning, dels önskvärdheten att anpassa lärareutbildningen efter lärarebehovet. Utan tvivel innebär det förslag som nu behandlas en effektiviserad lärareutbildning. Den har åstadkommits genom en utökning av lärotiden i studentklasserna, som tidigare var ettårig, till tvåårig enligt sakkunnigförslaget samt genom en revision av kursplanerna i de fyraåriga seminarierna. Syftet med denna revision har varit att ge en mera effektiv undervisning genom i regel utvidgade kurser, samtidigt som man sökt så långt det varit möjligt att begränsa det antal timmar, under vilka eleverna skulle vara helt bundna vid arbetsordningen.

Bland annat har man ju också föreslagit en i sig så värdefull anordning, som att eleverna varje vecka i sista seminarieklassen skola få fyra timmar anslagna till specialstudier, under vilka eleverna få disponera tiden efter sitt eget gottfinnande, men då lärarna skola vara tillgängliga för handledning och undervisning. Värdet av detta självständiga studiearbete kan inte överskattas. Den rationalisering av tim- och kursplanerna, som åstadkommits, och som möjliggjort, att den 4-åriga lärareutbildningen skall bli väsentligt stärkt, den har möjliggjorts genom de höjda inträdesfordringarna. Visserligen kan det vara sant, som man sagt här under diskussionen tidigare, att redan nu har flertalet av eleverna i seminariets första klass av den 4-åriga linjen kunskaper, som lägst svara mot realexamen, men de kurser, som äro uppbyggda för seminarierna, bygga inte på detta faktum. De bygga på väsentligt lägre inträdesfordringar. Detta har i sin tur medfört den ur studiensynpunkt mycket irrationella anordningen, att man under det första seminarieåret, kanske också delvis längre fram, får i ett flertal ämnen läsa sådant, som eleverna redan förut känna till, i alla fall sådant, som flertalet av eleverna förut inhämtat. Detta har inneburit ett slöseri med tiden, som inte kan sägas ha varit rationellt.

Det jag här omnämnt förklarar också, att vad herr Bergman här yttrat — som formellt kan te sig riktigt — i sak är fullständigt oriktigt. När herr Bergman här gör gällande, att i folkskolan i de väsentliga ämnena på folkskolans timplan man enligt det av de sakkunniga utarbetade förslaget kommer att få läsa mindre än vad man hittills gjort, då förbiser herr Bergman de höjda inträdesfordringarna och de av dessa betingade ändringarna i kurs- och timplanerna i samtliga seminarieämnen, som, det vågar jag påstå, innebära, att det föreliggande förslaget utgör en förstärkning. Nu har visserligen här under diskussionen herr Bergman och före honom herr Sjödahl gjort gällande, att man beträffande ämnet historia skulle kommit till ett resultat, som måste anses oriktigt. Jag skall inte fördjupa mig i de här detaljerna, då ju inte riksdagen utan Kungl. Maj:t i den delen har bestämmanderätten, men då det ändå blivit sagt i debatten, vill jag fästa herr Sjödahls synnerliga uppmärksamhet på, att vad han här yttrat måste grunda sig på ett förbiseende från hans sida. Han gjorde nämligen gällande, att när man enligt kursplaneförslaget här endast skulle läsa historia under 7 $\frac{1}{2}$ timmar i den 4-åriga seminarieklassen, har man till studentexamen 11 undervisningstimmar i historia, en disproportion, som måste te sig orimlig, det medger jag. Men på gymnasiet heter ämnet historia med samhällslära, och på seminarierna är samhällsläran upptagen som självständigt ämne, åt vilket anslagits 4 tim-

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

mar. Läger man till de 7 1/2 timmarna historia 4 timmars samhällskunskap enligt de sakkunnigas kursplan, kommer man till det resultatet, att man i stället får 11 1/2 timmar i var klass för lärarutbildningen, och det blir en något annan siffra än den herr Sjödahl här framhållit. På precis liknande sätt skulle det vara lätt att visa, att herr Bergman far vilse, då han gör gällande, att ämnet kristendom enligt den nya planen skulle vara ställt i en sämre ställning än enligt den gamla. Man skall nämligen inte bara jämföra timplanerna, utan också se efter vad kursplanerna innehålla och då blir resultatet ett annat. Jag skall emellertid inte nämre ingå på denna fråga.

Jag nämnde, att det var två faktorer, som aktualiserat seminariereformen. Den ena faktorn var önskvärheten att förstärka lärarutbildningen och den andra att anpassa lärarutbildningen efter behovet av lärare. Jag tror, att man med det förslag, som nu ligger på bordet, lyckats så tillfredsställande som det över huvud är möjligt lösa denna fråga för ögonblicket, men jag vill inte fördölja, att jag tror, att inom en tämligen snar framtid en revision av seminariernas organisation blir påkallad, detta på grund av befolkningsutvecklingen här i landet. Jag ber att få erinra om, att seminariesakkunniga vid behandlingen av denna fråga anlitat en expert, professor Linders, som i sina utredningar, vilka sedan bildade själva utgångsläget för den livliga diskussion i befolkningsfrågan, som upptog större delen av vårt folk under förra året, här ställt en prognos för befolkningsutvecklingen i vårt land, och att om hans uppgifter äro riktiga, vilket man har anledning att befara, skulle under de årtionden, som nu följa, en väsentlig nedgång av antalet skolpliktiga barn inträda här i vårt land. Jag skall inte nämna många siffror, men jag skall taga ett par för att ge kammarens ledamöter en föreställning om vad denna fråga innebär. Medan antalet barn i skolåldern i vårt land 1922 utgjorde 920,803, så beräknar Linders, att man under femårsperioden 1951—1956 skulle komma ned till ett antal barn i skolåldern av i genomsnitt 462,000. Alltså skulle man från 1920-talet till mitten på 1950-talet kunna konstatera, att antalet barn i skolåldern sjunkit till ungefär hälften. Om denna sänkning av barnantalet kommer att ske i detta tempo eller något långsammare, så kan man i alla fall räkna med, att det blir nödvändigt att genomföra en ännu starkare rationalisering av skolväsendet i vårt land med ytterligare en mängd skolindragningar som följd, och detta kommer i sin tur att medföra ett minskat behov av antalet folkskollärare, vilket i sin tur givetvis medför, att seminariernas antal ytterligare kommer att inskränkas. Jag tror alltså, att man inom en rätt snar framtid blir tvungen att ånyo upptaga denna fråga till prövning och att då på nytt göra ytterligare inskränkningar i antalet seminarier. Under sådana förhållanden måste jag mycket livligt beklaga, att inte utskottet eller någon reservant i utskottet reflekterat på det förslag, som seminariesakkunniga framlagt, och som också ställts under riksdagens prövning genom en motion, väckt av herr Ivan Pauli och mig, en motion, i vilken vi uttala önskvärheten av att ett försök skulle göras med ett studentseminarium i en universitetsstad, där tillgången på för ändamålet särskilt lämpade lärare kan förväntas vara god, och där hela seminariet grundade sig på av eleverna avlagd studentexamen. Sådana tregrenade studentseminarier skulle ju bli väsentligt billigare än de andra seminarietyperna, och jag har för min del en mycket stark känsla av, att när vi kommit något tiotal år framåt i tiden, blir det nödvändigt att på allvar överväga, om inte också vi i vårt land skola övergå till det systemet, att som inträdeskvalifikation för alla blivande lärare kräva studentexamen. Kommer denna fråga upp till aktualitet på allvar, hade det varit önskvärt, att man på förhand ägt möjlighet att pröva

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

sig fram rörande denna form av lärarutbildning. Experimentet med ett sådant studentseminarium skulle ha varit mycket betydelsefullt att göra, och jag tror, att statsmakterna så småningom komma att beklaga, att man inte nu varit redo att taga detta steg. Det finns emellertid inte möjlighet att här framställa något yrkande på denna punkt, utan jag får nöja mig med denna personliga deklaration.

Till sist vill jag med några få ord också beröra den här diskuterade förläggningsfrågan. Det är för mig ganska svårt att göra något mycket deciderat uttalande i denna fråga, bland annat därför, att det förslag, som för mig ter sig som det ur olika synpunkter mest rationella, det förslaget tycks inte ha rönt något egentligt understöd i statsutskottet. Det är bara en reservant, herr Oscar Olsson, som ställt sig bakom förslaget, och under sådana förhållanden kan man ju knappast räkna med som sannolikt, att ens denna kammare — långt mindre medkammaren — kommer att acceptera den linjen. Enligt detta förslag skulle man kunnat åstadkomma en billigare seminarieorganisation och dessutom en mera rationellt ordnad seminarieorganisation än enligt utskottets förslag. Det har huvudsakligen varit, om jag tillåtes använda detta kanske något elaka uttryck, rent sentimentala synpunkter, som blivit avgörande, då man vägrat gå den vägen. Det har varit hänsynen till en nationell rörelse i gränstrakterna till vårt finska broderland, som motiverat, att man här är redo att fatta ett beslut, som till sina konsekvenser medför, att nästa år hundratusentals kronor måste voterats för att bygga ett nytt seminarium i Haparanda på statens bekostnad, medan åtskilliga seminariebyggnader inte på långt när utnyttjas. Jag vill inom parentes till min ärade vän herr Pauli, när han med mycken patos här uttalade sig om Kalmar och förklarade, att han inte ville vara med om att Kalmar på det sätt, som utskottet tänkt sig, skulle få offra pengar på att bygga seminarielokaler, då i andra delar av landet funnos tillgängliga seminarielokaler, säga, att det är väl ur statens synpunkt så mycket egendomligare, om man här vidtar en åtgärd, som medför, att statsmakterna själva måste göra dessa utgifter, när andra seminarielokaler, som utmärkt lämpa sig för ändamålet, komma att stå tomma.

Jag är för min del närmast beredd att här understödja det yrkande, som framställt av herr Oscar Olsson, men om detta, som jag förmodar, inte kommer under allvarligt övervägande, står jag — i valet mellan utskottets förslag och den reservation som här haft inflytelserika förespråkare, och som också statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet rekommenderat kammaren att bifalla — på den linje, på vilken utskottet står. Jag gör det huvudsakligast med hänsyn till min önskan att så länge det är möjligt bevara det seminarium, som är förlagt till Kalmar, och som har så stolta traditioner. Det har från ett par seminarielärares sida här sagts, att detta seminarium står i en särklass. Det är inte ett seminarium vilket som helst. Det har också från seminarieläraryrket betonats i denna kammare, att i det val, som här skulle ske mellan Stockholm och Kalmar, är det starka sakliga skäl, som tala för Kalmar. Jag skall därvidlag be att gentemot dem, som givit Stockholm företräde som studiestad, få citera några ord, som för någon vecka sedan stodo att läsa på ledareavdelningen i Aftonbladet, och som voro författade av professor John Landqvist. Landqvist har inte några som helst orsintressen att bevaka. Han hade i sin egenskap av censor vid studentexamen besökt Kalmar och därvid också Kalmarseminariet och fått ett mycket starkt intryck av den pedagogiska verksamhet, som där utövades. Han säger:

»Frågan om den fortsatta tillvaron av Rostads seminarium i Kalmar är en känslig angelägenhet och till och med en av de viktiga punkterna i seminarie-

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
komplexet. Rostads folkskolelärarinneseminarium intar nämligen i några avseenden en enastående ställning bland rikets seminarier. Det är inte ett seminarium vilket som helst, som kan utan skada för den pedagogiska utbildningen i allmänhet nedläggas eller förflyttas. Det bildar en av centralpunkterna för pedagogisk tradition och verksamhet i riket. Endast okunnighet om seminariets lokaliteter, tradition och karaktär kan komma till den slutsatsen, att i yrkandet på dess bibehållande spelas ut ett lägre ortsintresse gentemot ett riksintresse. Bibehållandet av Rostads seminarium är just ett pedagogiskt riksintresse.»

Och i fortsättningen av samma artikel ställer han just en vistelse vid detta seminarium och en vistelse i Stockholm mot varandra. Han säger:

»En seminarievistelse i Stockholm kan på intet sätt ersätta Rostads tradition. I Stockholm, där eleverna bo på skilda platser och förströs av allehanda, kan aldrig uppnås den solidaritet mellan dem som utmärkt Rostads seminarium och som i och för sig också utgör en eggelse till intresse för det gemensamma livsmålet. Man har talat om de rikare utvecklingstillfällen, som eleverna skulle äga i Stockholm.»

Därom har statsrådet liksom herr Pauli gjort uttalanden under denna dags debatt, men professor Landqvist raljerar med dem, som tala om huvudstadens företrädare som studiestad. »Vari bestå dessa storstadens utvecklingsincitament?» frågar han, och tillägger: »De äro teatrarna, ljsskyltarna och gatubullet. Vad det elektriska ljuset beträffar, så har Kalmar å sin sida sina blinkande fyror över det nattblåa Kalmarsund, som göra större intryck än gatufyrarna i Stockholm. Vidare kan stillheten under de stora träden i Rostads park anses mera förmånlig för studierna än gatutrafiken i Stockholm. Detta må räcka att anföra mot den enkla fördomen att Stockholm nödvändigtvis skulle vara mera moraliskt och intellektuellt kulturbildande än kulturcentra av mindre omfång. Det finns ju olika värdemätare.» Detta citat från en stockholmare, som besökt denna lärarutbildningsanstalt och bildat sig en uppfattning om dess verksamhet, må ju tala för sig självt.

Jag ber, herr talman, samtidigt som jag beklagar, om förhållandena göra det omöjligt för mig att biträda ett förslag, som i likhet med herr Oscar Olssons upptager en studentklass i Stockholm vid sidan av Kalmarseminariet, få meddela, att jag i första hand kommer att biträda herr Oscar Olssons reservation, men att jag i slutvoteringen kommer att rösta för det förslag, som innefattas i utskottets yrkande på dessa punkter.

Herr **Sjödahl** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Herr Wagnsson tillät sig gent emot en sakuppgift, som jag framförde, komma med en anmärkning, vilken jag måste bestrida, innan debatten går vidare. Jag hade sagt, att det för historieundervisningen enligt den föreslagna undervisningsplanen vid seminarierna avsågs $7\frac{1}{2}$ timmar, men för det 3-åriga gymnasiet 11 timmar, men så kom herr Wagnsson med den enligt hans mening riktiga upplysningen att i seminarierna ingår en kurs i samhällslära på 4 timmar, och så summerade herr Wagnsson $7\frac{1}{2}$ plus 4 timmar och fick $11\frac{1}{2}$ timmar. Han sade sedan, att det blir $11\frac{1}{2}$ timmar gentemot gymnasiernas 11 timmar. Herr Wagnssons uttalande förvånar mig, då han dels är medlem av den högsta skolvårdande myndigheten i riket och dels har som sakkunnig medverkat till betänkandets utformning. Herr Wagnsson underlät nämligen att säga, att denna seminariernas kurs i samhällslära på 4 timmar gäller såväl för studenter som för dem, som inte äro studenter. Alltså kommer jämförelsen, om man skall lägga till dessa 4 timmar, att bli $7\frac{1}{2}$

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
 plus 4 lika med 11 $\frac{1}{2}$ för dem, som inte äro studenter, och 15 timmar för dem, som ha studentexamen. Skillnaden 4 timmar kvarstår således.

Jag vill tillika säga, att seminarielärarna i historia ha inte vågat begära full likhet med gymnasiet genom 3 $\frac{1}{2}$ timmars utvidgning av tiden för historiekursen. De ha i alla fall hoppats, att för detta viktiga nationella bildningsämne skulle kunna ifrågakomma åtminstone 9 timmar vid seminarieundervisningen i fortsättningen.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **Wagnsson, Ruben**, som yttrade: Herr talman! Jag har litet svårt att förstå herr Sjödahls sista anförande. Han gjorde nämligen gällande, att jag på något sätt skulle ha förbisett, att i studentkursen också ingår en fyraårig kurs i samhällslära, men, herr Sjödahl, diskussionen gällde ju här en jämförelse mellan studentkursen och kursen i det fyraåriga seminariet. Det var denna jämförelse, herr Sjödahl gjorde i sitt första anförande, och då blir ju mina siffror, 11 $\frac{1}{2}$ och 11 timmar, de riktiga och inte herr Sjödahls siffror 7 $\frac{1}{2}$ och 11 timmar. Jag vill tillägga, att den enda slutsats, man kan draga av herr Sjödahls yttrande, är, att man i historia får en starkare undervisning på studentlinjen än på den fyraåriga linjen. Det är intet tvivel om att detta är fallet både i detta och i andra ämnen, men det har ju ingenting med denna diskussion att göra.

Herr **Rahmn**: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort, i synnerhet som jag märkt, att replikskiftena bli täta och inverka förlängande på debatten. Jag skall emellertid försöka att få mitt anförande lika kort som en replik.

Herr talman, jag vill säga, att vad herr Sjödahl har yttrat i dag, är av den beskaffenhet, att jag på det hela taget kan instämma med honom. Särskilt har en gammal göteborgare anledning att vara glad över att skåningen Sjödahl var så ytterst belåten med Göteborg som kultursamhälle. På en punkt har jag emellertid att deklarerar en helt annan mening än herr Sjödahl. Det är, när det gäller inträdesprövningarna vid de 4-åriga seminarierna. Det är ju så, att realexamen är en av staten godkänd examen, en statlig examen. Vidare är att märka, att både de sakkunniga och utskottet göra gällande, att för inträde vid seminarierna skola fordras kunskaper motsvarande realexamen. Då vill jag fråga: Är det inte inkonsekvent, att en person, som avlagt realexamen och söker sig in vid en institution, där för inträde fordras kunskaper dokumenterade genom realexamen, skall tvingas att ännu en gång prövas i alla ämnen? Jag anser detta vara för mycket begärt; staten kan sägas desavuera sig själv i detta fall. Det är ungefär, som om man fordrar, att en person skall prövas i samtliga studentämnen en gång till, då han söker inträde vid tekniska högskolan eller vid universiteten, fastän han avlagt studentexamen vid allmänt läroverk. Jag förstår inte herr Sjödahl, när han gör gällande, att realexamen har så skiftande värde, att det är så olika fordringar vid olika realskolor i landet o. s. v. Självt har jag en viss erfarenhet på området. Jag har i tjugofem år hållit på med att ta emot realskoliter och studenter, som sökt inträde vid Göteborgs handelsinstitut. Låt vara, att fordringarna kunna variera vid olika realskolor, men på det hela taget måste man dock medge, att realskoliterna uppnå en viss standard i fråga om kunskapsförråd.

Vidare gjorde herr Sjödahl gällande, att det råder en praktiskt taget en-dräktig mening bland seminarielärarna i denna fråga. Min erfarenhet är emellertid en annan. Jag har konfererat med ganska många seminarielärare i detta fall — icke bara med herr Oscar Olsson — och jag har i min hand ett brev från en mycket framstående seminarielektor, som i denna sak skriver på följande sätt: »Under sådana förhållanden, som rätt senare år, då antalet aspi-

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

ranter utgjort cirka 200 och därtöfver, har prövningen mer och mer urartat till rena farsen. Det har praktiskt taget varit nästan ogörligt att skaffa sig ens flyktiga intryck av de särskilda individerna i denna stora massa, och själva intagningen har därför blivit alltmera slumpartad, hur mycket man än genom ökad användning av skriftliga prov etc. sökt gardera sig däremot. Det vore säkert en stor fördel för både lärare och tentander, om prövningen kunde koncentreras till de viktigaste ämnena och man i övrigt finge hålla sig till föregående betyg. Bl. a. kunde man då hinna med vissa prov, vilka nu tillhöra de fromma önskningarnas område, t. ex. en undersökning av vederbörandes förmåga i muntlig framställningskonst, en talang, som ju får sägas tillhöra en lärares viktigaste rekvisita. Jag önskar alltså all framgång åt Bergmans och din motion, och jag är övertygad om att många seminarielärare äro av samma uppfattning.»

Jag tillmäter detta uttalande ganska stor betydelse. Jag har respekt för vad den mannen i allmänhet uttalar och alldeles speciellt, när det gäller ett område, där han mest verkat, nämligen som aktiv lektor vid ett seminarium.

Till sist vill jag bara säga ett ord i anledning av herr andre vice talmannens yttrande, att man behandlar dem orättvist, som vid inträdesprövningarna till seminarierna underkastas strängare förhör än dem som avlagt realexamen. Jag kan icke finna någon orättvisa i detta. Herr andre vice talmannen sade, att man erkänner, att en hel del ungdomar, som icke avlagt realexamen utan gått i folkskola och fortsättningsskola, ha visat sig bli utmärkta elever vid seminarierna, där de ådagalagt både intresse, lust och begåvning. Ja, jag vill påstå, att om en ungdom vill underkasta sig fullständig inträdesprövning och har intresse, lust och begåvning för lärarekallet, så kan man inte säga, att en sådan elev blir missgynnad, om han får underkasta sig ett noggrannare förhör. Jag tror tvärtom, att det är ett tillfälle för eleven att meritera sig ytterligare. Det kan i stället bli en fördel för dessa att underkastas en noggrannare prövning än en mera flyktig sådan.

Jag vill sålunda göra gällande, herr talman, att det som innehålles i den första reservationen på sid. 83 är en ganska viktig detalj, som ej bör få drunkna bland de andra frågorna här. Det är en detalj, som verkligen är värd uppmärksamhet.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herrar Bergqvist, Oscar Olsson, Asplund, Borell och Holmdahl beträffande inträdesfordringarna till den 4-åriga linjen.

Herr Magnusson: Herr talman! Jag anser mig skyldig taga kammarens tid i anspråk, men endast en liten kort stund.

Här ha under denna debatt anförts så många starka och bindande skäl för bibehållande av Kalmarseminariet — för vilka inlägg jag är synnerligen tacksam — att jag därtöfver icke behöver anföra så synnerligen mycket. Men då man här har framhållit, att vi, som tala för detta gamla seminariums bibehållande, skulle falla för lokalintresset, skall jag tillåta mig att åberopa vad som stod att läsa i en i Stockholm utkommande tidning för en tid sedan. I denna tidning heter det: »Att bevara Rostadseminariet är i första hand ett riksintresse. Här är det frågan om att till folkuppfostrans tjänst vidmakthålla en rik och levande tradition och det gäller ingalunda något av utvecklingen dömt. Statsutskottets majoritet har icke givit efter för några närsynta ortsintressen i detta fall, utan i stället förstätt värdet för riket av att icke rasera det som befinner sig i kraftig växt och utveckling.»

Jag kan således tryggt göra gällande, att samtidigt som jag självfallet företräder lokalintresset, företräder jag också ett riksintresse, vilka i denna fråga

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
sammanfalla. Jag vill erinra om, att detta gamla Kalmarseminarium snart kan se tillbaka på en hundraårig verksamhet. Det är ett av rikets äldsta seminarier. Under denna långa verksamhet har där utövats en fostrargärning, som är av stor betydelse och som har vunnit alla sakkunnigas gillande. Självfallet kan jag som lekman icke uttala mig om det rent pedagogiska värdet av denna verksamhet, men jag har ingen anledning att tvivla på de sakkunniga personer, som ha bekräftat den stora betydelsen av denna pedagogiska verksamhet. Jag vill i stället blott en liten stund uppehålla mig vid en annan synpunkt, nämligen förläggningen. Man har ansett, att Stockholm skulle vara en lämplig plats för ytterligare utveckling av seminarieverksamheten. Ja, jag vill inte alls uttala mig om den saken, men så mycket torde väl ändå kunna sägas, att man inte kan påstå, att Kalmar stad som sådan är olämplig för att fortfarande få ha sitt seminarium. Tvärtom visar väl den snart hundraåriga verksamheten, att platsen är synnerligen lämplig för en seminarieinstitution. Under denna långa tid har, som också statsutskottets ärade ordförande för en stund sedan erinrade om, åtskilligt av värde vuxit fram där, såsom den goda andan och det kamratskap, som där har utvecklats. Det torde också ha ett visst värde för dem, som skola få sin undervisning i denna anstalt, att ha tillgång till därvarande seminaristhem, som har tillkommit genom elevernas egna uppoffringar, vilket självfallet också i viss mån ekonomiskt underlättar deras vistelse på platsen. Man har också ordnat med en lånefond, som har varit till mycket stor ekonomisk nytta för eleverna, när det gällt att bedriva studierna och vistas vid seminariet.

Det är således icke bara pedagogiska värden, som ha vuxit fram under denna snart hundraåriga verksamhet. Även praktiska och ekonomiska värden ha vuxit fram till nytta för seminaristerna, och dessa värden bör man icke utan vidare rasera. Det går mycket lätt att riva ned denna institution, men det går nog inte så lätt att bygga upp en dylik igen. Det kräver både tid och ekonomiska uppoffringar. Jag hoppas också, att denna kammare sätter värde på de uppoffringar, som äro gjorda för att utveckla denna institution i Kalmar, och att kammaren också vill medverka till att densamma får bibehållas där.

Jag vill inte alls påstå, att det skulle vara olämpligt att förlägga ett seminarium till Växjö, men statsutskottet yttrar, att det vid valet mellan Kalmar och Växjö kommit till det resultatet, att de starkaste skälen tala för att denna linje förläggas till Kalmar. Jag kan vidare åberopa, att fyra av 1932 års seminariesakkunniga avgåvo reservation för bibehållande av seminariet i Kalmar. Man kan icke med fog göra gällande, att vad som anförts från sakkunnighåll och av statsutskottets majoritet grundar sig på ortsintresse, utan det avgörande har härvidlag säkerligen varit det mycket betydelsefulla riktsintresset.

Sedan bara ett par ord, herr talman, med anledning av den kritik, som har riktats mot det av stadsfullmäktige i Kalmar fattade beslutet att, i händelse seminariet får bibehållas där, anslå en summa av i runt tal 300,000 kronor för uppförande av lämpliga lokaler. Man anser, att detta ur nationalekonomisk synpunkt icke är försvarbart. Jag skulle då först vilja invända, att när de kommunala myndigheterna äro villiga att göra detta offer, vittnar det ju om, vilket värde de sätta på denna seminarieinstitution, liksom det också är ett uttryck för huru djupt rotad den är i bygden och hur intimt fastvuxen den är med folket och dess uppfattning. Det skulle säkert kännas både smärtsamt och svårt, om denna institution skulle raseras. Det var herr Pauli, som påstod, att det ur nationalekonomisk synpunkt icke skulle vara försvarbart, att en kommun engagerade sig för en byggnadskostnad av denna storleksordning, då det finnes andra lämpliga lokaler. Nu är det ju så, att det icke är

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

fråga om att nedlägga seminariet i Stockholm, och om det ytterligare skulle belastas i undervisningshänseende, innebure detta, att statsmakterna nödgades nedlägga stora kostnader på en utvidgning. Jag skulle därför vilja fråga, vad det ur nationalekonomisk synpunkt är för skillnad, om en kommun påtager sig utgiften för en byggnad eller om statsverket gör det?

Jag anser emellertid, att dessa rent ekonomiska synpunkter icke ensamt böra få vara avgörande. Självfallet skall man taga tillbörlig hänsyn till dem, men jag tillåter mig erinra om ett yttrande, som fälldes av en talare, när vi överlade om en fråga, som gällde en annan institution. Mina herrar, sade han, livet är inte bara pengar! Vid det gamla Kalmarseminariet finnas stora tillgångar av kulturellt värde som visserligen ej siffermässigt kunna värderas, men som böra räddas åt landet, bygden och folket.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Pauli: Herr talman! Den debatt, som nu pågår, har ju fått lov att röra sig över hela det område, som omfattas av detta utskottsutlåtande, och följderna är, att den verkligen svävat ganska vitt omkring. Nog får jag säga, att vi i denna riksdagens sena timme inte borde behöva ta upp tiden här i kammaren med ett mera ingående meningsutbyte angående sådana saker som undervisningsplanerna. De ligga som bekant inte under riksdagens domvärjo, utan under Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftning, och följaktligen kan det inte betyda så vidare mycket med de värdjanden, som här från olika håll riktas till den blivande ecklesiastikministern — vem han nu kommer att bli — att ta hänsyn till de framförda önskemålen i fråga om historia, kristendom eller andra ämnen och deras timantal.

Jag skall därför icke heller kasta mig in i någon debatt om detta. Jag vill bara i allmänhet säga till herr Sjödahl, att när han tycks anse det vara något alldeles rysligt, att studenterna, som gå i den 2-åriga studentlinjen vid seminarierna, komma att få sammanlagt några timmar mera undervisning i historia och samhällslära än de elever, som gå i den 4-åriga linjen, så är det svårt att förstå hans indignation över detta. Den slutsats man måste draga av hans senaste inställning därvidlag är, såvitt jag förstår, att han önskar, att alla, som gå vid seminarierna, böra ha samma kunskapsförutsättningar som studenterna — med andra ord, att seminarierna böra bygga på studentexamen. Det blir den logiska konsekvensen, och jag skall med nöje hälsa herr Sjödahls inträdande på arenan för detta krav.

Vi ha också hört en del debatter angående inträdesfordringarna, och det finnes ju en särskild reservation om den saken, men även detta hör mera till de fromma önsknningar, som riksdagen kan uttala men icke realisera. Skillnaden är för övrigt ganska obetydlig. Jag för min del har icke ställt mig på reservanternas linje. Jag har ställt mig på den linje, som vi bland de sakkunniga och sedan i statsutskottet ha funnit vara den mest samlande och den som bäst motsvarar vad riksdagen uttalade år 1932, nämligen en höjning av inträdesfordringarna, så att de bättre svarade mot vad man nu för tiden verkligen kräver av de inträdessökande, men däremot icke någon — om vi skola använda ett modernt ord — fullständig »likriktning» av kraven därhän, att man skulle begära realexamen för alla. Nu är det ju inte detta, som reservanterna direkt fordrat, utan de vilja ha två olika inträdesprövningar: en för sådana, som ha avlagt realexamen, och en för sådana, som icke ha avlagt realexamen. Vi ha icke funnit detta vara lämpligt. Riksdagen har ju för övrigt faktiskt icke tidigare gått in för en sådan ändring av provningssystemet, utan endast begärt en justering av inträdesfordringarna uppåt, och det är också vad som skett.

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

När herr Wagnsson beklagar, att Kungl. Maj:t och utskottet icke ha velat gå in för ett experiment med ett rent studentseminarium, måste jag såsom hans medmotionär livligt instämma i detta, men det hör för närvarande tydligen till utopierna. Vad striden här i kammaren till slut faktiskt kommer att tillspetsa sig om, blir de rena lokalfrågorna. Skola vi följa riksdagens egna direktiv från år 1932 och hålla oss till dubbelseminarietypen och till de redan uppförda moderna seminariebyggnaderna, och skola vi i överensstämmelse härmed bibehålla studentlinjen i Stockholm, den äldsta i landet? Eller skola vi bryta mot de direktiv, som vi själva utfärdade 1932, behålla ett av enkelseminarierna, nämligen det i Kalmar, och taga emot det anbud, som de kommunala myndigheterna där ha framlagt, att kasta 300,000 kronor i onödan på en nyuppförd seminariebyggnad, när det redan finnes så många sådana i landet? Det är detta, som vi här i sista upploppet komma att nödgas välja emellan.

Jag beundrar den energi, med vilken Kalmars advokater här uppträda, men jag kan icke underlåta att känna mig en smula road, när jag hör hur den ene citerar Aftonbladet och den andre den med Aftonbladet lierade Stockholms-Tidningen för att därmed leda i bevis, att de själva visst icke representera ett enstaka ortsintresse, utan ett riksintresse. Är det den sortens argumentering, som behövs, mina herrar — ja, då skulle jag kunna föredraga en lång rad citat ur en rad andra stockholms-tidningar, av vilka det rakt motsatta framgår. Jag kan därför inte känna mig så värst imponerad av att vare sig Aftonbladet eller Stockholms-Tidningen gått in för Kalmar. Nog tror jag, att man på de flesta håll i stockholmspressen har litet bättre kännning med vad man här kan kalla riksintresset. En del av de citat, som herr Wagnsson läste upp, voro ju också ganska roande, t. ex. jämförelsen med de blinkande fyrarna över det nattblå Kalmarsund, vilka skulle vara så mycket nyttigare för seminarieutbildningen än Stockholms gatufyrar, eller de stora stillsamma träden i Rostadsträdgården i jämförelse med den förfärliga gatutrafiken i Stockholm. Jag har varit i Kalmar och konstaterat, att det även där finnes gatutrafik, och jag har i Stockholm konstaterat förekomsten av stora träd, under vilka seminaristerna kunna sitta, om det skall anses nödvändigt. Nog får man säga, att den sortens argumentation går litet utanför ämnet. Till de underhållande momenten hör också, att författaren i Aftonbladet konstaterade, att här i Stockholm förströs ungdomen av »allehanda». Tänk, att sådant står att läsa i Aftonbladet!

För att emellertid gå till den något allvarligare argumenteringen, så fingo vi höra — senast av herr Magnusson — att det dels finnes ekonomiska skäl för Kalmarseminariets bibehållande, bestående däri, att de kommunala myndigheterna visat så god vilja att betala, och dels andra, ideella skäl, ty »livet är inte bara pengar». Ja, jag beaktar båda synpunkterna och vill särskilt understrika vad jag antecknade ur herr Magnussons anförande: »Vad spelar det för roll ur nationalekonomisk synpunkt, om staten eller kommunen gör en utgift?» Det är precis vad jag också menar. Om dessa 300,000 kronor, som i Kalmar skola nedläggas på en nybyggnad, utbetalas av staten eller av kommunen, komma de i alla fall att tynga på det svenska samhället. Därför betraktar jag det fortfarande såsom nationalekonomiskt oriktigt att gå fram på detta sätt. Och när herr Wagnsson påminner om Haparanda, vill jag säga, att jag som sakkunnig varit med om tanken att slå ihop småskoleseminarierna i Lycksele och Haparanda till ett i Luleå, och jag skulle varit det fortfarande, om det funnits den allra minsta praktiska möjlighet att komma fram på den linjen här i riksdagen. Men politiken är det möjligas konst, har någon sagt, och det få vi också ta litet hänsyn till.

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

Beträffande de icke ekonomiska intressena har det talats mycket vackert om den pedagogiska verksamheten i Kalmar. Jag frågar herrar Magnusson och Wagnsson: Finnes det icke något gott att säga om den pedagogiska verksamheten t. ex. i Växjö? Ligger Växjö så fullkomligt i lä för Kalmar i detta hänseende, att man icke skulle kunna framhålla några förtjänster därifrån? Finns där icke ett elevförbund, som varit verksamt, även om det icke lyckats göra sig så bekant som Rostads elevförbund? Kan det verkligen finnas skäl att göra sådan oerhörd skillnad härvidlag? Att det finns en mycket duktig och initiativrik pedagog, som är verksam i Kalmar, är mig väl bekant. Men pedagoger äro flyttbara, mina herrar, och för hans skull är det inte nödvändigt att låta seminariet stanna i Kalmar. Slutligen detta om god anda och gott kamratskap. Det hör också till de mera egendomliga påståendena, att sådant icke skulle finnas t. ex. vid Stockholms studentlinje, som man nu vill offra.

Herr Magnusson sade, att det är lätt att riva ned, men det är inte lätt att bygga upp igen. Ja, herr Magnusson, det kan man säga i allmänhet, men vi måste ta hänsyn till den hårda nödvändighet, som vi här stå inför, nödvändigheten att koncentrera organisationen av våra seminarier. Vi ha framför oss en nativitetsstatistik, som ger tydligt vid handen, att vi för närvarande måste klämma ihop organisationen, och om denna utveckling fortsätter i framtiden, måste organisationen ytterligare reduceras. Jag frågar: är det då rim och reson i att inför ett sådant framtidsperspektiv uppföra kostsamma nybyggnader för enkelseminarier och att fastlåsa sådana organisationstyper? Det rimliga är väl här om någonsin att tillämpa den politik, som riksdagen rekommenderade redan för fyra år sedan, en politik, som visat sig vara ännu bättre motiverad i denna dag än den var då. Skola vi ha en sammanträngd seminarieorganisation, så bör denna organisation också bestå av den mest ändamålsenliga typen av seminarier, och att den mest ändamålsenliga är dubbelseminarietypen, det kan inte någon människa förneka.

Jag ber, herr talman, att med åberopande av vad jag tidigare anfört få yrka bifall till den av herr Andersson i Höör m. fl. avgivna reservationen.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag vill erinra mig, att det var herr Pauli, som i sitt anförande utgick ifrån att »politiken är det möjligas konst», och den satsen tillämpade han på det sättet, att han visserligen ville följa de principer, som riksdagen fastslog år 1932, men eftersom det är så många, som velat gå andra vägar, gör han det också. Han står här och säger, att han hyllar principen om dubbelseminarier, men i samma ögonblick ger han upp denna princip. I samma ögonblick som han kommer att tänka på, att herr Wagnsson har anmärkt på att han tagit upp principen på sådant sätt, att det hela är förkyllt, säger han: Ja, men se, det var ingen som ville hjälpa till! — Om det är på det sättet man följer en förnuftig princip, att man inte bryr sig om den, ifall man ser, att ortsintressena på en hel del håll äro så starka, att de avgå med segern över sakintressena — då föredrar jag i alla fall att åtminstone försöka hävda sakintressena, så länge det finnes någon, som i det avseendet vill hjälpa till. Och herr Wagnsson har ju förklarat, att han allt fortfarande vore beredd att hjälpa till på den punkten.

När herr Pauli riktade sitt angrepp mot Kalmarseminariet, kom det i den något egendomliga formen: Finns det inte något gott att säga om Växjö? Det har ju kommit alldeles i lä på tal om Kalmar. — Det är väl ingen, som sagt något ont om Växjö, såvitt jag vet. När jag talade om seminariet, påpekade jag endast, att Kalmar hade en särställning i Sverige, och det har herr Pauli inte gittat motbevisa. Det är inte skäl, att han försöker det heller: han kan inte

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
göra det! Herr Pauli tycks uppfatta saken så, att Kalmarseminariets enastående ställning i svenskt lärarliv beror på att där finnes en särskilt initiativkraftig pedagog, och att han kan flyttas. Det är felaktigt. Det är icke det som det är fråga om här. Det är fråga om en tradition genom årtionden, som där växt upp, en tradition, som denne initiativkraftige pedagog har i viss utsträckning att tacka för den ställning, han intager. Denna seminarietradition har icke betydelse bara för eleverna och Sveriges folkskollärarkår, utan också för det kollegium, som växt upp i denna tradition. Det borde kanske icke vara för mycket begärt, att en pedagog skulle taga hänsyn till den saken.

Emellertid kan det ju icke förnekas, att herr Pauli fick en stark ställning gentemot herr Magnusson i fråga om striden mellan Kalmar och de övriga platserna på grund av herr Magnussons angrepp på Stockholm. Det är ju helt naturligt, att har man den ståndpunkten, som vi allesammans ha, att dubbelseminarier alltid äro att föredraga framför enkelseminarier, så är det omöjligt att ställa sig på Kalmarståndpunkten, ifall de, som äro intresserade för att rädda Kalmar, kasta sig över Stockholm och vilja ha bort dubbelseminariet där. Jag är mycket ledsen över att saken till slut ställts på det sättet.

Det var emellertid icke på grund av det jag begärde ordet utan på grund av det myckna talet om inträdesfordringarna och det som särskilt även påpekades av herr Sjödahl, att seminarielärarna skulle ha en gemensam ståndpunkt. Det har redan påpekats, att herr Sjödahl i det fallet har fel. Vad dessa inträdesprövningar beträffar, är det ju på det sättet, att Kungl. Maj:t och utskottet ställt sig så, att båda två vilja, att alla skola prövas i alla ämnen, under det att reservationen håller på att de, som avlagt godkänd examen och visat sig fylla fordringarna, skola prövas endast i tre ämnen, för att lärarna genom personlig kontakt med dem skola kunna se vad de gå för i dessa ämnen, framför allt i modersmålet och i förmågan att uttrycka sig, vilket ju är av stor betydelse för lärarna. Nu har det sagts av utskottet, liksom av Kungl. Maj:t, att det icke är rättvist att låta denna eventuella tredjedel — ty det blir säkert icke så många — som icke tagit realskoleexamen, slippa undan lättare än den stora majoriteten. Det är tillämpning av principen: Är det någon, som skall pinas, måste alla pinas! Det finns tydligen en rättfärdighetsståndpunkt, som leder till högst egendomliga konsekvenser. Sedan har man från det håll, som säger, att alla skola pinas i jämlikhetens intresse, kommit med andra trevliga skäl. Man har hävdadt, att de olika realskolorna ha olika krav vid sin betygssättning. Det har redan påvisats, att det skälet aldrig kommer fram i andra sammanhang. Det har lika litet berättigande i detta sammanhang som i andra. Men det finnes ett mycket starkt sakskäl, som herr Sjödahl i all synnerhet bör kunna skriva under, men för övrigt vilken pedagog som helst, nämligen att detta provningssystem kvarhåller något av det mest upprörande från pedagogisk synpunkt här i landet, ett oting, som kallas preparandakurser för inträde i seminarierna. Det är nämligen så, att tack vare den starka konkurrensen om platserna i seminarierna anse sig alla, som söka inträde dit, även de som tagit realskoleexamen, behöva gå igenom den extra slipning, som dessa kurser utföra. Och vad är det för slipning? Jo, i förmågan att besvara de frågor, som komma att framställas i tentamen! Det är icke tal om att dessa preparandakurser skulle ge något bildningsvärde, utan det är snarare alldeles tvärtom. Det är fråga om en träning, en träning just i förmågan att leta fram »riktiga svar» på mer eller mindre intelligenta frågor. Det finnes exempel på att man har i preparandakurserna haft elever, som gått igenom dem för att få träning under 3—4 år å rad, och så småningom lyckats komma förbi lärarna i deras inkvisitoriska undersökningar om vad de gå för som lärarkandidater. Det är allmänt erkänt bland seminarielärarna

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

och för övrigt långt utanför deras krets, framför allt av alla, som gå igenom sådana preparandakurser, att det egentligen är ovärdigt med en sådan inofficiell institution i den svenska seminarieorganisationen. Om det bleve på det sättet, att den stora majoriteten av de inträdessökande slapp gå igenom dessa prov, så ginge de naturligtvis icke heller till preparandakurserna. De hade inte heller mycken nytta av dem, ty när det bara gäller tre ämnen, blir där icke det viktiga att kunna hitta svar på frågorna, utan där är det andra saker, som man inte kan lära sig genom preparandakurser, som bli av betydelse. Ja, men de andra stackarna — invändes det — den tredjedel eller mindre, som icke gått igenom realskolan, skulle få ha kvar dessa preparandakurser. Ja, visserligen, men troligen i mindre utsträckning. Och varför? Det kan också herr Sjödahl upplysa herrarna om, i händelse han tänker sig för. Om seminarielektorerna ha att pröva inte ens en tredjedel av det antal, de nu ha att pröva, så kunna de lägga sina prov på ett annat sätt än nu, då det finns ett par hundratal som skola pröva in. Jag vill hemställa till herrarna, om herrarna rimligen kunna ha det krav på seminarielektorerna — även om dessa vore de största pedagogiska snillen, vilket de visst icke äro — att de skola kunna göra en rättfärdig gallring mellan alla dessa, som på det sättet i all hast prövas. Det blir väl mycket lättare att på ett förnuftigt sätt pröva ett antal, som är mindre än en tredjedel mot nu. Seminarielektorerna kunna ägna mer tid däråt, och hur medelmåttiga pedagoger de än råka vara, ha de större utsikter att klara saken och komma till rätta med preparandakurseläudet än under nuvarande förhållanden. Följaktligen är den av herr Bergqvist och oss på den punkten avgivna reservationen av den art och betydelse, att den ganska väsentligt kommer att öka seminariernas möjligheter för utbildningen.

Herr Wagnsson efterlyste en reservation för hans och herr Paulis motion om ett intressant försök med seminarier, där man endast hade studenter. Jag vill säga herr Wagnsson, att fast jag är en rätt modig man, när det gäller att hävda förnuftiga åskådningar mot en majoritet, så är det, när motionärerna själva svika, litet besvärligt för mig också att gå fram till och med på så förnuftiga vägar. Annars har herr Wagnsson fullkomligt rätt och herr Pauli också, om han fortfarande vidhåller sin ståndpunkt, i att utvecklingen kommer att alldeles säkert gå dithän, att kunskaper för studentexamen komma att bli det normala för inträde i seminarierna. Det är riktigt från den synpunkten också, att det naturligtvis är till nytta för landets undervisningsväsende, att man har en enhetlig lärarkår, som fått en enhetlig utbildning, vare sig de bli lärare vid folkskolan eller de lärda skolorna, varför småningom hela kårens utbildning kommer att förläggas till universiteten. Det komma vi icke ifrån trots alla deklamationer om hur bra det skulle vara, att folkskollärarna vore ute också i det praktiska arbetet. Det går naturligtvis icke på det sättet, att det blir samma fordringar i lärarexamen för en som går till folkskolan och en som går till övriga skolor. Men att det blir samma utbildningsanstalter för dem alla. Det systemet borde egentligen vara fullkomligt naturligt för alla, som ivrat för enhetsskolan. Följaktligen opponerar jag mig visst inte mot herr Wagnssons synpunkter i det fallet. Jag är tvärtom ense med honom om dem, men här var det verkligen så utsiktslöst, att till och med jag måste vika av från rätta vägen!

Vad undervisningsplanen beträffar, är det mycket riktigt, att man här ej kan stå upp och diskutera den i detalj. Men eftersom det kommit anmärkningar speciellt på utbildningen i historia för dessa lärarkandidater, så vill jag fästa uppmärksamheten på en sak, som de ärade kritikerna icke fäst uppmärksamheten på, fast jag för övrigt kan vara ense med dem om nödvändigheten att lägga stor vikt på det ämnet. Man har försvarat de sakkunniga och Kungl.

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

Maj:t från åtskilliga håll, bland annat från herr Wagnssons sida, med att här dock lagts in fyra timmar på samhällsläran i högsta klassen. Ja, mina herrar, det är riktigt, men det är en något föråldrad metod att lägga samhällsläran för sig efter historieundervisningen, att låta den komma som jätten efter degen in i bakugnen. För att få ordentlig undervisning i historia är det nödvändigt att samtidigt ha undervisning i samhällslära. Samhällsläran är den historiska utvecklingens innehåll. Växelverkan mellan dem är sådan, att dessa två ämnen borde läggas tillsammans med ett större timantal för varje klass, än det nu har. Det hoppas jag, att Kungl. Maj:t tager en närmare titt på, innan undervisningsplanen fastställes.

Jag skulle också vilja uppehålla mig något litet vid lärarkompetensen i småskoleseminarierna, men det får väl vara till längre fram, om vi hinna resonera om den saken.

Vad emellertid förlägningsfrågan beträffar, har det bara kommit, såvitt jag förstår, en anmärkning mot mitt resonemang, nämligen från min granne till vänster, herr Svensson i Kompermåla, som, när jag påpekade att den konsekventaste och effektivaste seminarieorganisationen dock var 73,000 kronor billigare än den han förordade och 80,000 kronor billigare än den statsutskottet förordar, hade det enda sakskalet, att »det var konstigt», att jag stod på den billigare linjen. Det är ett sakskalet av precis samma art som alla andra »sakskalet», som mött mitt resonemang här i dag och i utskottet för övrigt. Om det är »konstigt» eller ej, är det ingenting som på grund därav förändras i sak. Det är ju också tydligt, efter vad jag sagt rörande utvecklingen i fråga om lärarutbildningen, att jag håller starkt på att Stockholm, som är en högskolestad, bör ha sitt dubbelseminarium. I och med att de, som annars dela min åsikt om Kalmar, kastat sig mot Stockholm, tvinga de mig just från alla de synpunkter, som de säga sig bekänna sig till, över från den linjen, hur smärtsamt det än är för mig att svika Kalmar efter vad jag förut också tämligen oemotsagd har yttrat om fördelarna av Kalmarseminariet.

Det återstår för mig efter detta, herr talman, ingenting annat än att vidhålla yrkandet om bifall till min reservation, den näst sista här i utskottets utlåtande, beträffande organisationen, och dessutom också instämma i yrkandet om bifall till den första reservationen beträffande inträdesfordringarna till den fyraåriga linjen.

Herr Englund: Det är självfallet, att jag ej dristar mig att under denna debattens sena timme kasta mig in i den våldsamma knivkastningen mellan kammarens pedagoger, utan jag vill endast yttra några ord om småskoleseminariet i Falun för att lägga en liten blomma på dess grav. Jag gör det med hänsyn till en omständighet, som berörts i den kungl. propositionen och, som jag tror, på ett sätt, som icke är alldeles riktigt, och i varje fall är uttryckt på ett sådant sätt, att det mångenstädes och med rätta, tror jag, i Dalarna väckt litet undran. Det är nämligen det sätt, varpå man i propositionen har berört frågan om daladialekternas samband med lärarutbildningen. Det kan ha sitt lilla intresse, att en liten kommentar vid denna debatt ägnas dessa spörsmål ur en mera allmän kulturell synpunkt.

Jag skall alldeles förbigå, herr talman, att de sakkunniga på vissa anförda skäl ansett, att småskoleseminariet i Falun skulle bibehållas som ett enkelseminarium. En motion av mig och herr Bjurström i denna kammare och även en motion i andra kammaren i anslutning till detta har ju i nuvarande saksammanhang ingen utsikt att röna något beaktande. Jag skall icke heller framställa något yrkande. Vad jag velat beröra är som sagt, att i propositionen säges, att i åtskilliga delar av vårt land, där motsvarande språkförhållan-

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

den äro rådande — alltså liksom i Dalarna — man icke har tillgång till en speciellt med hänsyn härtill upprättad lärarutbildningsanstalt. Vad jag vill framhålla, och det skulle jag tro är ett ostridigt förhållande, är att dialektförhållandena i många Dalasocknar äro så egenartade, att de icke äga någon motsvarighet i någon annan del av vårt land, och man anser, att tvåspråkigheten sålunda i verkligheten borde motivera särskilda åtgärder. Det är icke bara så, att det i Dalasocknarna råder dialektala skiftningar i folkets uttal, utan det gäller att många socknar ha ett eget språk, som en främling icke förstår, och det präglar barnen på det sättet, att när de komma till småskolan och skola börja skolgången, förstå de i många fall ej en lärarinna, som talar uteslutande riksspråket. För att bestyrka detta förhållande ber jag få hänvisa till de dialektala förhållandena särskilt i norra och västra Dalarna och särskilt hänvisa till doktor Levanders bekanta stora verk om Älvdalsspråket.

Jag tror nu, att man har anledning beklaga, herr talman, att vid denna nödvändiga omorganisation av seminarierna en nivellerig äger rum av språkutvecklingen i en av de trakter av landet, där den språkliga kulturen i långa tider haft en stark särprägel. Det är att beklaga, att i det sammanhang, jag här betonat, man icke kunnat taga någon hänsyn till dylika, man må kanske säga kulturrester i språket, som hade varit på många sätt befogad. Den önskan har i alla fall uttalats, att vid denna saks fortsatta behandling man skall taga den hänsyn till här påpekade förhållanden, som är möjlig. Jag vill verkligen säga till mina ärade kammarkamrater: Det är i själva verket en styggelse att tänka sig, att en på ren skånska sig uttryckande lärarinna skulle komma upp, låt mig säga till en avlägsen by i Älvdalen eller annorstädes, där barnen icke bara tala sockenmål, som folk i allmänhet föreställer sig, utan i verkligheten liksom deras föräldrar ha ett språk och där man sålunda får liksom lirka in riksspråket hos barnen. Därför skulle ett speciellt seminarium för småskolläraryrinnornas utbildning i Dalarna ha en kulturhistorisk uppgift att fylla. Måhända kunna många anse, att detta är en konservativ synpunkt, men jag upprepar det för min del, att den kulturnivellering, som ägt rum, icke i alla stycken varit så särskilt att eftertrakta. Den äger ju rum naturligtvis med mycket stor kraft på grund av omständigheter, som vi icke kunna förhindra, men det hade ändå varit tacknämligt, om saken nu hade kunnat läggas så, att Faluseminariet kunnat vara kvar. Då emellertid, som sagt, herr talman, omständigheterna ligga så, att något yrkande därom icke kan ställas, vill jag till protokollet få antecknat detta ostridiga förhållande, att dialektförhållandena inom den provins, jag representerar, mycket väl kunnat motivera, att man försökt ordna det så, att småskoleseminariet i Falun hade fått vara kvar. Jag vill tillägga, att det från statsmaktens sida hade inneburit en akt av särskild hänsyn mot den gamla kopparstaden uppe vid Runn, därför att det är bara några år sedan staten övertog detta småskoleseminarium, men vad mera är, herr talman, det har icke gått så många år sedan staten indrog den gamla bergsskolan i Falun. Om jag skulle anlägga, som många gjort, lokalt betonade synpunkter, skulle jag säga, att staten har illa behandlat den stad, jag företräder. Jag skall icke göra det, men jag skall be att få betona, att i sin indragningspolitik beträffande icke bara seminarierna utan beträffande annat också har statens yxa gått ganska hårdhänt fram och ej alltid med det beaktande av gamla kulturvärden, som kanske varit möjligt att göra.

Herr talman! Jag har intet yrkande, men jag har velat till protokollet anföra dessa ord.

Herr **Hammar skjöld**: Jag vill endast i yttersta korthet fälla ett gott ord för seminariet i Kalmar. Det har bekräftats genom dagens debatt, att detta

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
seminarium intager en enastående ställning och att genom dess försvinnande en mycket stor förlust skulle tillfogas vårt undervisningsväsen. För min del kan jag icke tro, att ett sådant offer skulle vara nödvändigt eller berättigat, utan jag anser, att de särskilda förhållandena med Kalmar seminarium väl motivera ett avsteg från en ordning, som kanske eljest — om förhållandena icke hade varit så alldeles särskilt beskaffade — skulle ha varit den riktigaste och mest tilltalande.

På grund härav, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Bagge: Jag skall icke på något sätt kasta mig in i denna stora pedagogiska batalj. Jag vill endast förklara, att jag, oaktat den senaste talarrens inlägg — jag brukar nästan alltid annars kunna följa hans goda och visa råd — har fått den övertygelsen under den debatt, som här förts, att det kloka i fråga om folkskoleseminariernas förläggning är att gå på den av herr Andersson i Höör m. fl. avgivna reservationen. Jag ber också få konstatera, herr talman, att jag i så fall rekommenderar den reservation, som förut har förordats av herr ecklesiastikministern och som underskrivits uteslutande av sex socialdemokrater. Det kanske är skada, att jag icke kommit att tänka på det förut, ty då kanske vi hade kunnat få samförstånd i försvarsfrågan!

Herr Andersson, Anders: När nu pedagogerna i fyra timmar ha stritt om denna fråga, kan det måhända ursäktas, om en lekman tager kammarens tid i anspråk två minuter.

Jag har närmast fäst mig vid ett par yttranden här, som jag skulle vilja litet närmare beröra. Herr ecklesiastikministern framhöll bland de skäl, som han ansåg tala för en studentavdelning vid Stockholms seminarium, den tillgång till teaterbesök, som var möjlig i Stockholm för dem, som gingo igenom denna del av seminariet. Ja, den sceniska konsten i all ära, den har kanske mycket stor betydelse för storstädernas i övrigt kanske mycket andefattiga nöjesliv, men såsom särskilt betydelsefull för utbildningen av lärarna kan åtminstone icke jag anse densamma.

Herr Sjödahl, som hade ett anförande, i vilket jag i många delar anser mig kunna instämma, nämnde, att det starkaste skäl, som talade för seminariernas förläggning till storstäderna, vore den rikliga tillgång på bibliotek, som där fanns. Det är ett yttrande, i vilket jag helt och hållet skulle kunna instämma. Men det finns bibliotek även på andra platser, och jag väntade, att herr Sjödahl såsom fortsättning på sitt anförande skulle förordade Växjö seminarium framför Kalmar seminarium just på grund av dessa bibliotekssynpunkter. Det var därför med en viss förvåning jag såg den kullerbytta han gjorde, då han förordade Kalmar seminarium. Vid Växjö seminarium finnes ett bibliotek på cirka tiotusen band. Seminariet är i det avseendet det fjärde i ordningen i riket. Kalmar seminarium kommer först i tionde rummet. Dessutom finnes i Växjö det stora stifts- och gymnasiebiblioteket, vilket — det har jag haft tillfälle att se — seminaristerna i mycket stor utsträckning anlita, ett bibliotek med över 120,000 band.

Vidare framhöll herr Sjödahl, och det var kanske det starkaste skälet för hans förordande av Kalmar seminarium framför Växjö, den stora kulturgärning, detta seminarium hade utfört. Ja, vilket seminarium kan inte anses ha utfört en stor kulturgärning? Äro de inte vart i sin bygd kulturhärदार? Det finns väl vid samtliga seminarier elevförbund, som bedriva en ganska omfattande verksamhet, fastän det inte ansetts vara så betydelsefullt att framhålla detta under debatten. Den verksamhet, som särskilt framhålles av anhängarna till Kalmarseminariet, nämligen utgivandet av Rostadsförbundets

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
årsskrift, kan ju inte vara så särskilt betydelsefull för folkbildningen i landet, allra minst för seminarieutbildningen. Jag skulle närmast vilja betrakta denna verksamhet såsom en förlagsrörelse av icke allt för stora mått.

Herr Wagnsson framhöll också Rostadsförbundets verksamhet och talade om de stolta traditioner, detta seminarium hade, och han citerade liksom herr Magnusson Stockholmstidningar som ett bevis för detta. Ja, vi ha väl litet var märkt, hur Stockholmstidningarna i flera månader matats med uppsatser om Kalmarseminariets betydelse framför andra seminarier, men man hade från övriga seminariers sida kunnat framhålla deras lika stora betydelse, om man velat begagna sig av sådana agitationsmetoder.

Nu ha åtskilliga talare råkat i luven på varandra i frågan, huruvida det skall byggas seminarier eller inte och om det har någon stor betydelse ur nationalekonomisk synpunkt, om en kommun bygger eller om staten bygger. Ja, jag vill i likhet med herr Magnusson framhålla, att detta har väl inte så stor betydelse. Nationalekonomiskt sett är det likgiltigt, om staten offerar 300,000 kronor eller om en stad gör det, men då vi ha tillräckligt med seminariebyggnader utan att bygga nya, synes det mig vara egendomligt, om riksdagen skulle fatta ett beslut, som innebär, att nybyggnader måste uppföras.

Ur dessa synpunkter kan jag, herr talman, icke annat än ansluta mig till den reservation, som är avgiven av herr Svensson i Kompersmåla m. fl.

Herr **Norman**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att avgiva en kort deklARATION; min hals lämpar sig inte för att säga mycket mer.

Beträffande motiveringen för denna deklARATION kan jag hänvisa till vad herr Pauli anförde. Jag har grubblat rätt mycket över detta puzzle, som här föreligger, och har kommit till det resultatet, att det lämpligaste för närvarande hade varit att bifalla Kungl. Maj:ts förslag beträffande organisationen av folkskoleseminarierna.

Då frågan nu ligger så till, att det inte finns någon utsikt till framgång för ett sådant yrkande, finner jag det vara mest praktiskt att yrka bifall till den av herr Andersson i Höör m. fl. avgivna reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, hade i avseende på det nu föredragna momentet förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i motsvarande punkt av den av herr Svensson i Kompersmåla m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; 3:o), av herr *Pauli*, att det förslag skulle godkännas, som innehölles i motsvarande del av herr Anderssons i Höör m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation; samt 4:o), av herr *Olsson, Oscar*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av honom avgivna, med 3 d) betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pauli* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående voteringen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till det under 2:o) här ovan upptagna yrkandet.

Herr *Pauli* äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll. Med anledning härav upptog herr talmannen vartdera av de båda åter-

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
 stående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den sålunda begärda, närmast före huvudvoteringen infallande omröstningen (första förvoteringen); och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till det av herr Pauli framställda yrkandet.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde likväl votering om innehållet av denna kontraposition, på grund varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes för den andra förvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående punkten I A mom. 1 av statsutskottets utlåtande nr 150 antager bifall till herr Paulis under överläggningen gjorda yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i förstnämnda votering antagits bifall till herr Oscar Olssons yrkande i frågan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för den första förvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten I A mom. 1 av statsutskottets utlåtande nr 150 antager godkännande av det förslag, som innefattas i motsvarande punkt av den av herr Svensson i Kompermåla m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr Paulis under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid att flertalet röstade för nej-propositionen.

Slutligen uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 150 punkten I A mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Paulis under överläggningen gjorda yrkande.

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr andre vice talmannen begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 48.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande beträffande inträdesfordringarna till den 4-åriga linjen skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna den vid utlåtandet fogade reservationen nr 1 av herr Bergqvist m. fl.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets yttrande i angivna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som i avseende å motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 150 godkänner utskottets yttrande beträffande inträdesfordringarna till den 4-åriga linjen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utskottets utlåtande fogade reservationen 1 av herr Bergqvist m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten I A mom. 2 och 3.

Herr *Olsson, Oscar*: Med hänsyn till den motivering, jag avgivit under den tidigare debatten, och trots att min reservation vid förra punkten blivit avslagen, ber jag i överensstämmelse med min principiella inställning att få yrka bifall till min reservation under punkten 2.

Herr *Bergqvist*: Jag ber att i den föredragna punkten få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de där- under förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i de nu föredragna momenten hemställt samt vidare på antagande av det för-

Ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. (Forts.)
slag, som innefattades i motsvarande del av reservationen 4 d) av herr Oscar Olsson; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna I B—Q samt II—IV.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i hälsovårdsstadgan m. m. jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 319, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om avlönings- och omkostnadsanslag för socialdepartementet.

Anmälades och godkändes sammansatta bevilnings- och jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 331, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner.

Föredrogos ånyo bevilningsutskottets betänkanden:

nr 38, i anledning av väckta motioner om ökat skydd för frukt- och trädgårdsodlingen;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften; samt

nr 43, i anledning av väckt motion angående befrielse i vissa fall från stämpelavgift.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 84, i anledning av väckt motion angående vidtagande av vissa frukt- och trädgårdsodlingen berörande åtgärder; samt

nr 85, i anledning av väckt motion om utredning rörande upplåtande av statens domäner till allmänningar för friluftsliv m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo samt företogs punktvis och momentvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 201 med förslag till allmänt familjepensionsreglemente m. m., nr 245 angående överenskommelser med civilstatens och telegrafverkets änke- och pupillkassor om övertagande av kassornas rörelse m. m. samt nr 258 angående överenskommelse med statens järnvägars änke- och pupillkassa om övertagande av kassans rörelse m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten A mom. 1.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande propositioner nr 201, 245 och 258 samt med avslag å motionen II: 676, i den mån den ej besvarades under B), ävensom å motionerna II: 677 och 833, måtte 1) godkänna under punkten infört förslag till reglemente angående familjepension för efterlevande till befattningshavare i statens tjänst (allmänna familjepensionsreglementet).

Förslag till familjepensionsreglemente.

2 § 1 mom. av ifrågavarande reglementsförslag lydde:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

Berättigade till familjepension efter befattningshavares död äro:

Berättigade till familjepension efter befattningshavares död äro:

efterlevande make, som ej ingått nytt äktenskap,

efterlevande make, som ej ingått nytt äktenskap,

arvsberättigade barn, som ej uppnått 21 års ålder, samt

arvsberättigade barn, som ej uppnått 19 års ålder, samt

frånskild make i fall som i 2 mom. sägs.

frånskild make i fall som i 2 mom. sägs.

Pensionsrätt tillkommer dock ej make, om äktenskapet ingåtts efter det befattningshavaren uppnått en levnadsålder av 65 år, och ej heller adoptivbarn, om adoptionen ägt rum efter det befattningshavaren fyllt 50 år.

Pensionsrätt tillkommer dock ej make, om äktenskapet ingåtts efter det befattningshavaren uppnått en levnadsålder av 60 år, och ej heller adoptivbarn, om adoptionen ägt rum efter det befattningshavaren fyllt 50 år.

Herr Bäcklund: Herr talman! Trots den långa debatt, som förts i ett annat ärende här i dag, kan jag inte underlåta att i detta sammanhang yttra mig om det föreliggande reglementsförslaget.

I 2 § av detta förslag har Kungl. Maj:t bland pensionsberättigade upptagit avliden befattningshavares arvsberättigade barn, som ej uppnått 21 års ålder. Utskottet har däremot föreslagit, att denna åldersgräns skulle sättas till 19 år. Att genast införa denna åldersgräns, såvitt gäller civilstatens och telegrafverkets befattningshavare, har dock icke låtit sig göra, enär i för dem nu gällande pensionsreglementen medges pensionsrätt för barnen, intill dess desamma uppnått 21 års ålder. Det undantag, som på grund härav måste göras för nuvarande befattningshavares efterlevande, kan, om utskottets förslag antages, komma att i vissa fall upphöra först om ungefär 60 år. En civilstatens befattningshavare, som nu är trettio år, kan enligt detta reglemente få pension på grund av giftermål, ingånget intill dess han är 65 år, och om han gifter sig emellan 60 och 65 med en ung kvinna och de få pensionsberättigade barn efter sig, har ju befattningshavaren först en trettiofemårig tjänstetid, och sedan få barnen pensionsrätt i 21 år. På detta sätt kan övergångsbestämmelsen för civilstatens och telegrafverkets befattningshavares efterlevande komma att tillämpas i bortåt sextio år.

Jag tycker det är mycket egendomligt att göra ett reglemente med en sådan väldig övergångstid. Kungl. Maj:t har undvikit detta genom att pensionsåldern för barn generellt bestämts till 21 år.

Det vore kanske ingenting att säga om utskottets sänkning av pensionsåldern, i varje fall inte lönt att bråka något nämnvärt om den, om den blivit tillämpad genast, men så är icke förhållandet. Den tillämpas genast bara för personalen vid statens järnvägar och deras efterlevande, medan man däremot för civilstatens och telegrafverkets del fått skapa en övergångsbestämmelse av detta slag. Man kan ju inte fatta, varför statens järnvägars personals efter-

Förslag till familjepensionsreglemente. (Forts.)
levande skall ställas i en särklass i detta fall. Vi kunna ju tänka oss, att det sitter tre änkor, som ha barn, i ett samhälle, att de känna varandra och kanske t. o. m. bo i samma hus och att deras män ha varit i samma lönegrad, fast i olika verk. Om en av dem är änka efter en stationskarl, upphör pensionsåldern för hennes barn vid 19 år, en annan är brevbärränka, och hennes barn få pension, tills de fylla 21 år, och likaså barnen till en änka efter en befattningshavare i samma lönegrad vid telegrafverket. Det är dessa egendomliga förhållanden, som jag tycker man icke kan underlåta att påtala.

Utskottet har motiverat saken på följande sätt: därför att civilstaten och telegrafverket i sina nuvarande reglementen — åtminstone beträffande telegrafverket dock endast för vissa kortare tider — ha fått tillstånd att pensionera barnen intill 21 års ålder, så skola de få bibehålla denna tid, men därför att statens järnvägars reglemente nu medger pension för barn intill aderton år, skola dessa nu få pension till 19 år, vilket sedermera skall stadgas generellt. Kan någon, som känner till förhållandena anse, att det finns någon rättvisa i detta? Jag anser mig känna till förhållandena, ty jag har varit fullmäktig och dess vice ordförande samt revisor i statens järnvägars änke- och pupillkassa i många år. Saken är ju den, att kassan har gott om pengar, vilket också visade sig vid den nu träffade uppgörelsen, då det räknades med att då statens blivande stora kassa fått sitt och den matematiska beräkningen blivit gjord, skulle statens järnvägars änke- och pupillkassa få en hel del pengar över. Det har alltså icke berott på ekonomiska svårigheter, att statens järnvägars kassa icke fått pensionsåldern utsträckt till 21 år. Kassan har länge velat ha en sådan ändring, och jag har själv varit med i en reglementskommitté i statens järnvägars änke- och pupillkassa, där vi föreslog barnpension under 21 år. Detta förslag antogs av fullmäktige och gick sedan till Kungl. Maj:t, och icke blott den gången, utan flera gånger har kassan gjort sådana framställningar om utsträckning av pensionsåldern hos Kungl. Maj:t. Jag vädjar till herr Hamrin — han kanske inte är inne i kammaren — men han känner till det. Jag har själv varit med om att uppvakta honom, och direktionen och fullmäktige för kassan har skrivit till honom om denna förändring i reglementet. Jag vädjar också i detta avseende till statsrådet Wigforss. Han känner också mycket väl till både uppvaktningar och skrivelser till Kungl. Maj:t, och han har ju också föreslagit, att alla skulle få barnpensionsåldern satt till 21 år, men utskottet har sprungit ifrån det förslaget. Kan detta vara rättvist, när statens järnvägars änke- och pupillkassa har begärt denna förändring i så många år och då Kungl. Maj:t uppskjutit saken endast med tanke på att denna kassa, varom vi nu skola besluta i dag, skulle komma till stånd? Det är ingenting annat, som lagt hinder i vägen för att statens järnvägars befattningshavares barn också fått pensioneras till 21 års ålder.

Under sådana förhållanden kan jag, herr talman, icke finna, att det kan vara rättvist att bifalla utskottets förslag i detta avseende. Jag vill inte säga, att utskottet menat något särskilt ont med sin sänkning, men jag tror, att utskottet icke haft kännedom om det föregående, och jag tycker, att det blir en mycket, mycket stor orättvisa gentemot statens järnvägars befattningshavare och deras blivande efterlevande, om de nuvarande befattningshavarnas barn skola få en pensionsålder av 19 år, men de andra båda institutionernas nuvarande befattningshavare få behålla en pensionsålder för efterlevande barn upp till 21 år.

Det står dessutom på sid. 28 i utskottets utlåtande i den uppgörelse, som är gjord av de sakkunniga på Kungl. Maj:ts inrådan: »Beträffande envar vid övertagandet i statens järnvägars tjänst kvarstående delägare i kassan, för vilken huvudbestämmelserna i kassans reglemente (ej övergående stadganden) gälla,

Förslag till familjepensionsreglemente. (Forts.)

och vilken ej gjort anmälan enligt 9 mom. här nedan, skola bestämmelserna i det förslag till allmänt familjepensionsreglemente, som framlagts för innevarande års riksdag genom proposition nr 201, från övertagandet bliva tillämpliga...» Och propositionen nr 201 gällde civilstaten och telegrafverket, och sedan har det kommit en proposition om att statens järnvägars befattningshavare skulle få familjepension efter enahanda grunder. Uppgörelse har ju skett mellan kassorna och statens företrädare, och de uppgörelserna ha varit svåra nog att träffa. Frågan är då om man inte riskerar, att allt detta går sönder, om man springer ifrån eller avslår den generella uppgörelse som propositionen nr 201 avser. Jag vet inte hur fullmäktige i statens järnvägars pensionskassa komma att ställa sig till utskottsförslaget, om det blir antaget, men de ha dock en viss rätt att säga, att de inte vilja gå med på det, eftersom varken statens löften vid förhandlingarna med kassan eller vad som står i överenskommelsen med statens järnvägar därigenom har uppfyllts. Det kanske kommer att bli svårt att bemästra den därvid uppkomna situationen. När det verkligen träffas en överenskommelse, som i övrigt godtagits av bägge parterna, tycker jag inte, att utskottet skall föreslå en sådan ändring, som den utskottet föreslår i 2 § allmänna pensionsreglementet, gentemot Kungl. Maj:ts förslag. Då ändringen är av rätt obetydligt ekonomisk innebörd, har jag all anledning att vädja till kammaren att bifalla Kungl. Maj:ts förslag till formulering av 2 §. Vid den matematiska utredning, som skall ske vid statens övertagande av de nuvarande pensionskassorna, måste man beträffande statens järnvägars pensionskassa räkna med åldersgränsen 19 år för barnpensioneringen i stället för den av Kungl. Maj:t föreslagna åldersgränsen 21 år. Det betyder visserligen, att statens järnvägars pensionskassa får en större slant över, om man räknar med 19 årsåldern såsom gränsålder för barnpensionerna, men jag anser i alla fall, att fördelen med att kunna räkna med 21 år såsom gränsålder är så stor, att den omständigheten, att statens järnvägars familjepensionskassa som sådan skulle få behålla litet mera pengar, inte uppväger fördelen av att kunna räkna med likvärdiga förhållanden beträffande barnpensionerna för de tre ifrågakvarande institutionerna, statens järnvägars, civilstatens och telegrafverkets pensionskassor.

Jag vädjar till kammarens ledamöter att beakta detta och att icke genom ett bifall till utskottets förslag på denna punkt för en ur statens synpunkt obetydlig men ur pensionstagarnas synpunkt mycket viktig detalj riskera, att hela frågan faller eller att det föreslagna reglementet går sönder i tillämpningen, när man har haft så mycket besvär för att få denna gemensamma kassa ordnad, vilket jag väl känner till. Då skall man inte antaga en bestämmelse, som i många avseenden kommer att verka orättvis. Ett sådant beslut skulle säkerligen av statens järnvägars personal komma att betraktas såsom en stor orättvisa mot dem i jämförelse med de två andra personalgrupper, som också skulle ingå i den föreslagna pensionskassan.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till § 2 av förslaget till allmänna familjepensionsreglementet med den formulering, som av Kungl. Maj:t föreslagits.

I herr Bäcklunds yttrande instämde herrar *Härdin* och *Granath*.

Herr **Åkerberg**: Herr talman! Den föreliggande frågan är ju mycket invecklad. Jag vet inte, om kammarens ledamöter av herr Bäcklunds anförande ha fått någon riktig uppfattning om vad saken gäller.

Såsom framgår av bankoutskottets utlåtande, om man läser det noggrant, har ju utskottet tillstyrkt den kungl. propositionen med huvudsakligen tre ändringar. Den ena gäller den punkt, som herr Bäcklund här har vidrört, att ut-

Förslag till familjepensionsreglemente. (Forts.)

skottet föreslår, att åldern för rätt att uppbära barnpension sänkes från 21 till 19 år. Den andra punkten innebär, att enligt Kungl. Maj:ts förslag efterlevande till en befattningshavare, framför allt änkan, skulle ha rätt att uppbära familjepension även om befattningshavaren hade gift sig så sent som vid 65 års ålder, under det att utskottet föreslagit denna ålder sänkt till 60 år. Den tredje ändringen, som föreslagits av utskottet, är, kort sagt, den, att om en person, som är berättigad till familjepension, vid sidan av denna pension har lön- eller tjänstepension från staten, statens bidrag skall bortfalla.

Beträffande det av herr Bäcklund framdragna fallet vill jag för min del meddela, att jag rent generellt var anhängare av bibehållandet av den åldersgräns för barnpensionens utgående, som föreslogs i den kungl. propositionen, nämligen 21 år, och det var min mening att i utskottet anteckna en reservation på denna punkt. Förhållandena utvecklade sig emellertid så, att detta inte blev möjligt. Det fanns i utskottet en mycket stark betänksamhet mot den kungl. propositionen och mot att nu fatta ett positivt beslut i frågan, på grund av att man inte ansåg sig ha möjlighet att överblicka beslutets ekonomiska konsekvenser. Utskottet har emellertid gjort åtskilliga utredningar, som ju i vissa stycken hava klarlagt dessa konsekvenser, men jag vill inte säga, att försäkringsmatematikerna hava lyft på alla de slöjor, som ligga över detta mysterium. Detta gjorde att det alltjämt på denna punkt förefanns mycket stark betänksamhet inom utskottet. Det framställdes också yrkande på att utskottet skulle avstyrka propositionen eller under alla förhållanden hemställa om uppskov med frågans avgörande till ett senare år. Då jag har den uppfattningen, att detta skulle vara betänkligare än att rucka på en eller annan punkt av detaljerna, har jag i utskottet, för övrigt tillsammans med andra inom utskottet, som voro anhängare av Kungl. Maj:ts förslag i de flesta delar, anslutit mig till en sådan uppgörelse.

Vad nu åldersgränsen för barnpensioneringen beträffar, mötte förslaget om 21 år ett mycket starkt motstånd i utskottet. Det framhölls, att en människa vid över 20 års ålder normalt bör anses hava kommit in i förvärvslivet och i de flesta fall kanske också redan har sysselsättning och att alltså staten inte skulle underhålla dessa människor som hade inkomst av sitt förvärvsarbete. Det kunde t. ex. inträffa, att en kvinna, som var gift och hade barn, ändå skulle få barnpension själv av staten. Jag vill öppet förklara, att jag inte anser dessa argument hållbara. Man kan ju draga fram sådana exempel, som höra till undantagen, men det är särskilt inom tjänstemannafamiljer ofta så, att barnens uppfostran och utbildning inte fullbordats, förrän de kommit över 21-årsåldern. Det visade sig emellertid inte möjligt att i utskottet komma fram till en uppgörelse på denna punkt. Olika yrkanden framställdes, och de, som ivrigast kritiserat propositionens förslag i denna del, yrkade på att gränsen för barnpensioneringen skulle sättas till 18 år. Olika kompromissyrkanden på 19 år och 20 år framställdes också. Utskottet stannade vid åldersgränsen 19 år.

Det kanske var många av kammarens ledamöter, som av herr Bäcklunds yttrande fingo den uppfattningen, att utskottets förslag innebär, att olika bestämmelser skola gälla för all framtid inom olika av förslaget berörda kårer. Så är icke förhållandet. Utskottets yrkande innebär ju, att gränsåldern för barnpensionering principiellt fixeras till 19 år, men att inom de kårer, i vilkas pensionskassor en högre ålder nu finnes stipulerad, de nuvarande medlemmarna av kassorna skola ha rätt att uppbära nu utgående förmåner. Det är beklagligt, att den nuvarande personalen i statens järnvägar därigenom kommit att ställas i en undantagsställning i jämförelse med de båda andra kårernas personal, men det är ju ett förhållande, som efter hand kommer att

Förslag till familjepensionsreglemente. (Forts.)

utjämnas. Visserligen kan det, såsom herr Bäcklund påpekat, komma att dröja ganska länge, innan de senaste resterna av denna undantagsbestämmelse utjämnas och avplanas, men man bör ju inte göra alltför mycken affär av sådana rena undantagsfall.

För att belysa, hur långt fram i tiden en sådan bestämmelse kan sträcka sina verkningar, erinrades det i det sammanhanget i utskottet om att det nere i Frankrike, eller om det nu var i England, skulle finnas en änka, vars man hade varit trumslagarpojke i slaget vid Waterloo och gift sig vid 80 års ålder med henne då hon var en 16-årig flicka. Hon uppbär ännu statspension efter honom. Sådant kan ju inträffa, men man bör inte låta sig avskräckas av sådana ytterlighetsfall från att fatta ett beslut, som i det stora hela är tillfredsställande men som i vissa undantagsfall kan leda till rena orimligheter.

Herr Bäcklund frågade, om det fanns någon rättvisa i denna proposition. Jag vill för min del svara, att jag tvivlar på att det finns möjlighet att ordna denna sak utan att orättvisa i en eller annan punkt uppstår.

Jag har, som sagt var, för min del varit anhängare av att den i den kungl. propositionen föreslagna åldern vidhålls generellt över hela linjen, men jag har ansett det vara av så stor vikt, att detta pensionsreglemente genomfördes och beslutades i år, att jag har frångått min uppfattning i den detaljen. Det har också varit min önskan, att så många som möjligt av utskottets ledamöter skulle kunna samla sig kring det förslag, som utskottet skulle framlägga, för att ett positivt beslut i år därigenom skulle garanteras. Jag tror nu inte, att herr Bäcklunds förslag har någon utsikt att bli antaget, men skall man riva upp en strid på den punkten, riskerar man, att hela frågan faller, och om så sker, tror jag inte, att den faller framåt.

Jag vill dessutom påpeka en sak, som inte gäller de gamla pensionärerna, utan de nytillkommande, nämligen att utskottet har genomfört en sänkning av pensionsavdragen som motsvarar den sänkning av barnpensionsåldern, som utskottet föreslår. Det åberopas ju som skäl för den högre åldern, att befattningshavarna strängt taget betala denna höjning själva. Men man kan ju också vända på steken och säga, att visserligen blir det en lägre barnpensionsålder, men å andra sidan blir det ju också en motsvarande lättnad för befattningshavarna, eftersom de icke behöva betala så mycket som en högre pensionsålder skulle motivera.

Jag tror, som sagt, att det icke finns någon annan möjlighet att föra denna sak i hamn i år, än att kamrarna besluta i enlighet med utskottets förslag. Det kan råda delade meningar rörande förslaget detaljer, och det kan leda till inkonsekvenser, som av en eller annan kår kunna uppfattas såsom orättvisor — sådant kan man inte komma ifrån — men om ett beslut skall fattas i denna fråga i år, bör detta och måste detta fattas i enlighet med utskottets hemställan, varför jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr **Bäcklund**: Herr talman! Jag har inte kritiserat utskottet i något annat hänseende än vad beträffar ändringen av åldersgränsen för pensionen till befattningshavare och deras efterlevande, vilken gräns förslagits olika för de olika institutionerna. Jag tycker, att utskottets ärade ordförande skulle kunna bära denna kritik med jämnmod. När man rör så litet, som jag nu gjort, vid en sak, som får praktiskt orättvisa konsekvenser, tycker jag, att ingen skulle kunna ta sig illa vid av den saken. Förslaget kan gå igenom här i kamraren, fastän det är orättvist, men det kommer naturligtvis aldrig att kunna uppfattas annat än som orättvist av statens järnvägars personal, som skall ställas i en särställning. Statens järnvägars befattningshavare betala samma

Förslag till familjepensionsreglemente. (Forts.)

avgifter till denna gemensamma kassa som alla övriga befattningshavare, tillhörande civilstaten och telegrafverket, men befattningshavarna vid statens järnvägar kunna inte få klart för sig, varför de, som skola gå in för samma avgifter som personalen i de andra institutionerna, inte skola få samma rättigheter som dessa i detta hänseende. Det är orimligt att vilja begära, att de skola vara tacksamma och vilja gå med på en anordning av detta slag.

Vi hörde ju nu av utskottets ordförande, att utskottets förslag tillkommit genom en kompromiss. Kompromisser kunna ibland bliva bra, men bliva ibland ganska dåliga, och i fråga om den av mig berörda detaljen har kompromissen blivit mycket dålig. Jag tror inte, att man i utskottet kunnat sätta sig in i, hur förslaget skall komma att verka. Jag tror inte, när herr Åkerberg kommer hem till Örebro och träffar statstjänarna där, att dessa, inte ens de, som tillhöra civilstaten och telegrafverket och som få fördel av detta förslag, och särskilt inte de som tillhöra statens järnvägars personal, skola säga till herr Åkerberg, att de anse, att det är riktigt, att de ställts olika i familjepensionsavseende.

Utskottets ärade ordförande yttrade, att staten inte vill vara med om att betala barnpensioner till personer i åldern 19—21 år. Vad är det för prat? Det är inte staten, som betalar, utan det är befattningshavarna, som med sina avgifter skola betala familjepensioneringen. Så har det varit hela tiden. Att staten i någon mån har bidragit till familjepensionskassornas upprättande och givit dem något mindre statsbidrag i en eller annan form, är visserligen sant, men det är befattningshavarna, som solidariskt, här liksom när det gäller annan pensionering, betala sina avgifter och pensioneringar. Då tycker jag, att när befattningshavarna vid statens järnvägar betala samma avgifter som andra statens befattningshavare, böra de ha precis samma förmåner som de andra. Efter övergångstiden slut, herr talman, må gränsen sättas vid 19 år — à la bonne heure, det kan inte hjälpas. Men jag tycker, att statens järnvägars befattningshavare inte skola nu under övergångstiden, som blir lång, komma i en annan ställning än de båda andra änke- och pupillkassornas delägare och deras efterlevande. Den rena rättfärdighetskänslan fordrar i detta fall, att man behandlar alla befattningshavare, som skola försäkra sina efterlevande i den statliga pensionskassan, på samma sätt.

Herr Ehrnberg: Jag ber att få vitsorda riktigheten av den uppgift, som utskottets ärade ordförande lämnade, nämligen att det var en nödvändig förutsättning för bifall till utskottets nu föreliggande förslag, att man inom utskottet enades om de bestämmelser, som däri inlöt, skiljande sig från vad Kungl. Maj:t föreslagit. Men utöver vad utskottets ordförande har nämnt ber jag att få yttra några ord med anledning av herr Bäcklunds anförande.

När herr Bäcklund säger, att inte staten betalar någonting för dessa pensioner, är det nog en sanning med mycket stor modifikation. Staten betalar för närvarande årligen 3,220,000 kronor i bidrag till civilstatens änke- och pupillkassa, telegrafverkets änke- och pupillkassa, statens järnvägars änke- och pupillkassa och tullstatens pensionsinrättning m. fl. Det är således en ganska avsevärd summa, som staten betalar i sådana bidrag.

Man får dessutom betänka, att det för närvarande är enskilda inrättningar, som ha hand om och äro ägare till kassorna och således bestämma, under vilka villkor dess delägare skola få åtnjuta pension. Då förstår man gott, att delägarna söka tillförsäkra sina närmaste de allra största ekonomiska förmåner. Det blir en annan sak, när staten skall överta hela pensioneringen och denna således blir en statsangelägenhet. Då måste naturligtvis staten se till, att de

Förslag till familjepensionsreglemente. (Forts.)

pensioner, som den lämnar bidrag till, inte utgå under längre tid än som kan anses vara rimligt och resonligt.

Man får väl anse, att en ålder av 19 år är den allra högsta man kan gå till i fråga om barnpensionerna. Man torde kunna förutsätta, att alla vid 19 års ålder åtminstone ha avslutat sin skolutbildning, och flertalet av de unga har redan vid den åldern börjat ägna sig åt förvärvsarbete. Vi skola nämligen betänka, att det nu också gäller att införa en familjepensionering för arbetarna, och man kan inte fastslå olika bestämmelser för olika grupper av pensionstagare. Därigenom att staten nu redan från och med nästa år övertar familjepensioneringen för arbetare i statens tjänst, ikläder sig staten ansvarighet för ett belopp av 27 miljoner kronor, en ganska avsevärd summa. Det är väl inte så, att staten skall betala ut detta belopp, men genom att man redan nu går in för en familjepensionering för arbetarna och för extra ordinarie befattningshavare, kan staten sägas ha ställt sig ansvarig för det av mig nu nämnda beloppet, och det är, synes det mig, en ganska avsevärd tunga, som staten därigenom tar på sig.

I fråga om den kassa, som herr Bäcklund särskilt uppehållit sig vid i sitt inlägg, nämligen statens järnvägars änke- och pupillkassa, förhåller det sig så, att åldersgränsen för barn, vilka därifrån få åtnjuta pension, för närvarande är fastslagen till 18 år. Genom de nu föreslagna bestämmelserna erhåller man alltså den förmånen, att åldersgränsen utsträcker till 19 år.

När det gäller frågan om att fastställa en rimlig åldersgräns för barnpensionering, kan man naturligtvis också peka på att det i lag är fastställt, att föräldrar ha underhålls- och uppfostringsskyldighet gentemot sina barn, till dess de nått 16 års ålder. Då kan man väl inte finna det märkvärdigt, att staten icke vill lämna bidrag till pensioner åt barn, som äro över 19 år gamla, en högre ålder än den, som fastställts som gräns för föräldrars skyldighet att bekosta uppfostran och underhåll för sina barn.

Jag finner för min del, att fullgiltiga skäl tala för utskottets förslag, och jag tillåter mig att hemställa om bifall till detsamma.

Herr statsrådet **Wigforss**: Jag hade inte tänkt ta till orda i denna fråga, då utskottet praktiskt taget varit enhälligt, men då herr Bäcklund tagit upp diskussionen, är det kanske nödvändigt att förklara, varför jag har ansett mig kunna acceptera det slut, till vilket utskottet kommit.

Det är uppenbart, att man kan instämma med herr Bäcklund i princip. Hela tendensen har nämligen under senare tid gått i den riktningen, att åldern för inträde i förvärvsarbete har stigit. I Kungl. Maj:ts proposition hade också förutsatts, att åldersgränsen skulle bestämmas till 21 år och icke, såsom här är föreslaget, till 19 år. Men när detta förslag väckte betänkligheter, har jag icke ansett, att den punkten är av sådan betydelse, att den borde föranleda tveksamhet beträffande hela denna stora reforms genomförande. Det föreliggande förslaget innebär nämligen så betydande förbättringar av familjepensioneringen, att det är i högsta grad önskvärt, att det genomföres så snabbt som möjligt. Även ett uppskov med genomförandet av reformen skulle verka så förryckande på hela den reglering av löner och andra därmed sammanhängande frågor, som nu snart förestår till avgörande, att de allra starkaste skäl tala för att man bör fatta beslut i denna fråga just nu.

Det, som övervunnit mina betänkligheter mot att ansluta mig till utskottets slutsatser, är, att uppgörelserna med kassorna varit så förmånliga för dessa. Det gäller inte minst statens järnvägars kassa, som fått behålla ett överskott av den omfattning, att det, såvitt jag förstår, icke bör möta några hinder för denna kvarstående enskilda kassa att själv bekosta de förbättringar i de av

Förslag till familjepensionsreglemente. (Forts.)

Kungl. Maj:ts föreslagna pensionsförmånerna, som man eventuellt finner önskvärda.

Jag vill därför bara uttala den förhoppningen, att om kammaren nu bifaller utskottsförslaget, det ifrån järnvägsmännens sida inte skall möta några betänkligheter att trots dessa förändringar i Kungl. Maj:ts förslag stå fast vid den överenskommelse, som preliminärt har träffats.

Herr Lindgren: Jag vill hemställa till kammarens ledamöter, huruvida det kan vara rätt och riktigt, att statens tjänstemäns och befattningshavares efterlevande barn skola åtnjuta statspension ända till 21 års ålder. Om vi se oss litet omkring i livet, måste vi väl säga, att en sådan ordning inte kan vara lämplig eller berättigad. Hur många 19- och 20-åringar av båda könen finnas inte, som t. ex. inom affärsvärlden — det område jag bäst känner till — vunnit anställning och en god utkomst som butiks- och kontorsbiträden. Se vi vidare på förhållandena inom industrien — särskilt textilindustrien — finna vi, att ett mycket stort antal, ja, tusentals personer — oftast kvinnor — i 18—20-årsåldern, där ha anställning och förtjäna sitt uppehälle.

Jag vill fråga herr Bäcklund, hur han tror, att personer i 19—20-årsåldern, som åtnjuta barnpension och komma till arbetsplatserna för att där söka anställning i tävlan med andra, som icke ha förmånen av barnpension, skola bli mottagna. Jag tror inte, att de bliva synnerligen välkomna. Det skulle i varje fall bli en ganska stor skillnad mellan inkomstbeloppen för å ena sidan dem, som ha pension och arbetslön, och å andra sidan dem, som endast ha arbetslön.

Jag vill påstå, att ungdomen redan i 19- och 20-årsåldern har mycket goda möjligheter att försörja sig inom vissa industrier och därjämte inom handel, hantverk och andra näringsgrenar, icke minst inom jordbruket. En enda kategori, för vilken den högre åldersgränsen kunde vara berättigad, utgöres av dem, som gå studievägen. Men det är dock i förhållande till det hela ett mycket ringa antal personer, som fortsätta studierna efter, låt mig säga, 19- eller 20-årsåldern, och för dem kan man inte genomföra någon särskild lagstiftning i detta sammanhang. Den saken får ordnas på annat sätt. Eljest skulle jag som sagt inte haft något emot att en högre åldersgräns för erhållande av barnpension bestämdes för dem.

För övrigt vill jag fråga, vad det är för orättvisor, som herr Bäcklund talar om och som skulle drabba statens järnvägars tjänstemän och deras efterlevande. De ha ju aldrig haft och ha inte den dag som är en högre åldersgräns för barnpensioner än 18 år. Och denna åldersgräns skall nu höjas till 19 år, men herr Bäcklund djärves förutsätta, att riksdagen nu skall höja den ända till 21 år.

Jag vill inte underlåta att säga, herr talman, att jag har stora betänkligheter i många avseenden, när det gäller den framlagda propositionen. Bland annat kan erinras om att frågan om vissa engångskostnader, som uppstå under övergångstiden, icke är klarlagd i propositionen. Utskottet har gjort allvarliga försök att få klarhet därom, och det har därför dragit ut på handlingen av ärendet ända till de allra sista dagarna. Men det har inte varit möjligt att komma till något positivt resultat. Man kan alltså inte ens i dag, då riksdagen skall fatta beslut i frågan, ange, hur stora dessa kostnader komma att bli.

Det skulle säkerligen ha varit välbetänkt, om utskottet hade yrkat avslag på propositionen i år och anhållit om en bättre utredning av frågan till ett annat år. Men då man inom utskottet något så när kommit tillrätta med en del detaljer och det dessutom inte fanns någon möjlighet att kunna genom-

Förslag till familjepensionsreglemente. (Forts.)

driva ett avslagsyrkande, har jag inte velat motsätta mig utskottets förslag.

En nyhet i propositionen är införandet av änklingspensioner. Hädanefter skall en man, som är gift med en kvinna, vilken har anställning i statens tjänst — det finns ju oändligt många sådana, bl. a. vid telegrafverket — bli pensionsberättigad efter henne. Jag har med min inställning litet svårt att förstå att detta kan vara lämpligt, men har härutinnan icke lyckats åvägbringa någon ändring.

Det är ju så, herr talman, att kvinnor ha rättighet att gifta sig vid 18 års ålder utan särskild licens. Sådana giftermål förekomma i rätt stor utsträckning. I ett dylikt äktenskap kan hustrun, om åldersgränsen för barnpension sattes till 21 år, ha tre egna barn och ändå själv åtnjuta barnpension. Kan det vara riktigt?

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag hade väntat mig, att herr statsrådet skulle ha svarat på min direkta fråga, om det inte var riktigt, att statens järnvägars änke- och pupillkassa under många år vid skilda tillfällen både uppvaktat och skrivit till Kungl. Maj:t för att få en bestämmelse om 21-årsåldern som gräns och en hel del andra förändringar införda i sitt reglemente. Men Kungl. Maj:t har skjutit på saken, därför att vi skulle få ett gemensamt familjepensionsreglemente, som gällde för alla statstjänarens efterlevande. Herr statsrådet ville väl inte svara på den saken, men jag tycker, att det hade varit riktigt, om han gjort det, ty frågan ligger till på det sätt jag sagt. Detta är anledningen till att statens järnvägars personals efterlevande barn komma att få uppbära pension till 19 års ålder, medan andra få pension till 21 års ålder. Anledningen är, såsom jag förut framhållit, icke något bristande ekonomiskt underlag från statens järnvägars änke- och pupillkassa.

Till herr Lindgren vill jag säga, att det inte är medan befattningshavaren finns i livet som hans barn skola få pension, utan det är, när han är död och hans i många fall fattiga änka sitter där med barnen eller när barnen stå utan både far och mor. De kunna nog ha det svårt även när barnen blivit 19 och 20 år. Jag har ingalunda riktat någon kritik mot att utskottet har föreslagit en åldersgräns av 19 år. Men jag har kritiserat, att man har stadgat en särskild övergångsbestämmelse för civilstaten och telegrafverkets kassor, vilken jag anser i och för sig vara riktig, men icke låtit den gälla även för statens järnvägars kassa. Det är på den punkten jag efterlyser rättvisan i detta förslag. Men jag förstår, att med en sådan inställning, som i synnerhet herr Lindgren har till hela detta spörsmål, är det naturligtvis mycket svårt att överhuvud taget skapa någon rättvisa och likställighet.

Det kunde vara åtskilligt att säga även beträffande herr Ehrnbergs anförande, men jag skall inte uppta tiden därmed. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande, herr talman.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande momentet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, att 2 § i allmänna familjepensionsreglementet avfattades på sätt Kungl. Maj:t föreslagit; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten A mom. 2—6 samt punkterna B och C.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. för-
ändringar
betr. riksdags-
huset m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 73, i anledning av dels fullmäktiges i riksgäldskontoret framställningar med förslag till förändringar beträffande riksdagshuset, dels ock väckt motion angående förnyad utredning av frågan om riksdagshuset och dess omgivning.

I särskilda skrivelser till bankoutskottet hade fullmäktige i riksgäldskontoret överlämnat genom fullmäktiges försorg verkställda utredningar med förslag till

1) förändring av riksdagshusets övre partier, isolering av barriärerna m. m. (skrivelse den 5 mars 1936);

2) inredande av lokaler å riksdagshusets vind (skrivelse den 12 mars 1936);

3) nya trappor invid norra och södra trappornen i riksdagshuset samt inredande av rum i utrymmena i trappornen (skrivelse den 23 januari 1936); samt

4) förändring av riksdagshusets restauranglokaler (skrivelse den 12 mars 1936).

I en inom riksdagens första kammaren under nr 106 väckt, till bankoutskottet hänvisad motion hade herr *Wohlin* hemställt, att riksdagen måtte besluta att, på grundval av professor Ragnar Östbergs föreliggande förslag, till skyndsamt förnyad utredning upptaga frågan om riksdagshuset och dess omgivning med samtidigt beaktande av därmed jämväl förenade frågor om vissa mera praktiska anordningar inom själva riksdagshuset.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förevarande framställningar och motionen I:106, måtte, i överensstämmelse med vad utskottet i utlåtandet förordat, dels uppdraga åt fullmäktige att låta utreda frågan rörande förändringar beträffande riksdagshuset och dess omgivning, dels ock bemyndiga fullmäktige att låta verkställa reparationsarbeten beträffande riksdagshusets yttre.

Herr **Lindhagen**: Jag ber bara att såsom en personlig mening få uttala, att riksdagshusets s. k. prydnader gärna kunna få sitta kvar, inte blott i besparingssyfte, utan även därför att de representera vad man tyckte var vackert på den tid, då byggnaden tillkom. Nu skall inte en slätstruken smakriktning komma med krav på, att man skall ta bort en gången tids prydnader, för att det skall se ut, som om huset byggts i vår tid.

Vidare talas det i utlåtandet om att man skall skaffa bättre ventilation på vissa ställen i riksdagshuset. Jag anhåller, att vederbörande också ville överväga, om inte den gränslösa sylta, som matsalen utgör vid lunch- och middagstid, kunde befrias från sin rök, såvida man inte kan skaffa rökfritt matrum för dem, som vilja äta i fred för grannarnas rök. Det enda resultat, som man efter motioner i den frågan lyckats åstadkomma här i riksdagshuset, är, att i första kammarens lilla skrivrum satts upp ett plakat, på vilket det står »Rökning undanbedes». Det borde åtminstone ha stått »Rökning förbjudes».

Denna slapphet i formuleringen av plakatet har kanske bidragit till, att vissa ledamöter röka där ganska oerhört. När jag kommer dit, ta de hastigt bort pipan ur munnen, men när de sett, att Lindhagen kommit därifrån, ta de genast till den igen. Och för övrigt inträffar det också, att en viss rökare — jag har inte lyckats upptäcka, vem det är — vänder på den där skylten, medan han röker, så att det inte står någonting alls att läsa på den. Detta är ju, herr talman, ett bevis för riktigheten av den gamla inskriften på en pelare

Ang. förändringar betr. riksdagshuset m. m. (Forts.)

i Ridдарholmskyrkan om svenska folkets sex dödssynder; en av dem är, står det, *förakt för lagarna*.

Jag anhåller, att riksgäldskontoret skapar rätsida på dessa förhållanden.

Herr Åkerberg: De, som ha några önskemål beträffande det här huset — och många önskemål tror jag finnas — få väl meddela dem till den kommitté, som nog kommer att tillsättas, om riksdagen bifaller detta betänkande.

Beträffande herr Lindhagens önskemål om rökfria rum hoppas jag också livligt, att det skall kunna tillgodoses genom denna utredning.

I fråga om prydnaderna på taket yrkade herr Lindhagen, att de skulle bibehållas i besparingssyfte och därför att de borde stå kvar såsom uttryck för smakriktningen under den tid, då detta hus byggdes. Vad inbesparingen beträffar, blir den rent negativ. I de kostnadsberäkningar, som riksgäldskontoret framlagt, upptas en kostnadssumma på 200,000 kronor för prydnadernas bortskaffande. Men prydnaderna måste under alla förhållanden tagas ned, för att taket skall kunna sättas i stånd. Jag misstänker, att det blir en besparing, om man inte låter bära upp dem på taket igen.

Vad nu beträffar den andra synpunkten, att en viss tids smakriktning får bära ansvaret för de byggnader, som kommit till under den tiden, kan det vara riktigt i viss mån, men jag vill påpeka, att så gott som samtliga våra många historiska byggnader ha omstöpts under århundradenas lopp. Den plats, där riksdagshuset står, är ändå den förnämligaste i hela landet. Om några vanvettiga människor för något femtiotal år sedan t. ex. hade lagt en lada på den platsen, förmodar jag, att herr Lindhagen inte hade velat, att byggnaden av pietet för den tidens smakriktning skulle ha fått stå kvar.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nylander: Det nu föreliggande utlåtandet från bankoutskottet innebär ju bara, att man skall kosta på riksdagshusets tak de yttre reparationer, som äro absolut nödvändiga för att inte någon olycka skall inträffa, och att för övrigt de fyra punkter, som utskottet särskilt har omnämnt, skola göras till föremål för en utredning.

Jag tänker inte alls komma med något annat yrkande än det utskottet framställt, men när nu frågan om riksdagshusets såväl yttre som inre skall gå till en utredning, ber jag att få framhålla några synpunkter angående lokalförhållandena här i huset. Jag vill inte ingå på frågan om det yttre utseendet, därom är ju smaken så olika. Jag vill inte alls taga upp någon debatt om den saken.

När man går här i riksdagshuset är ut och är in, kan man inte undgå att dagligen märka, hur utomordentligt opraktiskt hela huset är inrättat och huru besvärliga kommunikationerna från den ena lokalen till den andra äro.

De, som befinna sig i den situationen, att de under samma dag måste förflytta sig från ett utskott till ett annat, ha ofantligt långa vägar att gå. Vidare är det synnerligen svårt att, när man befinner sig i något rum, som inte direkt gränsar till plenisalarna, kunna hålla reda på vad som försiggår i kamrarna och hur långt man där har kommit i förhandlingarna. Däremot kan ju invändas, att man skall hålla reda på sådant genom att städse vara närvarande i kammaren, men vi veta alla, hur arbetssättet i detta hus har utvecklats sig. Här få ledamöterna ständigt besök, som i många fall gälla mycket viktiga ärenden. Man måste ta emot personer för att hålla en överläggning; inom partierna behöva hållas vissa konferenser, olika utskottsledamöter vilja sammanträffa för att resonera o. s. v. i det oändliga. Man kan peka på många sådana fall, då det skulle vara av värde att kunna få disponera några lokaler, belägna icke alltför avlägset ifrån plenisalarna. Men om man då uppsöker något rum, där

Ang. förändringar betr. riksdagshuset m. m. (Forts.)

man får vara ostörd, kommer man ofta i den situationen, att man inte på något sätt blir underrättad om t. ex. när det blir en votering i kammaren. Inte ens om man sitter i restaurangen, kan man hålla reda på genom signalerna, vilkendera kammaren det gäller, när klockan ringer. Om de båda olika signalerna följa strax efter varandra, kan man möjligen höra skillnad, men annars är man nästan tvungen att fråga restaurangpersonalen, vilkendera kammaren det är som voterar. Det är en förfärligt enkel sak att åstadkomma en rättelse härvidlag genom att införa ett optiskt signalsystem. Det skulle bidra till så att säga effektiviteten i arbetet här, och man skulle kanske inte som nu behöva springa ifrån en överläggning, när man hör någon klocka ljuda, för att där-efter kanske finna, att det är den andra kammaren som voterar. Jag har i utländska lokaler av detta slag sett, huru sådana system enkelt kunna anordnas. På somliga håll kan man t. ex. i restauranglokalerna se både vilket ärende på föredragningslistan, som för tillfället är under behandling, och vilken talare som uppträder. Det vore mycket enkelt att ordna med något sådant och säkerligen alls inte dyrbart.

Det är ytterligare en anmärkning, som jag skulle vilja framställa. Den gäller hela värmeledningssystemet i detta stora etablissemang. Som bekant användes här i stor utsträckning lågtrycksånga, och det gör, att luften i lokalerna blir bränd. Den verkar torr och är förfärligt otrevlig att arbeta i. Vidare behöver man inte sitta många timmar i någon av utskottslokalerna, förrän luften där är rent olidlig. Särskilt gäller det de större utskottens plenisalar. Jag kan alldeles speciellt peka på särskilda utskottens lokaler, där atmosfären är rent av fruktansvärd efter bara någon timmes vistelse där. Detta kanske också sammanhänger därmed, att antalet suppleanter i dessa utskott nu är större än man ursprungligen räknade med. Är det då så, att utskottsledamöterna äro någorlunda talrikt församlade, blir rummet alldeles fullsatt. Jag vågar nästan tro, att om yrkesinspektionen hade att ta ställning till, huruvida det vore hygieniskt att arbeta under de förhållanden, som föreligga här i riksdagen, skulle den för-anledas att utdöma en hel del lokaler eller åtminstone förbjuda, att i sådana lokaler uppehöll sig mer än ett visst och i jämförelse med nuvarande bruk väsentligt reducerat antal personer. De olägenheter, som jag nu påtalat, sammanhånga ju med det föråldrade ventilationssystem, som finns här. Man kan ju inte begära, att en byggnad av detta slag, vilken uppfördes år 1905, således för trettio år sedan, och som planerades ännu tidigare, skall bjuda de moderna anordningar i sanitärt hänseende, som numera kunna åstadkommas.

När frågan om riksdagshusets inre anordningar nu skall hänskjutas till en kommitté för utredning, skulle jag vilja uttala en allvarlig önskan, att i den blivande kommittén måtte insättas praktiskt folk och sådana, som känna till arbetet inom riksdagshuset och förstå att bedöma, vilka fordringar man bör uppställa, och att i övrigt de särskilda synpunkter, som jag här har framfört, även måtte bli föremål för denna kommittés utredning.

Häri instämde herrar *Ruben Wagnsson, Sigfrid Hansson* och *Englund*.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag ber också att få instämma i den siste talarens yttrande, att om någonting är gammalmodigt här, är det *luften*, vilket beror på värmeledningens antikvit. Jag väckte en gång, kanske två gånger, för länge sedan en motion därom, som föranledde en ganska omfattande utredning.

I det avseendet kan måhända också Åkerberg, som vill ha förändringar överhuvud taget på dessa områden, men inte så mycket på de själsliga, tycker jag, se till, att det verkligen tas itu med denna sak. Det rör vår hälsa, skall jag

Ang. förändringar betr. riksdagshuset m. m. (Forts.)

säga, och det är många sjukdomar, som man fått på sig här genom att andas sådan dålig luft.

Jag måste ock upprepa en gång till, herr talman, så att det kan läsas på två ställen i protokollet, att vi önska, att ett anspråkslöst utrymme beredes separat för dem, som *vilja skriva sina brev utan rök och som vilja äta utan rök*. Det är vår rättighet att få göra det. Förr var det ett tecken på kultur, när liberalismen härskade som bäst, att man inte rökte i offentliga samlingslokaler och inte heller i matsalen på stora restauranger vid middagstid. Men numera är det alldeles förkyllt. Mänskligheten är demoraliserad av bilister och rökare, och vi ha inte fred i vår tillvaro utanför hemmet. Jag reser denna protest som en vanlig människa emot denna övermakt, som söker trampa ned oss i sina privata vanor.

Åkerberg trodde, att jag skulle vilja ha småtorn på en lada, om den låg här. Ty det var väl kontentan av det hela. Men om det var småtorn på en lada, får den gärna för mig göras om till en vanlig lada igen.

Det har gemenligen icke ändrats någonting väsentligt i arkitekturen på gamla byggnader här i landet utan tvärt om har man sökt restaurera dem till sitt ursprungliga skick. Lika litet i utlandet. När vi resa dit, söka vi upp just den äldre byggnadskonsten, och ju mera gammaldags småtorn och kreneleringar det är på byggnaderna, desto märkvärdigare och underbarare tycka vi, att de äro.

Åtminstone kunde väl *moder Svea* med sin grandiosa dekoration få sitta kvar där upp. Skall också den sinnebilden nödvändigtvis tas bort? Hon är i alla fall vår gemensamma moder, och hon sitter på den rätta platsen.

Jag motsätter mig absolut de förtäckta försök, som utskottet gör i sin motivering, att få det därhän, att till och med Svea nog skall bort en gång i alla fall.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Naturligtvis kan det finnas önskemål om ökade utrymmen inom riksdagshuset, men det förefaller mig, som om prentionerna på alla möjliga bekvämligheter vore i stadigt stigande hos herrar riksdagsmän. Jag för min del kan icke finna, att det är så mycket man kan klaga på utom det, att man med hänsyn till det växande arbetet kan behöva ökade lokaler.

Jag skulle allra helst vilja inskränka kammarens beslut till bifall till utskottets förslag, så vitt det avser fullmäktiges bemyndigande att verkställa reparationsarbetena. Men jag skall, herr talman, icke göra det, utan jag har i stället föredragit att här uttala, att då jag nu biträder detta utskottsutlåtandes hela kläm, gör jag det under den uttryckliga förutsättningen, att jag icke anser kammaren på något sätt bunden vid att godtaga resultatet av utredningen. Det är ofta så, att när man begär en utredning och någon sedan talar emot den, säger man: »När vi själva begärt utredningen, skola vi väl ta det resultat, vartill den kommit!» Då nu här en utredning ifrågasattes, kan jag nog instämma med herr Lindhagen i att det kanske ligger något förtäckt i detta. Det är mot detta förtäckta bifall i förväg till utredningens resultat, som jag har velat opponera och reservera mig.

Jag har alltså icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan, men jag gör det med denna uttryckliga *reservation*, att jag icke anser riksdagen genom ett sådant bifall bunden att godtaga något som helst av de förslag, som utredningen kan komma till.

Herr Åkerberg: Jag hade velat skriva mycket mera oförtäckt i detta utlåtande, men i utskottet har man filat bort alla de klara tankarna. Man kan kanske därför inte precis läsa direkt ifrån raderna vad meningen varit.

Ang. förändringar betr. riksdagshuset m. m. (Forts.)

Vi borde kunna vara ense om den kritik, som herr Nylander här riktade mot det inre av detta hus. Att det är opraktiskt, obekvämt och olustigt att arbeta i är väl de flesta ledamöternas intryck redan efter deras första riksdag.

Beträffande byggnadens yttre och dess skönhetsvärden kan man ju ha delade meningar. Jag är inte så reaktionär som herr Lindhagen i konstfrågor. Jag anser till och med, att det skulle vara en värdig uppgift för ett av våra nyligen beslutade bombflygplan att segla häröver och sänka det här huset i Norrström, för att man sedan skall kunna bygga upp ett nytt.

Vad jag sade om den där ladan borde herr Lindhagen ha förstått. Jag menade, att även om man har en sådan pietet för gammal arkitektur och för gamla byggnader, att man anser, att sådana i alla tider skola tillåtas att stå kvar för tillkomstperiodens räkning, bör man väl ändå göra ett undantag för denna plats — slottet, riksdagshuset, Gustav Adolfs torg — som väl får betraktas som den förnämsta i landet, som en nationalhelgedom. Man kan väl inte säga, att om ett hus kommit till på den platsen under en period, som var kännetecknad av en erkänd smakförskämning, skall det stå kvar i alla tider och i oförändrat skick.

Jag instämmer, som sagt, i herr Nylanders kritik och skulle vara beredd att skärpa den.

Herr Lindhagen: Jag förstår att Åkerberg måhända såsom ordförande i bankoutskottet tycker, att *Gustav Adolfs torg* har undergått en förbättring i estetiskt avseende genom att det nu är belamrat med bankhus i fonden i stället för att där förut lågo hemtrevliga och gemytliga folkliga lokaler. Fastän de voro gamla, ville vi alla ha dem kvar. Jag tycker det är tråkigt, att de där pompösa och vräkiga och på kvällarna döda bankpalatsen ligga där i stället. Men de äro tydligen i Åkerbergs smak.

För övrigt vill jag säga, att jag inte är någon anhängare av något utstuderat *bekvämeri* i riksdagshuset vilket Nylander gjort sig till talesman för. Jag har mottagit en mängd personer till överläggningar under min långa riksdagstid, och jag har alltid funnit utrymme för det. I hela sammanbindningsbanan är ju varje soffa ett särskilt mottagningsrum, och det räcker gott till. Sedan finns det även andra utrymmen. Och inte tycker jag, att det är så obekvämt, att man måste göra några omvägar för att komma från en lokal till en annan i ett stort hus. Det är nyttigt med rörelse. Därför tycker jag, att vi skola ta vara på det lilla tillfälle till motion, som vi kunna få här i riksdagshuset.

Herr Henriksson: Herr talman! När jag läste detta utskottsutlåtande, blev jag nästan bekymrad, inte bara därför att man skulle så att säga renovera både det yttre och det inre av riksdagshuset, utan även för dessa miljoner kronor, som det skulle gå till. Det är mycket svårt att uppföra en ofentlig byggnad, som kan tillfredsställa många personers önsknings. Det är enligt min mening ännu svårare att bygga ett hus, som kan tillfredsställa folk ifrån hela Sverige, folk med mycket olika pretentioner både på levnadssätt och bekvämlighet.

För min egen del tycker jag, att den riksdag, som under förra århundradet beslöt denna byggnad, vad det utvändiga beträffar har lyckats mycket väl. Det har uppförts en byggnad, som mänskligt att döma kommer att bestå i hundratals år. Hur många det kan bli, skall jag inte spå om, men jag är förvissad om att när tusenårsdagen firas, kommer säkerligen detta hus att bli beundrat. Det blir raka motsatsen till vad man tycker i dag. Då har folk kommit underfund med att huset inte är tillverkat av någon lådfabri-

Ang. förändringar betr. riksdagshuset m. m. (Forts.)

kör, såsom man kan tänka om de hus, som uppföras enligt det nu moderna byggnadssättet.

Jag finner även, att när riksdagen på 1800-talet beslutade om anordnandet av planen här utanför i det nu befintliga skicket, gjordes det varken på en slump eller av obetänksamhet, utan det skedde säkert med beräkning. Och när man tänker på det korta avståndet mellan riksdagshusets trappa och Norrbro, förstår man, att om planen framför skulle bli nedschaktad mer än två meter under den nuvarande nivån, skulle det hela inte kunna te sig som en plan utan snarare som en gammal skånsk lergrav, och en sådan anses ju inte som någon prydnad. Skall det bli en verklig plan, måste enligt min mening Norrbro bort och planen framför riksdagshuset förbindas med Ström-parterrens område och göras så stor som möjligt. Om man schaktar ned planen på det sätt, som har ifrågasatts, komma ungefär tre meter av riksdagshusets grund att blottas. Det förstår väl var och en, att en sådan förändring måste på något sätt maskeras genom dyrbara anordningar framför byggnaden, och då räcker inte heller den lilla plan, som nu finns framför huset, enligt min mening.

Vad det inre beträffar, är det så, att om man också river huset och bygger upp det igen, dröjer det säkerligen inte mer än trettiofem år, förrän riksdagsmän, som ha stora pretentioner, komma att säga: »Det här är inte alls bekvämt. Här får man spinga alldeles för långa vägar för att komma från den ena lokalen till den andra.» Sådana anledningar till anmärkingar kunna aldrig undvikas, hur man än ordnar en byggnad. Jag har sett många riksdagsbyggnader i olika länder, men jag har aldrig sett något så vackert parti som huvudingången här. Inte en enda av alla riksdagsbyggnader, som jag har sett, har haft en så trevlig huvudingång. Men beträffande det övriga kan man ju diskutera. Det står i detta utskottsutlåtande, att man skall alldeles ändra om trapphusen på västra sidan. Ingenting är ju omöjligt, men inte får man därigenom några utrymmen, som svara mot de stora kostnader, som en sådan ombyggnad skulle föra med sig. En sådan byggnad som denna kan enligt min mening inte ändras utan att man förstör de värden, som finnas. Herrarna komma att klandra den lika mycket efteråt.

Vad reparationen av taket beträffar, har jag sett, att det är en expert, som gjort upp en kalkyl. Om det har kostat någonting det han gjort, vet jag inte, men jag tror inte, att det är mycket värt. Här gäller det väl en praktisk sak, och för en sådan skall man använda den verkliga fackmannen. Om det vore min byggnad, skulle jag utlysa en tävlan för byggmästarna om vem som skulle kunna ordna saken på billigaste sätt. Det finns många i detta land, som skulle kunna utföra ett sådant arbete. Det är ju ett krav, då det gäller alla byggnader, att det inte får regna in genom taket. På den punkten instämmer jag med dem, som inte tycka, att det är bra som det är.

Vad sedan utrymmena beträffar, har jag sett, att det står någonting i detta utlåtande om att köket är för litet. Det skulle jag ju kunna gå med på att det behövs en utvidgning där. Men man kan också tänka sig, att man skaffar sig utrymme på annat sätt. Jag kom att tänka på konstitutionsutskottets utlåtande i år, som kammaren gladeligen gick med på och som bestämde, att rösträttsåldern vid val till denna kammare skulle vara densamma som till andra kammaren. Går det då så, att ett visst parti får majoritet i riksdagen, kanske det finner, att det inte är någon idé att ha två kamrar. I så fall kan man ha den ena kammarens plenisal att lufta sig i, om det behövs. Då bli utrymmena alldeles tillräckliga, och man behöver inte kosta på sig några ombyggnader. Det kan också hända, att man kommer till det resultatet, att det är nog med hälften så många ledamöter i kamrarna, och då får man också

Ang. förändringar betr. riksdagshuset m. m. (Forts.)
gott om plats. Det finns så många sätt att ordna denna sak. Men det är inte något lämpligt sätt att riva hälften av huset och sedan bygga upp det igen. Det finns ingenting, som enligt min mening är så ömtåligt som sådana byggnader, vilka äro avsedda för hela svenska folkets räkning. Kritiken kommer säkert inte att utebli ändå. Den kommer aldrig att upphöra, även om man företar de ifrågasatta förändringarna, särskilt på huvudfasaden. Jag är övertygad om att det inte kommer att förflyta trettiofem år, förrän denna kammare, om den finns kvar, kommer att yrka, att det hela skall återföras i samma skick som förut. Det är orimligt, herr talman, att göra gällande, att de, som varit före oss, skulle ha gjort sin sak så dåligt, som herrarna påstå i fråga om detta hus. Det är inte min uppfattning.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag, men jag vill bara säga, att den kommitté, som skall ha hand om utredningen, bör se saken från mer än en sida i högre grad än vad utskottet har gjort.

Herr Pauli: Medan vi hålla på att diskutera våra husliga förhållanden, kanske det tillåtes även mig såsom medlem av det parlamentariska hushållet att bidra med några ord.

Jag skulle då vilja säga, att jag hoppas, att den utredning, som kommer att igångsättas, skall lyckas att på ett tillfredsställande sätt ena de praktiska och de estetiska synpunkterna i denna fråga. Jag är rädd, att man på sina håll under de gångna årens diskussion varit litet benägen att övervärdera och renodla de estetiska synpunkterna, och det förefaller mig, som om man därvidlag gått till vissa ytterligheter. Jag vill för övrigt instämma i den betänksamhet, som utskottet givit uttryck åt inför de förbluffande höga kostnader, som beräknas för en del ändringsarbeten av relativt blygsam omfattning.

Må det också tillåtas mig att göra ett litet påpekande angående planen framför riksdagshuset, som man under de estetiska diskussionerna har velat ändra på ett oftast mycket radikalt sätt. Jag har inte kunnat underlåta att lägga märke till det förhållandet, att ett ökat antal av riksdagens ledamöter lagt sig till med bil och att planen här utanför mer och mer användes såsom parkeringsplats för riksdagsmännens bilar. Detta anser jag ingalunda klandervärt, fastän det ju inte öppnar något särskilt uppmuntrande perspektiv att se denna bilpark växa upp och täcka hela planen. Men jag har velat erinra om att här finns i alla fall en praktisk uppgift för utredningen att lösa.

Så kanske jag får tillägga en annan liten reflexion. Herr Henriksson sade, att han hade sett många parlamentshus runt omkring i världen, och det var ju roligt, att han tyckte, att vårt var det vackraste av alla. När det gäller det uttalandet kan jag inte riktigt instämma med honom. Men det finns en sak i fråga om utländska parlamentshus, som jag ibland tänkt på, när jag sett på kajerna på båda sidorna om riksdagshuset, nämligen att i England, där parlamentsbyggnaden också ligger utmed vattnet, kajen utmed Themsens användes av parlamentsledamöterna på det sättet, att de disponera den som en del av sitt klubbutrymme. De kunna, när det är riktigt hett, i stället för att gå in och sätta sig mellan fyra väggar, inta en tillfällig förfriskning där ute på kajen vid Themsens. Detta låter kanske för mera asketiskt anlagda medlemmar av denna kammare som en något lättsinnig tanke, men jag tycker inte det vore orimligt att ta fasta på den och att överväga, om ej åtminstone den ena kajen i samband med restauranglokalernas förändring eventuellt kunde tänkas apterad för sådant ändamål.

Jag har velat göra dessa små rent praktiska erinringar, då det nu är meningen, att det skall sättas i gång en utredning, och jag har intet annat yrkande att framställa, herr talman, än om bifall till utskottets hemställan.

Ang. förändringar betr. riksdagshuset m. m. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 74, angående regleringen för budgetåret 1936/1937 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10 och 11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna konstitutionsutskottets memorial nr 43, med föranledande av kammrarnas beslut vid behandlingen av utskottets utlåtande nr 42 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av §§ 1, 3, 4 och 5 tryckfrihetsförordningen m. m.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts propositioner nr 241 med förslag till lag om domkapitel m. m. samt nr 242 angående ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande m. m. framställda förslag om anslag till domkapitlens verksamhet m. m.

*Anslag till
domkapitlens
verksamhet
m. m.*

Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och första lagutskottet hade till behandling av sammansatt stats- och första lagutskott överlämnats

dels Kungl. Maj:ts i propositionen nr 241 framställda förslag beträffande avlöningsstat för domkapitlens expeditioner, anslag till Domkapitlens expeditioner: Avlöningar, anslag till Domkapitlens expeditioner: Omkostnader samt anslag ur kyrkofonden,

dels ock Kungl. Maj:ts i propositionen nr 242 framställda förslag om införande i 6 § lagen om kyrkofond av en bestämmelse, att av kyrkofonden skulle utgöras anslag, som av Konungen och riksdagen beviljades för bestridande av sådana av domkapitlets verksamhet föranledda ersättningar, som avsåges i 11 § av ett genom propositionen nr 241 framlagt förslag till lag om domkapitel.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

I. avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 242, i vad därigenom framlagts förslag om införande i 6 § lagen den 30 augusti 1932 om kyrkofond av bestämmelse, att av kyrkofonden skulle utgöras anslag, som av Konungen och riksdagen beviljades för bestridande av sådana av domkapitlens verksamhet föranledda ersättningar, som i 11 § lagen om domkapitlet avsåges;

II. A. godkänna under punkten införd avlöningsstat för domkapitlen, att tillämpas under budgetåret 1936/1937;

Anslag till domkapitlens verksamhet m. m. (Forts.)

B. till Domkapitlet: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 293,400 kronor;

C. till Domkapitlet: Omkostnader för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 57,300 kronor;

III. avslå Kungl. Maj:ts i propositionen nr 241 framställda förslag om beviljande för budgetåret 1936/1937 ur kyrkofonden av ett anslag av 32,250 kronor för bestridande av sådana av domkapitlens verksamhet föranledda ersättningar, som avsåges i 11 § av det i samma proposition framlagda förslaget till lag om domkapitel.

Reservation hade avgivits av herrar *Oscar Olsson* och *Bergström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

I. för sin del antaga följande förslag till

L a g

angående tillägg till 6 § lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond.

Häri genom förordnas, att till 6 § lagen den 30 augusti 1932 om kyrkofond skall fogas ett nytt stycke av följande lydelse:

Vidare skola av kyrkofonden utgöras anslag, som av Konungen och riksdagen beviljas för bestridande av sådana av domkapitlens verksamhet föranledda ersättningar, som i 11 § lagen om Domkapitel avses.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1937.

II. A. godkänna i reservationen införd avlöningsstat för domkapitlens expeditioner, att tillämpas under budgetåret 1936/1937;

B. till Domkapitlens expeditioner: Avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 276,450 kronor;

C. till Domkapitlens expeditioner: Omkostnader för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 41,300 kronor;

D. för bestridande av sådana av domkapitlens verksamhet föranledda ersättningar, som avsåges i 11 § i det av riksdagen antagna förslaget till lag om domkapitel, för budgetåret 1936/1937 ur kyrkofonden bevilja ett anslag av 32,950 kronor.

Herr *Olsson, Oscar*: När Kungl. Maj:ts proposition rörande omorganisation av domkapitlet förelåg, var jag inte med på den föreslagna förändringen, utan ansåg, att frågan borde vila, tills den kunde lösas i sitt rätta sammanhang. Vad som då anfördes av Kungl. Maj:t och av lagutskottet som motivering för förslaget var, att det gällde en stor reform, varigenom domkapitlet skulle bli i stånd att i större utsträckning än hittills delta i den mera interna stiftsvården. På grund därav ansågo både de sakkunniga och Kungl. Maj:t, att de kostnader, som den ifrågasatta omorganisationen av domkapitlet medförde, skulle bestridas av kyrkofonden.

Nu har det egendomliga inträffat, att det sammansatta utskottet funnit denna reform rörande stiftsvården vara så oväsentlig, att det ansett sig kunna frångå Kungl. Maj:ts förslag i den del, som avser, att kostnaderna för denna stiftsvård skulle bestridas med medel ur kyrkofonden. Det säges såsom motivering, att »utskottet vill betona att någon inskränkning av domkapitlens nuvarande allmänna uppgifter icke är avsedd med den av riksdagen beslutade omorganisationen». Och så säges det vidare: »Skulle emellertid någon

Anslag till domkapitlens verksamhet m. m. (Forts.)

väsentligare förändring i avseende på domkapitlens verksamhetsområde framdeles inträda, bör givetvis frågan om sättet för bestridande av dessa kostnader bliva föremål för ny omprövning.» Det sammansatta utskottet har således tvärt emot vad som sades i motiveringen, då omorganisationen behandlades, ansett, att någon väsentligare förändring i avseende på domkapitlens verksamhetsområde inte har inträtt. Jag kan, herr talman, inte anse, att Kungl. Maj:t menade — för att tala litet vulgärt — att det bara var »båg» med den motivering, som framfördes i den kungl. propositionen, även om det sammansatta utskottet nu genom det slut, vartill det kommit, skulle vilja insinuera något sådant.

Jag har därför ansett, att Kungl. Maj:t borde få tillfälle att i detta avseende så att säga försvara sig inför kammaren, om Kungl. Maj:t har något intresse därav. Det är inte säkert, att Kungl. Maj:t har ett sådant intresse, och jag skall visst inte söka föranleda till en mera ingående diskussion. Jag skall därför nöja mig med att lojalt ställa mig på Kungl. Maj:ts sida och yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag rörande det sätt, varpå kostnaderna skulle bestridas. Min reservation innehåller ingenting annat än Kungl. Maj:ts förslag med de förändringar i fråga om beloppen, som äro en följd av riksdagens beslut rörande omorganisationen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av mig och herr Bergström.

Herr Bergqvist: Jag är den föregående ärade talaren tacksam för att han icke vill upptaga någon större debatt om denna sak.

Det är nog så att domkapitlens huvuduppgifter äro desamma, som de ha varit, och det enda nya är föreskriften, att domkapitlen skola mera aktivt ingripa i verksamheten på församlingens område än vad de haft anledning att göra enligt nuvarande ordning. Det må emellertid framhållas, att domkapitlen redan förut icke sällan gjort det, men nu få de det som en legal uppgift. I övrigt äro domkapitlens uppgifter och verksamhetsområde alldeles desamma, som de varit. Det är endast andra krafter, som äro insatta, vilka ha ansetts vara mera ägnade att kunna fylla just dessa samhälls- och administrativa uppgifter, som ändå äro det väsentliga, som domkapitlen ha att syssla med. Domkapitlen äro ju en statsinstitution. Domkapitelexpeditionernas personal är helt avlönad av statsmedel, och ledamöter, som varit adjungerade i de gamla domkapitlen, ha också haft arvoden av statsmedel. Därför förefaller det bli en dualism, som man skulle införa, om man skulle avlöna somliga av domkapitlens arbetande krafter med statsmedel och andra med kyrkofondsmedel.

Det sammansatta utskottet har funnit detta icke vara fullt ändamålsenligt i nuvarande läge, men skulle domkapitlet till exempel befrias från en hel del göromål, som det nu har, av administrativ art och för skolväsendet, och bli utslutande en kyrklig myndighet, ja, då får man naturligtvis ta upp frågan om kostnaderna till förnyad omprövning. Detta hoppas jag, att herr Olsson också kan finna antagligt, och jag tror det så mycket mera, som han ju förklarade, att han inte hade anledning att riva upp någon större debatt i denna fråga.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Endast några få ord. Jag förvånade mig litet grand över att biskopen inte framförde dessa synpunkter vid det tillfälle, då vi här i kammaren behandlade frågan om förändring av domkapitlens organisation

Anslag till domkapitlens verksamhet m. m. (Forts.)
från lektorskapitel till mera prelatensiska kapitel. Slutresultatet skulle bli det, att Kungl. Maj:t i fråga om denna sak var så att säga något »bakom» och att både de sakkunniga och Kungl. Maj:t icke riktigt begrepo, vad det var fråga om, när de på detta sätt ville, att omkostnaderna för omorganisationen skulle bekostas av kyrkofonden.

Herr talman! Då jag inte kan tro, att saken ligger till på detta egendomliga sätt för Kungl. Maj:t, vågar jag vidhålla mitt yrkande.

Herr Klefbeck: Herr talman! Det här är ett ytterst obetydligt ärende och inte alls av någon sådan principiell betydelse, som herr Oscar Olsson ville göra gällande.

Av ålder har på åttonde huvudtiteln anslag upptagits till domkapitlens verksamhet. Vårt beslut häromdagen om domkapitlens omorganisation medför emellertid en smula ökade utgifter, vilka av utskottet äro beräknade till 27,000 kronor, under det att på åttonde huvudtiteln äro upptagna anslag på omkring 300,000 kronor. Vid remissen påpekade statskontoret, att det vore egendomligt, att den stora delen av utgifterna skulle gå på åttonde huvudtiteln och detta lilla extra tillägg på kyrkofonden, och föreslog därför, att alltsammans skulle gå på åttonde huvudtiteln. Det är denna statskontorets framställning, som vi i utskottet ha gått med på.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av sammansatta banko- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Anmälades och bordlades bevillningsutskottets betänkanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 28 september 1928 om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, m. m., ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild skatt å förmögenhet för år 1936 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1936 ävensom en i ämnet väckt motion; samt

nr 49, i anledning av väckt motion om viss ändring av gällande bestämmelser om gift kvinnas beskattning.

Herr talmannen hemställde nu, att kammaren måtte medgiva, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m., måtte få nedtagas, enär de utskottsbetänkanden, för vilkas emottagande det fortsatta sammanträdet varit avsett, redan inkommit och bordlagts.

Vad herr talmannen sålunda hemställt bifölls.

Vidare yttrade herr **talmannen**: Med avseende å föredragningslistan för de närmaste sammanträdena får jag hemställa, att kammaren måtte besluta, att statsutskottets utlåtanden nr 160—165, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 76—80 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 86 och 87 skola i angiven ordning uppföras främst på morgondagens lista samt att andra lagutskottets utlåtande nr 58 skall uppföras på föredragningslistan till kammarens sammanträde nästkommande onsdag.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.09 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Stockholm 1936. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.

302725